

نور محمد عندلیب

سایلانان اثرلر (۱)

لیلی - مجنون

چاپا طایارلان:

چرکز اوق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لیلی - مجنون

و کلام در خط کبیری

چراغ اوستی

برگزیده آثار

نور محمد عندلیب

جلد اول

لیلی - مجنون

ترکمن عرب خطینا کچیرن

چرکز اونیق

عندلیب، نورمحمد، ۱۱۲۳ - ۱۱۹۴ ق.
برگزیده آثار نورمحمد عندلیب / ترکمن عرب
خطینا گچیرن چرکز اونق. — تهران: چرکز اونق،
۱۳۷۸.

ج ۲

ISBN: 964-330-377-2: (ج ۱) - ISBN

ISBN: 964-330-321-7: (ج ۲)

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیپا (فهرست نویسی
پیش از انتشار).

عنوان روی جلد: نورمحمد عندلیب سایلانان اثر لر.
ترکمنی.

Nurmuhammet Andalyp
Saylanan eserler.

ص.ع. لاتینی شده:

مـنـدرجات: ج ۱. لیلی — مجنون. — ج ۲.
بابا روشن، قصه فرعون.

۱. شعر ترکمنی — ترکمنستان — قرن ۱۸. ۲. نثر
ترکمنی — ترکمنستان — قرن ۱۸. الف. اونق،
چرکز، ۱۳۴۸ — ب. عنوان. ج. عنوان: نورمحمد
عندلیب سایلانان اثر لر.

۸۹۴/۳۶۴۱

ب ۹۵۳ع

۱۳۷۸

PL ۳۳۴ / ع ۹۲۶

۱۳۷۸

م ۷۸-۱۵۳۶

کتابخانه ملی ایران

نام کتاب	:	برگزیده آثار نورمحمد عندلیب (۱)، لیلی - مجنون
به کوشش	:	چرکز اونق
ویرایش	:	محمود عطاگزیلی
ناشر	:	مترجم
طرح روی جلد	:	او. آغابایف
نوبت چاپ	:	چاپ اول، ۱۳۷۹
تیراژ	:	۱۵۰۰ جلد
حروفچینی	:	احسان رایانه، گنبد
چاپ و صحافی	:	مروی
قطع	:	وزیری ۱۵۲ صفحه
شابک	:	۹۶۴-۳۳۰-۳۷۷-۲
کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.	:	ISBN: 964-330-377-2

نور محمد عندليب

شوكتابى عزيز ماشغلام «رميمه رادنيا»، مهر و محبتى اوچىن

هۇدورلە يارىن.

عرب فطينه گچىرن
چىركز اونق

ترکمنستان دوزوجیلرینگ سۆز باشی سی

نور محمد عندلیب ترکمن ادبیاتینینگ تاریخیندا بای دۆردیجیلیک میراثی بیلن چیر دیل
سندی نینگ گۆزلیک لرینه طرف یول آرچان استادلاری نینگ بیرى دیر. عندلیب، تخمیناً
۱۶۶۰-نجى ییل لاردا کهنه اورگنج نینگ قارامازی دیین یرینده یاشان، ترکمن لردن بۇلان سید
حمید (عندلیبینگ آتاسی نینگ آدینی سید احمد دییپ گۆرکزیان معلومات هم بار. ت س س
ر علم لار اکادمیاسی نینگ مختومقلی آدینداقی دیل و ادبیات انستیتونینگ قول یازمالار فوندی،
ИHB. N. 847) اوسسانینگ ماشغالاسیندا دنیا اینیپدیر. سید محمد دایخان لارینگ
گوندهلیک یاشاییش لاری اوچین ضرور بولان قابسا، پنجره، جواز، سوقی، جیقیر یالی
زاتلاری یاساپ بیلیان اؤکده اوسسا بولانلیغیندان باشغا، شاهیرچیلیق بیلن هم مشغوللانیپدیر.
عندلیبینگ عمر تاریخینا بلد آدمالارینگ نسل دن - نسله یتیریپ گلن معلومات لارینا
گؤرأ، اول سگسن تۆورگی یاشاپدیر. شاهیرینگ کۆپ دورلی ژانردا دۆردن بای دۆردیجیلیک
میراثی نی نظرا آلانینگدا هم اؤنؤنگ عمر مدتی نینگ کمتر بؤلمانلیغی بللی بؤلیار. شيله
یاغدا یلاردان اوغور آلیپ شاهیرینگ دنیادن اؤتن وقتینی، تخمیناً ۱۷۴۰-نجى ییل لار دییپ
بلمک بۇلار. بار بۇلان بیر معلوماتا گؤرأ، عندلیب گل آدلی بیر یری و جهة عاشق بۇلۇپ دیر. بو
باباتدا اقبالینگ مهر شفاعت بیلن باقانلیغی یا باقمانلیغی بارادا خبر بریان معلوماتا دۇش
گلنه نۇق. یؤنه گل نینگ عشقیندا سیراجی بلبل حۇکمونده اؤزۆنه «عندلیب» تخلصینی قبول

ادىپ آلانلىغى بارادا كآبىر معلومات بار.

عندلىيىنىڭ بىلىم درجەسى، اوقانلىغى بارادا آنىق معلومات يۇق. شىلە دە بۇلسا اۇنۇنگ چىر مىرائى شاھىرىنگ يترلىك مدرسە علمىنگ بولاندىغىنا، عرب - فارس دىل لرىنى كىم سىز بىلن دىگىنە، گون دوغار خلق آرانىنگ تارىخىنى و ادبىياتىنى ايقجام اۇلشدىرىندىگىنە گواه گچيار.

دۇورونگ تارىخى شرطلرىنە گۇرأ، ايلانادا آمى دريانىنگ آقىمى بولان تونى دريانىنگ و چىرمن يابىنگ سونىنگ كسىلمە گى بىلن قارامازىلى لار ھلال آيا - ھاضركى يىلانلى رايونىنا گۇچوپ گلىپدېر و ايكى بۇلك بۇلۇپ اۇتۇرىپدېرلار بىر نأچە ىرە قارامازى آدىنىنگ بىرلىمە گى ھىم خوت شو ياغدايلار بىلن باغلانشىقلىدېر.

چىر آنكىنگ اۇسمە گىندە اۇلى رۇل اۇينان نور محمد عندلىيىنگ ۳۲۵ يىللىق يوبىلى مناسبتلى، اۇنۇنگ ادبى مىرائى مومكىن بولدوغىچا دولىغىنا اوقىجا يىتيرىلمەگە چالىشىدى. شاھىرىنگ «نسىم»، «اوغوزنامە»، «سعد وقاص»، «قصە فرعون»، پايمالارى، لىرىكى شىغىرلارى، فارسى دىلىندە دۇردىلن شىغىرلاردان چىر ترجىمەلرى آىراتىن يىغىندى گۇرئوشىندە اوقىجى لارا ھۇدۇرلندى.

بويىغىندا بۇلسا، شاھىرىنگ «لىلى - مجنون»، «يوسف - زلىخا»، «بابا روشن»، «زىن العرب» دىستانلارى گىرىزىلدى. يىغىندا گىرىزىلن «لىلى - مجنون» دىستانى، اۇنگكى نىشلىرە قارانگدا، تىكست تايدان تفاوتلى دىر. مۇنۇنگ - دا اۇز بولوشلى سبأبى بار.

مألىم بۇلشى يالى، كلاسىكى ادبىياتى اۇورنىك ايشىندە اىلكىنجى نوبىتدا و ھۇكمانى صوراتدا علمى دگشىرمەلر اساسىندا دوزۇلن تانقىدى تىكستلرىنگ طاييارلانلىماغى ضروردىر، تانقىدى تىكست دوزۇلندە، اساس ادىلىپ آلنان تىكست بىلن بىلەكى بىر تۇپار گۇرئوشلىر بويىدان - باشا، سۇزمە - سۇز دىگشدىرىلىار. تىكست اىزى گىدرلى صوراتدا سۇز، سطر تفاوتلارنىنا چىنلى سلجىرىلىار. شۇنۇنگ اۆچىن اونگا دل ماترىال گىرىپ بىلمە يار. شۇنۇنگ يالدا نظىرە ژانىرىندا يازىلان آتداش اىپكى اثرلرىنگ (دىستان، پايمال) شىغىرلارىنىنگ

يا بۇلوملرينىڭ قاتىشىدىر يىلماق خوفى دۇرمە يار. سىببى بو اصول ادیل ازبر چوپانىڭ سۇرا قۇشۇلان ياد داوارلارى، سايلاپ سچىشى يالى، اساسى سايوژت بیلن كسه كى سايوژتىڭ آراسىنى آچپار. اولارنىڭ بىر بىرى بیلن دنگ گلمە ياندىگىنى و آبرى اثرلردىگىنى آيدىڭ گۇركىزار. شۇنۇڭ بیلن بىر لىكدە، دل سايوژتە ھایسى واريانتلارنىڭ دگىشلىدىگىنى ھم آچىپ برپار.

اگر جملة اصولى بیلن تكست طایيارلانیان بۇلسا، اساساً، شىغیر بۇلسا، اۇنۇڭ دولولىغىنا آلىنماغىنا، ايكى اثر بۇلسا، سايوژتىك باغلانشىغىنا اۆنس برپار. اما بىله دىيىلدىگى بو اُصول تكست دۆزۈجىنىڭ جوغاپكارچىلىگىنى آزالديار دىيىلدىگى دألدير. قايتام ترسىنە، اۇنۇڭ جوغاپكارچىلىگىنى آرتدیريار، خاص اثر دنگ ایشله مكلگى طلب اديار. يوغسام كابىر شىغیر بىندلرينىڭ اپیزودلارنىڭ دولى آلىنمازلىغى، سايوژت يوردومىنىڭ قاوشاق بۇلماغى، باشغا بىر اوتورنىڭ اثرىنىڭ تكستە گىرىزىلمەگى يادا ايكى سايوژتىڭ بىرلشدىرىلمەگى مومكىن دیر. اینە، شو سانالان ياغدايلار عندىلىينىڭ «لىلى - مجنون» دستانىنىڭ ھم باشىنا دوشوپدیر. شو یرده اساسى بىر ياغدايى بلمك گرک. اول ھم قول يازمالار فوندومىزداقى ماترياللارنىڭ ايكى سانى «لىلى - مجنون» سايوژتىڭ باردىغىنى تصدىقلاماغا فاکت برپانلىگى دیر. مۇنۇڭ اوستەسىنە - دە، شاھیر ھم خطاط ملامورتىڭ شول ايكى «لىلى - مجنون» سايوژتىندىن بىر سايوژت ياساپ، دۇردىجىلىكلى ایشلاپ، گۇچورن قول يازما واريانتىنىڭ بارلىغىدیر (ИHB.No.3) ترکمن علملار آکادىمىاسى نىڭ مختومقلى آيدىنراقى دىل و ادبیات انستىتوتىنىڭ قۇل يازمالار فوندوندا ۳، ۳۱۶، ۳۳۵، ۵۰۲، ۶۹۷، ۹۰۹، ۱۰۷۴، ۱۳۴۳، ۱۳۸۳، ۱۴۵۷، ۱۶۵۲، ۱۸۰۳، ۲ - ۱۸۴۹، ۲۰۶۱، ۲۱۳۱، نمرەلىرى بۇقجالاردا ساقلانیان «لىلى - مجنون» سايوژتلىرىنە دگىشلى ماترياللارنىڭ دۇردۆسى (ИHB. No ۶۹۷، ۹۳۰، ۱۶۵۲، ۱۸۰۳) اۇزباشداق بىر سايوژتە، دۇقۇز سانىسى بىله كى بىر اۇزباشداق سايوژتە دگىشلى دیر. قالان اۆچ بۇقجاداقى نوسغالارنىڭ بىرى (No.3)، يۇقاردا آيدىلىشى يالى، ملامورت شاھىرىنىڭ ايكى سايوژتى بىرلشدىرن، اۇزۆچە

ایشلان ئۇسغاسى ۹۰۹-نجى اينونتارداقى ھم دىستانىنگ دىنگە قىسە گۇرنوشىندە گۇچورىلن واريانتى، ۳۳۵-نجى نوسغا بۇلسا، ۳۱۶-نجى بۇقجاداقى يالى، ۱۹۱۶-نجى يىلدا تاشكنددە چىقاريلان داش باسمادير.

يۇقاردا گۇركيزىلن 1803, 1652, 930, 697, ИHB.No, 697, 930, 1652, 1803 قول يازمالاردا قىس - ۱ مجنون آيدىندان باشغا، نارى تىخلەس ھم بىرلىپدير. مۇنۇنگ شىلەدىگىنە گۇز ىتىرمەك اوچىن مجنونىنگ اۋزى طرفىندان آيدىلان شىغير سطرلىرىنى سىنلايلىنگ:

مجنون - نارى، غريب، يىغلاپ آه اورسام،

«شرارى دان گلستانىم اۋرتىندى».

«ديدى مجنون - نارى: حسبِ حاليم فهم اديپ لىلى،

عجب بير نامه يتعويذ ايله كۇنگلوم آرام اتميش».

«عشقىنگ اليمگە اۋرتىندى نارى».

يا - دا:

«مجنون - نارى، گۇرمە ھىچ كىمدن ايشى،

اۋزۇم تقدىريما قايل اىلايىن».

لىلىنىنگ يار وصالين ايسلاپ آيدان شو سطرلىرى ھم يۇقارقى آيدىلانى تصديق لايار:

«ادا بۇلماس آيتسام حسبِ حاليم نارى عذاره،

ايا، اى، انتظار لىلى، مجنون آدىل يارىم، گل».

يا - دا:

ديدى لىلى: «بقادا انتظارىنگ قىلما كۇپ، نارى،

يتىشگىل تيز قۇشۇلغاي آندا بول روحروان، مجنون».

مجنونىنگ آتاسىنىنگ قۇواقدا يارىم اۋلى حالدا بولاشىپ ياتان اوغلونى گۇرۇپ:

«خدا سالىمىش سودا، نار باشىنگا،

نە حالىنگ بار، آمان - ايسن بارمو سن؟

دېين سطرلرى ھم نارى تخلصى نىنگ قىس ۱- دگىشلى دىگىنى گۇرۇزىار.

يىلە كى No. 3, 1383, 1457, 2131-نجى قول يازمالاردا بۇلسا سىباتى دىين تخلص دۇش گلىار. ازبىستان علملار آكادىياسى نىنگ بيرونى آدىندا قى گون دوغارى اۋورەنىش انستىتوتى نىنگ قولىازمالار فوندوندا ھم «لىلى - مجنون» دىستانى دگىشلى اوچ سانى قول يازما ساقلانىار. شو اوچ قول يازمالارنىڭ ايكىسى (ИHB.No 503, 5176) يۇقاردا گۇرۇزىلن نارىلى نوسغالار بىن دنگ گلىار. اوچونجى ۷۶۸ نمرەلى قول يازما بۇلسا، سىباتلى سايۇرتە قابات گلىار. يۇنە قول يازما دۇلى دال، ايزى يۇق، قىرقىلىپ آيرىلىپىدیر. دىستانىنگ تىكىستى ۲۹-۱-نجى صاحىپالاردا برلىپىدیر.

ينە سىباتىلى مسئلۇ دولانالىنگ. اىسم سىباتى كىم، اول گۇچورىجى يا اۋتور؟ بىزىنگ اىمىزدە سىباتى نىنگ شىخسىتىنى دىكىلتماگە كىمك اتىجى معلوماتلار يۇق. يۇنە گون دوغار ادبىياتىندا گۇچورىجى لرىنگ ھم اۋز آدلارىنى گۇچورىان اثرلرىنە قوشماق شىخسىتىنگ باردىغى ۋلى بللى. اما بوياغداى سىرك دیر. مۇنۇنگ تىرسىنە، اۋتورىنگ اۋز آدىنى گتىرمك دأبى خاص يۇرگۈنلى. ملانفس نىنگ (زهره - طاهر) دىستانى اۋز آدىنى و بوستان تاجىنگ آدىنى قوشماغى، واكلارا اۋزلىرى نىنگ ھم قاتناشيان ادىلىپ گۇرۇزىلمەگى، عندىلىبىنگ «ملىكە مهرى نغار» پاويەستىندا (قىسغا دىستان) اۋز آدىنى ھم گتىرمەگى، «يوسف - زلىخا» دىستانىندا قى لىرىكاسىندا دۇش گلىان بىر شىغرى بىلن اۋز آدىنى ھم قوشماغى مونگا شىياتلىق ادىان فاكىتلار دیر.

آيراتىن بىر «لىلى - مجنون» اثرىنى عملە گتىریان سىباتىلى قول يازمالارنىڭ كآبىرىندە بو آدىنگ دۇش گلىپ، كآبىرىندە گلمزلىگى، البتە، اويلاندىرىار. شو ياغداىا سر اده نىنگدە، سىباتى گۇچورجى يالى. بلىكى، گلجكدە تازە ماترىاللار تاپىلىپ، اولار بو مسئلە نىنگ آيدنگلاش دىر يىلماغىنا كىمك ادر. يۇنە عندىلىبىنگ دۇرە دىجىلىك استىلىنە ھاسى ورسىيا عندىلىبىنگ دۇرە دىجىلىك استىلى بىلن قىبابداش دیر، سىباتىلى ورسىيا مى يا نارلى ورسىيا؟ بىزىنگ عقلىمىزىنگ كىشىنە گۇرۇ نارىلى ورسىيا عندىلىبىنگ دۇرە دىجىلىك استىلى بىلن

قیابداش دیر. سباتیلی ورسىيا خاص سادالاچ، اۇنۇنگ دىلى حاضرکی زمان گپله شىگینه خاص قولای، چیلشیریملى عرب - فارس و ترکی سۇزله هم آز دۇشیار. نارىلى ورسىيا عندلیبینگ لیریکاسینا خاصیتلی آغراسلیق، سالداملیق، قویازیلیق مخصوص دیر.

تخم ایزارلاماق، قانی بیرلیگه چکمک قانونا لایق لیغیندا بولشی یالی، چپر دۇره دیجیلیکده هم استیل اۇز بولوشیغی آرقالی اۇنۇنگ کیمینگ تالانتی نینگ اۇنومی دیگینی دویدورماق خاصیتی باردیر. مثلاً آتا قاوشیدینگ «مهر وفا» رمانینداقی خلقینگ بای دىلى نینگ شیرین لیگینه ایله ن بلی - بلیلى سۇز اۇوروملری نینگ، سۇز دۆزۆملری نینگ «کۆپت داغینگ اته گینده» رمانیندا دوام ایدیاندیگی سهل اونس بره نه بیلدیر یاندیر - باشغاچا ایدانینگدا، آتا قاوشیدینگ اثرلرینده یازیجی نینگ روحی نینگ یاشایان دیغینی، خوت اۇنۇنگ اۇزۆنه مخصوص سۇز اۇوروملرینینگ، جمله لرینگ یاشایان دیغینی اوقیجا سیز یاندیر.

ینه بیر حقیقتی یادلالینگ «...های زانگار» دیین جملأنینگ بوتین «گۇراوغلی» اپوسی نینگ مضمونینی دینگله یجی نینگ قلبیندا جان لاندیرپ بیل یاندیگی هم حقیقت دیر. چونکی بو جمله خوت «گوراوغلی» اپوسی نینگ اوستی بیلن مشهورلیق قازاندى. خلقینگ جانلی گپله شیک دیلینه اورناشدی. شیهله اۇز بولوشلی چپرچیلیک سریشیده لر ادبی پروتس ده مؤوریتله یین خاصیته ایه بۇلۇپ قالیان دأل دیر. اولار چپر اثرلرینگ همه زمان داقى سینا دنگ درجه ده دگیشلی دیر.

شونگ اوچین بو دگیشلی لیک کاتاگوریاسینی عندلیبینگ اثرلرینه هم گۇنوکدیرپ گۇریلینگ.

مالیم بۇلشی یالی، «یوسف - زلیخا» دستانى نینگ عندلیبا دگیشلی لیگینه شک - شبهه یوق. شو حقیقتدان اوغور آلپ، «یوسف - زلیخا» دستانیندا اولانیلان بیر تۇپار جملأنینگ، انچه مه منگز تمه لرینگ «لیلی - مجنونینگ» نارىلى ورسىياسیندا هم کان بیر تفاوت سیز اولانیلان دیغینا اونسى چکه سیمیز گلیار.

مثلاً:

«كلبه يا حزان» سۆزونىنىڭ اولانىلىشى «يوسف - زليخا»:

«يعقوب عليه السلام كلبه يا حزان يىغلاپ...

يوسف دىيىپ... يوز غم بىرلە ئولتۇرىپ ئردى».

«زليخا... كلبه يا حزان دا باغرىنى ساويق يىرگە بىرىپ، ئالايى افغان بىرلە يىغلار ئردى».

«يوسف قايدىپ گلىپ، كلبه يى احزان قىلىپ، ھىچ كىشى بىرلە سۆزلىشمەدى».

«لىلى - مجنون دا»:

«الغرض، ئاچار لىلى... كلبه احزانغا گىرىپ ئولتۇردى».

«اما لىلى دل آرام بو وارساقىنى آيدىپ... كلبه احزانى حشىمىغا گىرىپ ئولتۇردى».

«الغرض، لىلى... كلبه احزانى دا بىمار و رنجور بولۇپ ئردى».

«زار - زار، چون ابر نو بهار يىغلاماق»

سۆز ئورومى نىنىڭ اولانىلىشى گرىمى ھم گىنىگدىر مثلاً:

«يوسف - زليخا دا»:

«زليخا زار - زار چون ابر نو بهار يىغلاپ، بو غزل نى آيتدى».

«زليخا زار - زار يىغلاپ، چون ابر نو بهار يانگلىغ فرىاد اتدى».

«زار - زار چون ابر نو بهار يانگلىغ يىغلاپ...».

«لىلى - مجنون دا»:

اما مجنون بىنوا آياغىدا زنجىر، بوينوندا ايپ، كۈنگلۈدە غم لىلى، زار - زار

چون ابر نو بهار يىغلاپ... بو مناجاتنى اوقودى»، «لىلى انەسىنى بو حال دا گۈرۈپ، زار - زار

چون ابر نو بهار يىغلاپ، بىر سۆز آيتدى»، «اما مجنون زار - زار چون ابرى نو بهار يىغلاپ،

چون مرغ بال شىكستە بو غزلىنى آيتدى».

عموماً، «زار - زار، چون ابر نو بهار يىغلاماق» جملەسى «لىلى - مجنون» دىستانى نىنىڭ

ئارىلى ورسىياسىندا قىرق گىزك دىين يالى قايتالانىار.

ايندى بىلەكى دىنگ گلىان كآبىر جملەلرە سر سالىپ گچەلىنىڭ: «يوسف - زليخا دا»:

«صبح و شام، بلکی علی الدوام یانیندا بۇلار إردی».

یوسف نینگ ایسی زلیخانینگ داماغیغا یاییلدى».

«زلیخانینگ عشقى زور قیلیپ، یاریلارغا یتدی».

«آه جگر گاهیندن تارتیپ، اویقودان بیدار بۇلدى».

«زلیخا بیر آه سردی تارتیپ، بیهوش بۇلۇپ ییقلیدى».

«زار تضرع قیلیپ، مناجات قیلار إردی».

«هر هایسی سی بیر تایاق اورۇپ، سۇدرأپ آلیپ گیتدیله».

یوسف نى هر یرده بۇلسا، جستجو قیلیپ، اولارغا قاویشتیرامیز».

«مینگ طاقتیم طاق بۇلۇپ تۇرۇر».

«جمالیغا مست مستغرق قیلیپ یتیشدیله».

«لیلی - مجنون دا»:

«لیلی سنینگ اوچین صبح و شام، بلکی، علی الدوام وای مجنون دییپ

ییغلار إردی».

«مجنونینگ ایسی داماغیغا یتیشیپ، تنیگه تازه جان گیرپ ... قدینی راست قیلدى».

«بلاکش لرینگ عشق لاری زور قیلیپ ییلان دک تۇلغانۇر اردیلر».

«اما لیلی... جگر گاهیسدن آه سرد تارتیپ،... خونحسرت یۇتۇپ، ییغلاپ باقیپ دوردى».

«زاری و تضرع بیرله... ییغلار اردی».

«اما ماما یته لآپ، سۇدرأپ قویماز إردی

«خویش - تباری لاری جستجو یفا توشۇپ، حاجات تیلار اردیلر».

«مجنون طاقتی طاق بۇلۇپ... لیلی نینگ خیمه سیغا باردی».

«مجنون مست مستغرق یاتۇر إردی».

بو یۇقاردا دگیشریلیپ گۇرلن سۇزله، جملهله، منگزتمهلهر تۇتۇندن منگزش گلیان زاتلار

دال دیر. اولار خوت ایکی دستانینگ هم بیر اوتورینگ تالانتینا دگیشلی دیگینه شایاتلیق،

إدیان فاکت لاردیر. بو دنگشديريلن جملهلرده قابات گلیان سۆزلىرىنگ عندلیبینگ «بابا روشن»، زین العرب دستانلاریندا هم دوش گلمه گى بو فکرى خاص - دا برکیدیار. شو فکرى تصدیقلايان ینه بیر فاکت بارادا دۇرۇپ گچمک گرک. «لیلى - مجنون» دستانینینگ نارىلى ورسىياسیندا ابن سلام بیلن باغلانشیقلی شيله بیر اپیزود بار:

«اما لیلى نینگ شرافتیدان خدان تعالی بیر پرىنى لیلى صورتیندا قیلیپ، ابن السلام غا گۆرکزدی. اسعد ابن السلام نینگ بیرلن جفت بۇلارین دییپ، قول اۇزاتسا، اول پرى: «سن مینىگ جنسىم ارمىس سن» دییپ جنگ سالور اردى... القصه، لیلى بو حالدا یدى ییل عمرى بسر قیلدى. الغرض، ابن سلامینگ یوره گى خوف قیلیپ، خلاق نامیسی دان قۇرۇپ قول اۇزاتماس اردى. ابن سلام غا لیلى دن و پرى دن - ایکىسى دن هم نصیبه بۇلمادی».

ادیل شيله اصول عندلیبینگ «یوسف - زلیخا» دستانیندا هم اولانیلیپدیر: «... بیر پرى مثلى زلیخانینگ صورتیندا مالک ریانینگ گۆزۆنینگ آلدینا حاضر بۇلدى. مالک ریان شول پرى بیرله الفت بۇلدى. زلیخاغا گۆزی دوشمه دی. زلیخا امان قالدى».

اینه شو یۇقاردا گۆرۆپ گچیلن مثال لار خوت بیر آتانینگ فرزندلری یالى، قانى بیر فکری جملهلردیر. اولار تاثیرلنمه اساسیندا باشغا بیر اوتور طرفیندا آیدیلان فکەرله هیچ بیر جهت دن منگزش دال دیر.

شيله لیکده، «لیلى - مجنون» دستانى نینگ نارلى ورسىياسى فکرىمىزچه، عندلیبینگ زحمتى بیلن کمالاگتیرلن یادگارلیک دییپ حساب ادیلسه دوغرى بۇلار.

بو ورسىيادا نُفلىنگ اۇيرازى اۇنگكى نشرلرداکی یالى اخلاق تایدان دورنۇق سیز خاصیت ده صورتلاندیریلمان مجنون بیچاره حمایت اتمأگه چالشان سردار حۇكمونده گۆرکزیلیپدیر.

اۇنگكى نشرلرده نُفلى اپیزودلار اۇنۇنگ لیلى نى مجنونا آلیپ برمک اوچین لیلى نینگ

طایفەسى بىلەن بىر ئاچە گۆن سۈۋىشىپ، يىگىش قازانىپ، لىلىنى ھەم گىتيرىشى، اما لىلىنى گۇرۇپ پالىنى يامانا دىكىپ لىلىنى ئۆزى ئالماق مقصدى بىلەن مجنوننى زەررە ئىچىرىپ، ئۆلدۈرمەكچى بولدى، ئۇنى بىلمەيلىكەدە مجنون بىر جەك زەرىنى ئۆزى ئىچىپ ئۆلدى بىلەن باغلى يايانگلاياردى. اما ئارىلى ورسىيادا بولمىدى شىلە گىم ئالار:

ئۇل لىلىنى مجنون ئالپ بىرەك ئۈچىن لىلىنىڭ ئاتاسىنىڭ طایفەسى سۈۋىشىپ. يىگىش ھەم قازانىپ. اما لىلىنىڭ طایفەسىدا بولان آدمىلارنىڭ: «مجنون بىر دالدىوانە، نەقىنى، زەرىنى بىلەن دال، لىلىنى ھەم يۇق ادەر» دىمەكلىرى و ئۆز ئۆزلىرىنىڭ «ھەم مجنون دۈغرىدان ھەم، نەقى، زەرى بىلەن ئۆق، اول اوروشاگىدىاركا، لىلىنىڭ طایفەسىنىڭ يىگىش قازانماغىنى، يىزىنىڭ يىگىلمەگىمىزى دىلاپ خدایە نالىش اتدى» دىيىپ شكايت اتمەكلىرى نەتىجەسىدە، ئۇل لىلىنى ئاتاسىنا تەبىرىپ: «بار اىندى قىزىنىڭ كىمە بىرەك بىرگىل» دىيىپ قشونىنى ئالپ گىدىپ.

مجنوننىڭ داغ - دۈزدە ئاتاپ يۇرگا، بەداد ولايتىدىن ابن سەلامنىڭ ئۇنۇڭ ھالىدىن خەبەر ئالماقلىقى، ابن سەلامنىڭ ئۇنداق ئۆتەنچ سۇراپ يالبارىشى، مجنوننىڭ ھەم «ايمىدى گىلپ سەن مەروم قايتىغانىڭ لازىم ارمىس دىيىپ گىناھسىنى ئۆتۈش يالى ايتىدۇلار و ابن سەلامنىڭ خەۋەشى بۇيۇنچا، لىلىنىڭ مەزىرىنى گۇرۇكىپ، «ابن سەلام ايدى اشىت داغ دىلەم اظھارى شول» دىيىپ ايدان شىغرى ئۇنىڭكى نەشردە يۇق.

شىلەلىكەدە، شو نەشرە اساس ادىلىپ ئالان ئارىلى ورسىيانىڭ واقالارنىڭ كۆپ اساسسى اوقىچىلار ئۈچىن تەزە لىكدىر. شۇنۇڭ يالى - دا «رضاليفىڭ»، «صبر ايله»، «قانى لىلى؟»، «مجنون مەن»، «دۈزە بىلمەن»، «گدا ئۆزۈم»، «يارى شول»، «خەرم ادەلى»، «نە ئالپ گەلدىڭ؟» و ش. م. شىغىرلار اوقىچىلار ايلكىنچى گەزەق قارلار. شو اساس دا سەبەبلى ورسىيا دىگىشلى بولمىغان قارامازدان، ئۆزلىقى نەشردە بىرەن بىر ئاچە ايتىدۇلار، شىغىرلار و ايدىملار بولمىدى نەشرە گىرىزىلمەدى.

ئەندىلىيىنىڭ «لىلى - مجنون» دىستانى ئۆزۈنىڭ بۆتەن خەسەبەتلىرى بويۇنچا رەماتىكى

اثر دىر. اۇنداقى سۈيگى ھىم اۋزۋىنىڭ رئال مضمونلى دىنىوى اساسلارنى سىر اتمىزدىن، رىماتىكىكى سۈيگۈدۇر. جىمىتىنىڭ غىضبىلى قادا قانۇنلارنى پاك سۈيگىنىڭ رواجلانماغىنا بۇۋۇت بۇلىار. زىمانىنىڭ خۇكۇم سۆرن اخلاقى، آزاد سۈيگىنى جىمىتىە لايىق گىلمەيان قىباحى ايش دىيىپ حساب ادىار.

لىلى بىلن دۇرمۇش قورماق، بىرلىشمىك اىمىدىندان اوزاقلادىغىچا مىجنونىڭ حىركىلرى خىيالبندىلىك بىلن اوتغاشىار. مىجنون جىمىتىداقنى حق - حقوقسىزلىغى انسانلارنىڭ دۈنگ يۆركلىگىندىن، ظالملىغىندىن گۇرىار. شۇنۇڭ اۋچىن اۋندا ياشان جىمىتىنە يىگىرچ دۇرەيار، اۋندان قاقچماق مىلى گۆيچىلىار. عاشق مىشوقلار بىلن جىمىتىنىڭ آراسىندا كىرت اۋچۇرىم دۇرەيار و اول اۋچورىم گىتىدىگىچە چۇنگلاشىار. مىجنون جىمىتىدان، انسانلاردان قاقچىپ گىدىار. چۇللىرى، داغلارنى مسكن ادىنىار، وحشى حىوانلار، قوش - قومرولار بىلن ھىمرا بۇلىار. بو ياغدايىنىڭ سىمبلىك مىنىسى بار. «اۋزۋىنىڭ غىضبىلى قانۇنلارنى تۈتۈنىان جىمىتىدن، دۈنگ يۆرك، ظالم انسانلاردان داغلارنىڭ دىل سىز قايالارىدا قارانگىقى قۇۋاقلارنىدا چۇللىرىنىڭ وحشىلارنى ياغشى دىر» دىيىن ايدە گلىپ چىقىار.

لىلى-دە، مىجنون-دا اۋز آرزولارنى مقصدلارنى اىتمىك اۋچىن ايش جىنگ گۇرۇشىپ بىلمەيارلر. انه-آتا-دا، ايكى يۆرگە وصال آرزو ادىان زىد حالىپا-دا بۇلارا بختلى يۇلى آچىپ بىرمىكدن عجىز. آيرالىق عذابىندىن قاينى-حسرتىنىڭ جانا يىتىرىان ايزاسىندىن لىلى-دە، مىجنون-دا مايىپ و قولداوسىز قالىارلار. اىنىڭ سۇنىڭدا اولارنىڭ دۇرمۇشى تراژىكىكى تمام بۇلىار. اولارنىڭ تراژىكىكى اۋلۇمى قانۇنى دىر. چۈنكى رۇمانىزىمنىڭ رىماتىكىكى اثرىنىڭ اساسى علامىلارنىڭ بىرى تراژىدىزم دىر.

قىسقاچا ايدىلاندا، مىنلىيىنىڭ «لىلى - مىجنون» دىستانى گىلزارلىقىدا يىتىشنى گىل پۇغدىسى يالى، «لىلى - مىجنون» سايۋىتىنە اۋۋۇشگىن بىرئان عجايىب نوسغالارنىڭ آراسىندا اىنىڭ گۇرۇنۇلكى اۋرۇنلارنىڭ بىرىنى اىلەلەماگە مىناسىب يادگۇرلىكىدىر. نورمىحمد مىنلىيىنىڭ دۇرەدىن اىنىڭ عجايىب اثرلىرىنىڭ بىرى ھىم «يوسف - زىلىخا» دىستانى دىر. طىبىعى گۇزلىگىنىڭ سىمبلى

بۇلۇپ، دىئا ادبىياتىنا گىرن يوسىف دىر زلىخاننىڭ اۆبىرازى اصلىندا خلىق دۇردىجىلىگىنىڭ اۆنۆمى دىر. بار بولان معلوماتلارلا گۇرۇ، اول بىزىنىڭ ارامىزدان اۆنگىكى X عصرلاردا عرب خلىقىنىڭ اراسىندا دۇرە يار. وقتىنىڭ گىچمە گى بىلن اۆنۆنگ گىوگرافىك چاگى بارها گىنگىلار. بو قىزىقلى روياتا هر بىر خلىق مىلى رىنگ برىپ، اۆز تارىخى شىرطلرىنە گۇرۇ اىشلە يار. شىلەلىك بىلن، اول رويات اۆزىو يادگارلىگىنىڭ اۆرۇلار. يوسىف حقداقى شول قىزىقلى رويات بىزىنىڭ ارامىزدان اۆنگ IX عصرلاردا توراتا گىرىزىلار. شول ھىم بو روياتىنىڭ يازولى گۇرنوشىنىڭ اىنگ اىركى نوسغاسى حسابلاىار. سۇنگرا بو رويات اۆزۆنىڭ اۆرۇن قىزىقلى مضمونى بىلن شول دۇورۆنگ يازىجىشاھىرلارنىڭ ھىم اۆنسنى چكىار و بىزىنىڭ ارامىزىنىڭ V عصرلارىندان باشلاپ، شول روياتىنىڭ اساسىندا ادبى اثرلر دورەدىلىپ باشلانار.

شىلەلىككە، بو رويات هر دۇورۆنگ اۆز تارىخى شىرطلرىنە و هر شاھىرىنىڭ دۇردىجىلىك فانتازىياسىنا گۇرۇ اىشلەنىپ، بارها كامىل لىشار. خلىق اىچىندە شىلە قىزىقلانما دۇرەدن سونگ،، اول روياتى «احسن القصص» (قىسەلارنىڭ گۇزلى) آدى بىلن قرآندا-دا دوش گىلار (۱۲ -نجى سورە). يۇنە يوسىف حقداقى بو رويات اىلكى عرب خلىقىنىڭ اراسىندا دۇرۇن ھىم بۇلسا، اۆنۆنگ اراسىندا يۇقارى درجەلى چىر اثرلر دۇرتمكلىك فارس ادبىياتىنىڭ پاىىنا دۇشىار. چۆنكى شول دورلردە عربلار، اساساً چاروا خلىق بۇلۇپ اولارىنىڭ مدنى درجەلرى خراساندا و اورتا آزيىادا اۆزلىرىنە تابىن ادىلن خلىقنىڭ مدنىتى تابىن ادن خلىقنىڭ مدنىتىندىن اۆستۆن چىقىپدىر. اىلاىتا-دا، IX-X عصرلاردان باشلاپ، فارس دىلى گۆن دۇغاردا اۆلى اۆىناىار و دولت دىلىنە اۆورۇلار. شول سبألى ھىم شول دۇورۆنگ يازىجىشاھىرلارنىڭ اۆزلىرىنىڭ ھامىسى ملتە دگىشلى دىكلرىنە قارامازدان، اۆز اثرلرىنى فارس دىلىندە يازماغا يىقغىن ادىپدىرلر. X عصرلاردان باشلاپ، تا XIV عصرلارلا چىلى دۇرەدىلن «يوسىف - زلىخا» آدىلى اثرلرىنىڭ قىرقدان ھىم قاوراغىنىڭ فارس دىلىندە بۇلماغىنىڭ بىر سبألى ھىم شوندىن گلىپ چىقار. شۇنۆنگ بىلن بىرلىككە «يوسىف - زلىخا»نىڭ تۇركى دىلىلى نوسغالارى ھىم

گىنگىدن يايىراپ باشلايدار. چۈنكى XI عصرلاردان باشلاپ، گۆن دوغار مەدنىيەتە تەئىر ادن سلجوقلار مەدنىيىتىنىڭ گۆيچلەنمەگى تۈركى دىلىنىڭ ھەم ئابرايىنى ئارتدېريار.

۱. بارتلسىنىڭ دىلى بىلەن ئايدىلاندا بولسا، مغوللاردان سونگ دۆرلى تۈركى دىللىرىنىڭ ئۇل اغرامى جەدا يۇقارلانبار. نەتىجەدە شول دۆۋرلەردىن باشلاپ، قىرقدان ھەم قاوراق تۈركى دىلى «يوسف - زەلىخا» ئۇللى اثر دۆرەدىلىار. شول تۈركى دىلىدە دۆرەدىلەن «يوسف - زەلىخا»لارنىڭ باشىنى باشلان ايلكىنچى نوسغاسىنىڭ ئوتورىنىڭ ھەم XIII عصردا ياشاپ گچەن ئۇللى تۈركمەن شاھىرى بولماغى خەس - دا قۇۋەندىرىجى فەكتدېر. يوسف خەقداقى رۋايتىنىڭ ئورتا ئازىيا خەلقلىرىنىڭ ئاراسىنا گىنگىدن يايىراماغىنا سەبەب بولان تۈركى دىللى اثرىنىڭ بېرى ھەم برهانالدىن رابغوزىنىڭ (XIV عصر) «قەسەس الانىيا» ئۇللى كىتابىدېر. بۇ كىتاب ۷۲ قەسەدن ئىبارەت بولۇپ شولارنىڭ اىچىندە اىنگ قىزىقلىسى ھەم «يوسف - زەلىخا» قەسەسىدېر. ئۇنىڭ بىلەن ياقىندان تانىش بولان بىك شاھىر مەختۇمقىلىنىڭ:

دەفترلەر اىچىندە بىر كىتاب گۇردوم،

«قەسەس الانىيا» ئۇللى، يارانلار.

خەسەت يوسفنى بىان اىلاللى،

قەسەسى شەكردن داتلى يارانلار.

دەيمەگى ھەم شۇنىڭ ئۇچىندېر. اصلىندا يوسف خەقداقى بۇ رۋايت يەكە بىر مەختۇمقىلىنىڭ دال، اىسم گون دوغارنىڭ بىلەكى شاھىرلارنىڭ ھەم ئۇنسىنى ئۇزۇنە چەكىدېر. اگر اروپا ادبىياتىندا مەردلىگىنىڭ سەمبلى خۇكمۇندە، گالاپىن، پىرومەنىڭ ئۇبرازى تەمثال ئالان بولسا، گون دوغار ادبىياتىندا گالاپىن، يوسف دېر زەلىخانىڭ و نەسىمى دېر مەنسورىنىڭ ئۇبرازلارنى مەثال ئالىنبار، چۈنكى يوسف دېر زەلىخانىڭ ئۇبرازىنا دىنگە بىر عاشق - مەشوقلىغىنىڭ يادا تەبىئى گوزللىگىنىڭ سەمبلى خۇكمۇندە دال - دە اىسم عدالتسىزلىق خەسەرلى باشا دۇشەن قىنچىلىغا دۇز گەلەن و اولارنى يەنگىپ گچمەگە گۆيچ تاپان، دۇرۇقلى

ھم - دە اۋز ایدە آلىنا وفالى اۋىراز حۇكمۇندە قارالىار.

شۇنۇنگ اۋچىن ھم اھلى ادبیات وکیللىرى اۋز دۇورلىرىنىڭ سوتسىيال دىڭسىزلىگى ضرارلى گۇریان گۇرگۆلىرىنى و اۋز روحى حاللارینی گوکزمک اۋچىن یوسف دیر زلیخانینگ اۋىرازلارینا یوزلىنىپ دیرلر. بو یاغداى بۇلسا، شاهیرلارینگ اونگە سوریان ایدە آلىنىڭ اموتسیونال تأئیرىنىڭ گویچلنمەگىنە و ادبیاتینگ ایدە یا - چپرچیلیک درجەسىنىڭ یۇقارلانماغىنا ایتىرگى بۇلۇپ دیر. بو بارادا یکەجە مثال یاتلاپ گچەلىنگ. یوسف قاتى کۇپ قىنچیلیقلار یىڭگپ گچن دن سونگ، آخرى اونى مصر یوردوندا پادشا ایدیارلر.

اما یوسف مصرده شاه بولانىندان اۋز یوردوندا - کنعان داگدا بولانىنى اونگات گۇریان. خوت شو ایدە یا ھم قربان دردى ذیلینىڭ:

اتدیلر یوسفى مصرده سلطان دیدى: «بۇلسام یگدیر بیر قول کنعان یوردوندا تورماسین هیچ بیر مسلمان کۇنگۆل آرزو ایلار وطنیم، سنى دیین وطن چیلیق خىجووینا یوغوریلان سایلما اثرىنىڭ دۇرمەگىنە سباب بۇلۇپ دیر. شو هیلى مثاللارینگ سانینی ناچه دییىسنگ کۇپلتمک مۆمکین. یۇنە گپ بو یرده اولارینگ سانیندا دال - دە، ایسم اوچ مونگ ییلدان ھم قاوراق وقتى باشدان گچیرن بو سايوژتى اساسیندا یوزدن ھم قاوراق آدى بیر: «یوسف - زلیخا» لار یازیلیپ دنیا ادبیاتینینگ آلتین فوندونا گیرنلیگىندە دیر. بو سايوژتىڭ شیلە درجا یتەگىندە بیىک ترکمن شاهیرلارینگ بیرى نورمحمد غندلییینگ قۇشان قۇشاندی ھم آز بۇلمان دیر. غندلییینگ بو سايوژتە یۆزلىمەگى اصلا یۇنە یردن دال. بیرىنجى دن، شاهیرینگ اۋز اوباداشلار اۋنۇنگ یانینا گلیارلر و:

دییدی اولار: ای، غندلیب بىنوا، کۇنگلومیزە دۇشدى عجب ماجرا، بار «قصص» ایچرە عجایب دستان نه بۇلادیر قىلسانگ اۋنى گۇلستان؟ یوسفى صدیق، زلیخانى سن ترکى خلاق غا قىلىنگ انجمن دییىپ، «یوسف - زلیخا» دستانینی یازىپ برمکلیگى اوندان خواھش ایدیارلر. ایکىنچى دن

عندليينىڭ ئۆزۈنىڭ ھەم «كۈنگۈمە خوش گۈلدى عجايب دىستان» دىيىشى يالى، بو مشهور سايوۋتى ايشلەمكە ئۆز دۆرەدىجىلىك اوقىيىنى سىناپ، شۇنۇڭ اۋستى بىلەن ھەم ئۆز اخلاق-ايدەياسىنى اۋنداسى گۈلدۈر. اول خوت شىلە ھەم اديار. اول دۆۋرۈنىڭ سوتسىيال سىستىمىنى يازغارىپ، گۇمانستىك ايدەيانى اۋندەماگە بو سايوۋتى اۋماتلى حسابلايار. اگر عندليب يوسف دىر زىلخاننىڭ اوبرازىنىڭ اۋستى بىلەن ادمكارچىلىك ايدەياسىنى اۋنگە سۆرەن بولسا، يوسفنىڭ اغالارىنىڭ اوبرازى ارقالى شول وقتقى فئوداللارنىڭ اخلاقىنى اچىپ گۆرگىزىار. شۇ مقصدى خاص اۋنگات عملە اشىرماق اۋچىن عندليب بۇ سايوۋتى اچىگىن اۋۋرئىار. اۋنى ئۆز دورىجىلىك فاتتازىياسىندا گچىرىپ، خوت ئۆز اۋرئىئال «يوسف - زىلخا»سىنى دۆردىار. اۋزالى بىلەن ھەم عندليب بو سايوۋتىنىڭ گۈن دۈغاردا داپ بولان شىغىر مثنوى فورماسىندا يۈز دۆندۈرپ، تركمەن ادبىياتىنىڭ مىلى اۋرئىئال فورماسى بولان دىستان فورماسىنا ساليار. ايلائتا-دا، اۋنۇڭ كامپوزىتسىون قورلوشىنا ايراتىن اۋنس برىپ، اقالارنىڭ اورگانىكى باغلانشىغىنى قازانيار.

بىرى بىلەكىسىنىڭ دۆرەمەگىنە سىباپ بۇليان اقالار دۆۋمىنى عملە گتىريار و شول اقالارى ھەم ئۆز قەرمانلارنىڭ اوبرازىنى ايدىنگلاشدىرماغا خىزمەت اتيديرمەگىنىڭ عەدەسىندەن گلىار. عندليب بو سايوۋتىنىڭ دىنگە بىر فورما طرفىنا دال. ايسم اۋنۇڭ ايدەيا-مضمونىنا ھەم اۋزۈچە چمەلىشيار. عندليينىڭ بو دىستانىنىڭ ادىنا سىر اديلىندە، اول ھەم بىلەكى و «لىلى - مجنون»، «گل - بلبل» و ش.م. دىستانلار كىمىن، اساساً، سۈيگى مسئلەسىنە دگىشلى يالى دۇيۇلسا-دا بو دىستان اولاردان بىر ناچە ايراتىنلىقلارى بىلەن تفاوتلانىار. دۇغرى، عندليب مۇندا ايكى قەرماننىڭ اراسىندا سۈيگى مسئلەسىنە ھەم اپ - اسلى اۋرۇن برىار. اما عندليينىڭ اساسى اۋنس مركزىندە «ياقما - بىشىرسىنىڭ، قازما - دوشرسىنىڭ»، «الى بىلەن ادن - اگىن بىلەن چكر» دىيەن اخلاق، ايدەيا دۆرەيار. بو مسئلە بويونچا بو دىستاننىڭ «خۇرلوقغا ھەمرا» ادلى دىستان بىلەن ياقىنلىغى باردىر. مالىم بۇلشى يالى، «خۇرلوقغا ھەمرا» دىستانىندا-دا اساسى مسئلە سۈيگى حقدا دال - دە، ياغشىلىغىنىڭ اۋنگۈندە

يامانلىغىنىڭ، عدالتىنىڭ اونگونده عدالتسىزلىغىنىڭ ماسغارا بۇلىانلىغى بىلن باغلى دىر.

بىك شاھىر مختومقلىنىڭ:

يعقوب اوغلى يوسف نىڭ كاكىلىندن توتدولار،

وردولار اغلاتدىلار، التىپ مصرده ساتدىلار -

دېشى يالى، يوسف ياش باشىندان دۆرلى قىنچىلىقلار دۇش گلىار. اول اورولىپ - سۇگولىپ، قويا تاشلانىار، قول حۇكمۇندە ساتىلار، دۆرلى تھمتە سزاوار بۇلار، زنداندا تاشلانىار، اما اول شوندا - دا عجىزلىك اتمە يار، اويلانىار، گۇرشيأر، چىقالغا اغتارىار. آخردا - دا اول عقل - پاىخاسى بىلن عدالتلى شاه بۇلۇپ يتىشار. عندىلىنىڭ دىلى بىلن آيدىلان - دا بۇلسا، يوسف نىڭ شاهلىق ادن دۇرۇندە «قويون بىلن قورت بىر قۇيۇدان سوو ايچىأر»، شۇنۇڭ اوچىن هم يوسف نىڭ اوبرازى تاي سىز گوزلىگىنىڭ و آدمكارچىلىگىنىڭ سىمبلى بۇلۇپ، بوتىن خلقىنىڭ آراسىنا يارىار.

يوسف نىڭ اوبرازىنا قارانىڭدا زلىخاننىڭ اوبرازى خاص - دا چىلىشىرىملى دىر. اول مغرب زمىن شاهسى نىڭ يىكە قىزى، عندىلىب آيتىمىشلايىن، اۇنۇڭ - دا «آى دىيىنىڭ، اغزى بار، گون دىيىنىڭ، گۇزى بار» اول يوسفى دۇيشۇندە گۇرۇپ، اونگا عاشق بۇلار، يۇنە شول وقت يوسف اونگا مصر شاهسى بۇلۇپ گۇرۇنيأر. شول سىبابلى هم اول يوسف دۇرمۇشا چىقيار. اما زلىخا يالنگىشلىق بىلن قۇرۇلان دۇرمۇشى دۇرمۇش حساب اتمە يار. شۇنۇڭ اوچىن هم اول اۇز سۇيگولىسىن يوسفى گۇزلۇپ گزيأر. آخردادا اول يوسفى قول بازارىندا گۇرۇپ تانايار و آغرامىنا آلتىن برىپ، يوسفى ساتىن آليار. هيچ زاتدان چكىنمأن، اولى بازارىنىڭ اورتاسىندا يوسف عاشقلىغىنى عيان اديأر. اما زلىخا يوسفى ساتىن آلسا - دا مرادىنا يتىمك اوچىن، بىرى بىرىندن الھنچ بولان قىن شرطلىرى بر جاي اتمەلى و اولارى يىنگىپ گچمەلى بۇلار. بىرىنجى دن، زلىخا فرمال طرفدان هم بۇلسا، غرض، بىرىنىڭ عيالى، اوندا - دا پادشاهنىڭ عيالى حسابلانىار. اما اول سۇيگوسىز قۇرۇلان بىلە دۇرمۇشى حساب اتمە يار، يۇنە شول وقتقى جمعيت عيال - قىزلارنىڭ شاهسى دويغوسىنا يول برمأن، كىمە

نىكالانان بۇلسا شونگا ھەم وفالى لىغى طلب اديار. قانۇن لاشىپ گيدن شول دوزگۆندىن سەلچە جىك قىشارانىنگ اوچىن اولوم جزاسى نىنگ قاراشيانلىغىنى زليخا بيلمۇن دورانۇق. ايكىنجى دن، يوسف دير زليخانينگ ھرسى بير دىنە اوييان آدمىلار. شول وقتقى شرط بويونچا، دۇرمۇش قورىانلارينگ ايكىسى ھەم بير دىن دأكى آدمىلار بولمالى. شۇنۇنگ اوچىن ھەم زليخا دىنىندىن چىقىپ، باشغا دىنە گىرمەلى. اما بيرىنى، اوندا-دا ساتىن آلما قاېى قولونى سۇيە نىنگ سبأبلى اوز دىنىنگدن دأنە نىنگ اوچىن ديرىلگىنگە سۇيۇلماق قۇرقۇسى نىنگ باردىغىنى ھەم زليخا اشىتمۇن دورانۇق.

سوتسىيال معنى سى بويونچا زليخانينگ اۇنگۆندە دوران اوچونجى قارشىلىق خاصام اربىت، قوللارينگ آدم حسابىندا-دا گۇرولمە يان زمانىندا قۇلا گۇوون برىمىك، اوندا-دا پادشالار نسليندىن بۇلۇپ، قولى سۇيمىك بۆتىن يۇقارى صىفنىنگ مرتبەسىنى پىسلىتمىك حسابلانىار. بىلە ايشىلر ادەنە الھىچ جزالار برىلىانلىگىنى زليخا بىليار. اما زليخا ھىركىت اديار، اوينالىار، چىقالغا گۆزلە يار، دورلى پىرىملر اولانىار. كآ وقت يالنگىشيار. قوبىرن يالنگىشى اوچىن جبر چكىار. ھتى كۆشكدىن ھەم قاويليار. آداما مورال طرفدان تائىر اديان آجى قىجالاتلارى چكىار. مادى طرفدان خورلانىار. اما زليخا شوندا-دا روحدان دۆشمە يار، اميدىنى اوزمە يار. تۇتان مقصدىنا يىتمىك اوچىن گۇرشيأر. شونگا گۇرأ-دە زليخانينگ اوبرازى اوز مقصدىنا يىتمىك اوچىن توتانرلى گۇرشمە گىنگ گۇرلدىسىنى گۇركىزن، اوز ايدە آلينا وفالى مرد و قايداوسىز قىزىنگ اوبرازى ھۆكمۆندە ادبيات عالمىندە مشهورلىق قازانان اوبرازى دير. عندىلىبينگ «يوسف - زليخا» دىستانىنى تلىم عصرلار دوامىندا ياشايدىپ گىليان اساسى گۆيچلرينگ بيرى ھەم، شول قىزىقلى مضمونى اوزۆنە لايىق فرمادا چىر بيان اديپ بىلنلىگىندە - دير. عندىلىبينگ دىستانداقلى و اقالارينىنگ و اۇنگە سورىان ايدە ياسى نىنگ اوموتسىونال تائىرىنى آرتدىرماق اوچىن چىرچىلىك سىرىشدەلرى نىنگ اھلى گۇرنۆشلىرىنى ازىرلىك بىلن اولانىپ، اوز اوقىجىسىنى سۆز صۇنغاتىنىنگ جادىلى گۆيچى بىلن قۇرشاپ آليار. ايلاندا-دا يوسفىنگ آغلارينىنگ گۇرىپچىلىگىنى، يوسفى يۇق اىتمىك اوچىن قورىان ھىلەلرىنى،

اونی اوروپ، سۇگۇپ قورروغا آتیش لارینی، ایزیندان هم بو قباح ایشلرینی باسیرماق اوچین، «یوسفی قورت اییدی» دییپ، قارری آتالارینی آلداجاق بولوشلارینی، بو آجی خبری اشیدن یعقوبینگ باشدان گچیریان ایچکی تراژدیاسینی، یوسفینگ روحی حالینی، یوسفی تویس یورکدن سوییان زلیخانینگ باشدان گچیریان حسرت لارینی، آخردا-دا کۇپ کۇپ خورلوقلاردان سونگ یوسفینگ شاه بۇلۇپ، اۇزونی قویاتاشلان آغالاریندان سوراغ ادیشینی، اولارینگ هم اتمیش لرینی بویون آلماجاق بۇلۇپ، نادارالیق ادیشلرینی، قیرق ییل لاپ فرزند داغی نی چکمکدن یانگا گۇزلی کۇر بۇلۇپ، بیلی بوکۆلن یعقوبینگ روحی حالینی عنذلیب استادلیق ییلن صورتلاندیریار.

شیلەلیکده، عنذلیبینگ «یوسف - زلیخا» دستانى شو سایوژت اساسیندا دۇره دیلن اهلی آدی بیر اثرلرینگ ایچینده اۇزونیگ ایده یا - مضمونی بویونچادا، چپرچیلیک استادلیغی بویونچادا، اینگ اونگات نوسغالارینگ بیرى حۇکمۆنده دینگه بیر ترکمن ادبیاتی نینگ تارخیخیندا دأل، ایسم دنیا ادبیاتی نینگ تارخیخیندا-دا گۇرنۆکلی اۇرۇن آلماغا دولی مناسیب دیر.

عنذلیبینگ ادبیات میدانیندا اولاقان خدمتلاری نینگ بیرى هم ادبیاتی نینگ دیلینی خلقی لاشدیرماق ییلن باغلی دیر. ادبیات تارخیخیندان مألیم بولشونا گۇرأ، عنذلیبا چنلی بولان ادبیاتدا کتابی دیل، دوشۆنمه سی قین بولان عربیزملر، چاغاتایزملر آغدیقلیق ادیاردی. خلق کۇپچولیگی اول کتابی دیله اونگکی دوشونمه یاردی. اما خلق کۇپچولیگی نینگ گپله شیک دیلی نینگ اساسیندا اونگات اثرلر دۇره دیپ بولجاق دیغینی عنذلیب اۇزونیگ «لیلی - مجنون»، «یوسف - زلیخا» یالی مشهور اپیکی اثرلری نینگ اۆستی ییلن ذولی ثبوت اتدی. عنذلیبینگ بو اوغورداقى گۇرکزن گۇرلدەسى اۇزوندن سۇنغۇلار اوچین عجایب نوسغا بۇلدى. اول ترکمن ادبیاتی نینگ ملی و اوریژینال فورماسی حسابلانیان دستان ژانرینی کامل لشدیریپ، اولی ترکمن ادبیاتینا گیریزن شاهیردیر. شیلەلیک ییلن، نورمحمد عنذلیبینگ ادبی دۇردیجیلیگی اورتا عصر ادبیاتی ییلن ترکمن کلاسیکی ادبیاتی نینگ گۇل لاپ اۇسن

دۇورى بولان XVII-XIX عصر ادبياتىنى سېلىشىدىرىجى كۆپرى بۇلۇپ خىزمىتى اتىدى. غىلىپىنىڭ دۇردىجىلىگى تىركىمىن ادبياتىنى مۇمىن تايىدان بايلاشدىردى، فورما تايىدان كامىللىشىدىرىدى.

«بابا روشىن» دىستانى غىلىپىنىڭ ايرى اثرلىرىنىڭ اىچىنىدە اىنگ كۆپ سانلى قول يازما نوسغاسى بولان دىستانلارنىڭ بىرىدۇر. بو دىستان ۱۹۱۶ - ۱۹۰۳ يىللار ارالىغىنىدا داش باسما اصولى بىلەن دورلى چاپخانىلاردا ۲۰ گىزك نىشر ادىلىپ، اوقىچىلار كۆپچىلىگىنە ھودورلىنىدۇر (يازىردى آف. آ. عرب گرافىكاسىنىدا نىشر ادىلەن تىركىمىن چە كىتابلار. عشق آباد، ۱۹۸۱، ۳۸ - ۳۷ صفىھەسى) اما مۇنۇنگ ترسىنە، «باباروشىن» دىستانىنىڭ اۋورنىلىشى تارىخى بابتا ولى، ياغداى باشقاچا تىركىمىن ادبياتىنىڭ تارىخى بىلەن باغلاشقىلى يازىلان كآبىر نىشرلردە شىلە دىستانىنىڭ بارلىغى، اۋنۇنگ ھەم اۋتورىنىڭ غىلىپى دىغى يوز اوغرا ياتلاىپ گچىلسە كآ بىرىندە بۇلسا دىنگە «باباروشىن»ىنگ دىنى فانتاستىك يادا دىنى كلىرىكال خاصىيتدە يازىلان دىستاندىغى حقىنىدا معلومات بىرىلىار.

Кер-оглы . Туркменская Литература. м. 1972. 148 с.)

حتى «تىركىمىن ادبياتىنىڭ تارىخى» يالى توتوملى اىشەدە، «غىلىپىنىڭ» دىنى ساىۋىت اساسىنىدا يازان دىستانلارنىڭ يە بىرى «باباروشىن» حساب ادىلىار. بو اثرىنىڭ مركزىندە ھەم اسلام دىنىنىڭ ارقىمماچىلىغىنى وصف اتمەك ايدەياسى ياتىار» دىيىپ بللىئار. (تىركىمىن ادبياتىنىڭ تارىخى، عشق آباد، ۱۹۷۵، ۱۰ توم، ص ۱۵۴) اما مۇندا دىستانىنىڭ چىپر اثر ھۆكۈمىندەكى اھمىيەتتە بھى بىرەمكىلىگە حد ادىلماندىر. غىلىپىنىڭ عمرى و دوردىجىلىگى بىلەن باغلاشقىلى يازىلان باشقا كآبىر مىقالەلاردا و ايشىلردە بۇلسا، «باباروشىن» دىستانىنىڭ ادى-دا توتولمايار (تىركىمىن ساۋت انسىكلوپىدىياسى. عشق آباد، ۱۹۷۴، تىركىمىن پاىزىياسىنىڭ اۋتولوگىياسى. عشق آباد، ۱۹۵۸ سىدأف. آ. اۆكتىر رولىۋوتسىياسىنىدان اۋنگكى تىركىمىن شاھىرلارنىڭ بىبلىوگرافىك اسپراۋچىنىگى. عشق آباد، ۱۹۶۵، غىلىپى «لىلى - مىجنون»، چاپا طابىيارلانىارلار ن. خوجايف و م. كۇسايف، عشق آباد، ۱۹۴۸)

عرب ادبیاتىندا سۇنگرا فارس ادبیاتىندا اسلامىنگ قادا - قانونلارینی بیان ادیان اثرلر، اۇنۇنگ كرامتلى شخصلاری حساب ادیلن محمد، ابوبکر، عمر، عثمان، علی قالیبرسه - ده عیسی، موسی، ابراهیم، داود، سلیمان و غیرىلار بیلن باغلانشیقلى دورلى روایتلار، لگندالار، حکایتلار دۇردیلیدیر. اولار وقتىنگ گچمه گى بیلن ترکمن ادبیاتىنا - دأرالاشییدیر.

XVI عصردا ایراندا حاکمیت باشىنا، صفویه لرىنگ گلمه گى بیلن بۇلسا، فارس ادبیاتىندا علی نى، اۇنۇنگ اوغوللاری حسن دیر حسینى تعریفلاپ، اثرلر دورتمک اۇنگى موج اوروپدیر. (ترکمن ادبیاتىنىنگ تارىخى، ۱ توم، ص ۳۴۵)

XVI عصر فارس ادبیاتىندا یوزه چیقیان بویاغداى XVII-XVIII عصر ترکمن ادبیاتىندا شول ساندا اۇنۇنگ گۇرونکلى وکیللى عىدلیىنگ دۇردیجیلیگینه - ده اوز تائىرىنى یتیرپ. شاهیرىنگ «باباروشن»، «زین العرب»، «سعد وقاص» یالى اثرلری مۇنۇنگ آیدىنگ مثالى دیر. عىدلیىنگ «باباروشن» دىستانىنىنگ سایوژتى اصلیندا علی (ع) بیلن باغلانشیقلى دۇرأن روایتلاردان آلینیپ دیر. اول دىستاندا سورولیان اساسى فکر غریب - قاسارلار حمایت اتمکدن عبارت. اوتور اۇزۇنىنگ اۇنگه سوریأن بو ایدیه یالارىنى دىستاندا حرکت ادیان باش قهرمانلار باباروشنىنگ وعلى نىگ اوبرازى ارقالى بریار.

باباروشن یر اوروپ، یرده قالان غریب. اۇنۇنگ یهودى آدلى جۇهینده مونگ طلا برگیسى بار. اۇنۇنگ برگیسىنى اوزماگه مومکین چیلیگى یۇق. یهودى باباروشنىنگ اونگونده یا برگیسىنىنگ اوزمه گىنى یاقیزىنىنگ برمه گىنى، یادا اوز دىنینه گیرمه گىنى شرط ادیپ قویار. البته، «باباروشن» بو اوچ شرطىنىنگ هیچ بیرىنى هم بیتیرپ بیلجک دألدى. اول چیققالغا گۇزلأپ، محمد پیغمبرىنگ یانىنا باریار. محمد (ص) اوتوران صحابالاردان «باباروشن»ىنگ حاجتىنى کیمىنگ بیتیرپ بیلجکدیگىنى سوریار. اونى علی بویون آلیار. علی، باباروشن اۇزۇنى قول حۇکمونده بربر شهرىنىنگ شاهسى مرعوب شاهغا ساتدیریار.. شوندان سونگ اوچ سانى فانتاستیک ایشى عمله آشیریار.

دستان «باباروشن» دىيىپ آتلاندىران ھىم بۇلسا، «باباروشن» يىنگ اوبرازى اۇچۇگسى برىلىپىدىر. دستاندا «باباروشن» بربر شھرىندە على نى قول ادىپ ساتىپ، مدينى دولاىىپ گلىار. ھىر مونگ طلا قرضىنى اوزندن سۇنگرا، اوبراز حۇكمونده ياشاماغىنى بس ادىار. خاص تاقىقى، دنيادن اۇتيار.

اىسم، نامە اوچىن عندىلىب غرىبلارا كىمك برىمك، محتاج لارا قولداو اتمىك يالى اصللى خاصىت لارى اۇندان محالى، ھايىسى ھىم بۇلسا. بىر بارلى آدمىنگ اوبرازىنا دال-دە خوت على نىنگ اوبرازىنا يوزلىنىپىدىر؟ مۇنۇنگ بىرىنجى و اساسى سىبابى شاھىرىنگ ياشايان زمانىندا على نىنگ آدمكارچىلىگى بىلن باغلانىشىقلى انچەمە دورلى دورلى روايتلارىنگ، دىنى مضمونلى اثرلرىنگ اۇران كۇپ مىقدارىنى گىنگ خلىق كۇپچولىگى نىنگ ايچىندە ياشاماغىنى دوام ادىرنلىگى بىلن دوشوندىرىلمەلى بۇلسا گرک. مونى مختومقلى نىنگ «وعظ» و «گۇكجە كىدرى»، افشار قاسمىنگ «جۇھىت اوغلان»، ادىلى پاىامالارى دا بىللى تصدىق لايار. شۇنۇنگ اوچىن بو اثرلرىنگ سايوژىنىنى ھەمەسى شول دۇورده خلىقنىگ اراسىندا يۇرگونلى بولان شول ھىلى روايت - لگندالارىنگ اساسىندا دۇرأپدىر. ايكىنجى دن، XVII-XVIII عصر تركمن دۇرمۇشى نىنگ شىرطىندە بارلى آدمىلارنىگ قلىبىندا آغىر گونە دوشن آدمىلارا - محتاج لىرە كىمك برىمك دويغوسىنى اۇيارماق اوچىن اسلام دىنى نىنگ كرامىتلى بولان على اوبرازى ھايىسى دىر بىر بارلى آدمىنگ اوبرازىندا گويچلى تاثير اىجىك. مونى بۇلسا عندىلىب بىلىار. شۇنۇنگ اوچىن اول بو اوبرازا يولنىار. اوچونجى دن، بو مىسئە عندىلىبىنگ ياشلىقدا و سۇنگراقى دۇورده آلان بىلىم درجەسى بىلن باغلانىشىقلى دىر. استاد - شاھىرىنگ مەكتەبە و مىدرسەدە آلان بىلىملىرى نىنگ آغىرلىملى بۇلەگى دىن و اۇنۇنگ گۇرونوكلى وكىللىرى، اولارىنگ باشىندان گچىرن حادىئەلارى حقىندا دى. قىسغالىدىپ ايدانگدا، دۇرمۇشىنگ ھىر بىر مىسئەسىندە بار بولان دىنى اھىنگلىر شول دۇورۇنگ سىياسى ياراغىنا اۇورولىپىدىر. شىلە سىبابلىرە گۇرأ عندىلىبىنگ بو اوبرازا يۆزلىنمەگى تۇتائلەيىن دال-دە اىسم شول دۇورۇنگ، گچمىش دۇرمۇشىنگ قانۇنلاىق طلبى دىر.

علی اصلیندا تاریخی شخص بولسا-دا، اۇنۇنگ «باباروشن» دستانیندا علی نینگ اوبرازی فانتیستکا بیلن باغلانشدیریلیپ دیر. فولکلوردا بو اوبراز پاولوژتیل خاصیتە ایە دیر. اول خلق قهرمانی، عجیزلرینگ هاواندارى حۇكمۇندە گۇرکزیلیار. مونى ترکمن ارته کیلریندن و دستانلاریندان و اوبراز بیلن باغلانشیقلی انچه مه مثال گتیرمک بیلن-ده تصدیق لاما ق بۇلار. دستاندا علی نینگ اوبرازی اوغوللاری حسن و حسین بیلن باغلانشیقلی اپیزودلاردا خاص-دا رئال «... اما یولدا گۇرسه لر، امام حسن بیلن امام حسین داشغاریدا اویناپ یۇرۇر اردی لر. آتاسیغا گوزلری دوشۇپ یوگۇردیلر، تواضع بیرله سلام بردیلر و گلیپ آیتدی لار: «یا آتا، قایدا بارۇرسیز» دیدیلر. حضرت علی آیدیلار: «ای، جگر گوشه لریم، سیزلر قایدینگلار، من بیر زمان «باباروشن» گه همراه بۇلۇپ بارۇر من» دیدی.... آندا امام حسن، حسین قبول قیلما دیلار. آندان سونگ حضرت علی اوغوللاریغا پندی نصیحت بریپ تولا قیلیپ، بیر غزل اوقیدی. غزل حضرت علی بو تۇرۇر:

قایدینگ ایندی، ایکی گۇزۇم روشنی

گیجه - گوندیز یالغۇز چۇمر غوغاغا

یول آرادا کۇپدۇر آتانگ دشمنی

فلک منی سالدی بیله سوداغا

مثال آلنان بۇلکدن گۇرنۇشی یالی بو یرده علی آتا حۇكمۇندە اوز چاغالاری نینگ آلداسینی ادیار. اولارا «تازە گل سیز، بارمانگ بادى خزانة» دییپ آتالیق پندینی بریار. دستانینگ باشغا بیر یرینده «باباروشن» حضرت علی نی مونگ طلا ساتیپ، ایزینا مدینه شهرینه قایتماقچی بولاندا-دا، علی اوندان اوغوللارینا سلام ایبریپ، اولارا گۇز-قولاق بۇلماغی سارغایار.

«باباروشن» مدینا گیدپ گلندن سۇنگرا، علی نینگ اوغوللارینا آتالاری نینگ سلامینی قاوشیریار. شوندان اوغوللاری نینگ آتالاری نینگ نیره ده قالان دیغینی سۇراپ آیدیشیان آیدیلشیغی و اولارینگ آتالارینی یوقلاپ، «کۇنگۇللىرى بۇزۇلپ، گۇز لریندن قطره قطره

ياشىن دۇكۆپ، يىغلاماق لارى» بىلن باغلى اپىزود بار.

آتا - انه و فرزند قاتناشيقلارى يالى اصللى دأبىنگ شاهيرىنگ هميشه اونس مركزينده بولانديغىنى بللاپ گچمك گرک. مۇنۇنگ آيدان مثالىنى درنگليان دستانى حساب اتمانمىزده-ده شاهيرىنگ «لىلى - مجنون» «يوسف - زليخا» دستانلاريندا هم آچىق گۇرۇپ بىليارىس.

ترکمن خلق ارته كىلرينده و دستانلاريندا قهرمانىنگ سيمىرغ قۇشۇنگ يادا دۇوونگ آرقاسىنا مۇنۇپ، گۇز يۇمۇپ آچاسى سالىمدا آلتى آيلىق يولى گچمك دأبى قابات گليار. (ترکمن خلق ارته كىلرى، اوچ تۇملوق، ۲ - توم، عشق آباد، «علم» ۱۹۷۹، صص ۱۴۷ - ۱۲۹) ترکمن دستانلاريندا بۇلسا، كوپلنچ بو مىسسىيانى على يرينه يتيريار. (شاه صنم - غريب، عشق آباد، ۱۹۷۰، ص ۱۴۶)

«باباروشن» دستانيندا هم بو شيله. على باباروشنى آرقاسىنا مۇنديرىپ، گۇز يۇمۇپ - آچاسى سالىمدا مدينه شهريندن آلتى آيلىق يول بولان بربر شهرينه باريار.

ينه-ده بو دستاندا ترکمن خلق ارته كىلرينه خاصيتلى بولان قهرمانىنگ اۇنگۇنده اوچ شرط قويماق، قهرمانا اول شرطلرينگ عهده سيندن گلەك و مقصدين ايتەك يالى دأبىنگ مخصوص ديغىنى-دا بللاپ گچمك گرک. مثال اوچين «موهون - سۇيۇن جان» آدلى ترکمن خلق ارته كيسينده پادشاه باش قهرمانىنگ اۇنگۇنده اوچ شرط قوييار. ترکمن خلق ارته كىلرى، عشق آباد، ۳ توملوق، ۲-نجى توم. عشق آباد، «علم»، ۱۹۷۹، صص ۱۲۸-۱۲۷) بو دستاندا-دا يهودى آدلى جوهرىت باباروشنىنگ اۇنگۇنده اوچ شرط قوييار: بيرىگىسى اۆزمەگى يادا قىزىنى برمەگى، يا بۇلماسا اوز دينينه گيرمەگى. باشغا بير یرده بۇلسا، بربر شهرىنينگ پادشاسى مرعوب شاه، علىنينگ اۇنگۇنده اوچ شرط قوييار: دريانى باغلاماق، آژدارهانى اۇلدورمەك، علىنى تۇتۇپ گلەك. على سۇنگىتى اوچ شرطين اوچۇسىنى-ده برجاي اديار.

بو آلنان مثال لار اۆز نوباتيندا، استاد شاهير عنديليبينگ شاهيرانا دنياسىنينگ ترکمن خلق

دۇردىچىلىگىنى دۇبلىرىدىن داشدا بۇلماندىغىنى علامت لاندىرىپار.

نور محمد غندىلىيىنگ «زىن العرب» دىستانى شاھىرىنگ «بابا روشن» دىستانى يالى اينگ از
 اۋورەنىلن اىرلىرىنىنگ بىرى دىر. بو اىر اىكتر رولىو تىياسىندان سونگ نىشرا دىلمەدى. مىكتىب
 و يۇقارى اوقا و جاى لارىنگ پروگراملارىنا، اوقا و كىتابلارىنا ھىرستوماتىيالار بۇلە كىلەين
 گۇرۇنۇشە ھىم گىرىزىلمەدى. علمى نىشردە كۈپلەنچ ھالىتدا بو اىرنىنگ ادى اغزىلماق بىلن
 چا كىلەنىلەپ، علمى دىگىشەرمەلر نىتىجەسىندە بىھىر بىر مىكلىگە گىزك گىلندە ولى، اوندان ساويلەپ
 گىچىلدى.

«زىن العرب» دىستانى فاتتاستىكى ار تە كىلەر چالىم ادىار. اۇنداقى باش قىھرىمانلارنىنگ بىرى
 محمد حنى، يەنى على نىنگ حنى ادىلى عىالىندان بولان اوغلى ھىر ھىلى قارا گۈچلەر قارشى
 گۇرۇشمەلى بۇلار.

اىردە مىھدىنگ ھوموس شىرى نىنگ شاھسى قىطرەنى و اۇنۇنگ پىھلوانى اىملاغى ىنگىشى،
 جىھور دۇغلانلارنىنگ يوردونا بارىپ، اولارنىنگ قىز دۇغانى زىن العرب بىلن دوشوشىپ،
 اونگا عاشق بولشى، زىن العربىنگ ھىم تۈيس يۈركىدن گۇۋۇن بىرشى، يارىنى دۇۋۇنگ الىپ
 قاقىشى، سونگ زىن العربى اىملاغىنگ اوغورلايشى، ھىزرت على نىنگ قىطرەنى اىملاغى
 اۋلدورىپ، زىن العربى الىپ قايدىشى، كۇپ سۇۋىش لىردن، مىشت لاردان سونگ مىھدى بىلن
 زىن العربىنگ بىر بىرىنە قاوشىپ، مىقصد-مىرادلارنىا ىتىشى دۇغروسىندا ايدىلار.

شاھزادە مىھدى-دە زىن العرب-دا اىصللى مىقصد اۇغۇرۇندا گۇرۇشىارلر. مىھدى اۇقلاندا،
 زىن العربى دۇۋ الىپ قاقاندا-دا سونگ اىملاق اوغورلاندا-دا يارىنا قاۋىشماق امىدىندان ال
 اوزمە يار. اونى گوزلە يار. كۈپ قىنچىلىقلارنى ىنگىپ گىچىار، اىمالاغىنگ دۇغانى تىھراق بىلن
 سۇۋەشىپ، اونى اۋلدورىار. عىناق شاھىنگ قىزى طغرى پرى نىنگ سۇيگىسىنى ھىم ردىار.
 اىر سۇنگۇندا اتاسى على نىنگ كىمكى بىلن زىن العرب قاوشىار.

زىن العرب ھىم عىھدە، سۇيگا وفالى، اوز مىقصدى اۇغۇرۇندا توتانلىرى گۇرۇشىان، قىن
 فرىستلاردا ھىم اركىنى الدن بىرمە يان قىزىنگ اوبرازى ھۇكمۇندە صوراتلاندىرىلەپ دىر.

بو اصللى اخلاقلى قهرمانلار باغيشلانات اثر بولسا، ايركى زمانلاردان بۇرى خلق باغيشلارى نىنگ رپر توراريندا آيدىم بۇلۇپ يانگلانىپ گچيار.

جمله نيپ آيدىلندا، «بابا روشن» و «زين العرب» دستانلارى نىنگ دين يوقوندىلارى نىنگ باردىغينا قارامازدان، اولار ادبى اثر حۇكۇمۇندە قەتلى دىر و اوورەنىلماگە دگىشلى دىر. بو دستانلار XVI-XVIII عصر تركمن ادبىياتىندا شيله اهنكللى اثرلرىنگ آز دۇرەدىلماندىگىنه شاياتلىق اتمك بىلن بىرلىكدە، بىك سوز استادى عندىلىينىنگ دۇرەدىجى شخصيت حۇكۇمۇندكى دىنيا قاراشىنىنى علمى نكتە نظردان آچىپ گۇركزمكلىگە - دە حمايت برىار.

اۇنگكى نشرلردن تفاوت لانيان «لىلى - مجنون» دستانىنى فيلولوگىيا علملارى نىنگ كانديداتى، تركمنستان «س.س.ر» نىنگ علمى و تخنىكا باراداقى دولت بايراغى نىنگ لاورىياتى عبدالرحمان ملك امانف، «يوسف - زليخا» دستانىنى فيلولوگىيا علملارى نىنگ كانديداتى گلدلى نظراف «باباروشن» دستانىنى فيلولوگىيا علملارى نىنگ كانديداتى مراد چارىف، «زين العرب» دستانىنى فيلولوگىيا علملارى نىنگ كانديداتى اوراز گوزل ماشايەوا بىلن دىر. علمى ايشگار امان بردى نورياغدىف طاييارلادى.

دستانلارنىنگ تكستلرى دۆرلى پرىنتىسپە ايرىلىپ طاييارلانانلىغى سبأبلى كآبىر سۆزلرىنگ ترانسكرىپتتياسىندا تفاوت بار. مثلاً: «آلار اردى» «آلور اردى»، «گلر اردى»، «گلور اردى» «اوز» - «اوزور»، «ارسه»، «ارسه»، «محشر»، «ماغشار»، «يارى» - «يار»، «اينشاءالله»، «انشاءالله» و باشغالار.

اما بۇلار تكستىنگ مضمونىنا زپر يتىريان خطالار دال.

م. ملك امانف، گ. نظروف، م. چارىف
فيلوگىيا علملارى نىنگ كانديداتى

بيک تانگريڻگ آدي بيلن

خدایي آسمان و افلاک دان، خدایي جان و دل دن و خدایي مهربان دان کۆپ منت دارليغي می بیلدیره سیم گلیار کی، شو بنده یی عاجزه استعانت بریپ، یالقاپ شو اثری، سیز مهربان ایلدش لیمه قاوشیر ماغیما کمک اتدی.

عزیز اوقیجی لار: شو کتابی «نور محمد عندلیب» سایلانان اثرینی، انچه مه آیلا زحمت چکیپ، سیزینگ ارکینگیزه یتیرمکچی بولوپ تَقْلا اتدیك. شُونْگ بیلن شو کتابی سیزه هُودورله یأریس.

مهربان اوقیجی لار: شو کتاب ترجمه دأل-ده، دینگه کریل خطی و انونگ الفبی لاری اویتگه دیپ، عرب خطینا گچیرمک دیر. شونوگ اوچین، شو اوغوردا ایلکی باشندان اؤزومی ترجمه چی دییپ، آد بره سیم گلمه یأر.

عزیز ایلدش لر: نور محمد عندلیب دُوره دیجیلیک و دورموش حقیندا، ترکمنستان عالملاری گینگدن آچیقلا پدیرلار و شو ذهینلی شاهیر و یازیجی نی تانیتماغینی شو عزیز عالملارینگ ارکینه قویارین. گلجک ده نور محمد عندلیبینگ «بابا روشن»، «یوسف - زلیخا»، «زین العرب» و «قصه فرعون» دستانلارینی سیز عزیز ادبیات سؤیرلرینه هُودورله مه گیمیزی بویون آلیاریس.

مهربان ایلدش لر: ترکمن ادبیاتی بای دیر، یؤنه شو بایلیغی بیز اؤزومیزچه حرمت قویما یاریس. شو عزیز ادبیاتیمیزی قولدا یلینگ، حرمت قویا یلینگ و شونگا خدمت ادیلینگو شونی گینگدن اؤز عزیز ایلاتیمیزه و باشغا مهربان دوست یارلاریمیزا یتیرمکچی بولا یلینگ.

عزیز اوقیجی لار، گلجکده نور محمد عندلیبینگ بيله کی اثرلرینی سیزه گینگدن تانا تاق اوچین تقلامی کؤپرأک اتمکچی دیرین دییپ، بویون آلاسیم گلیأر. شو گلجک لره دنگیچ اؤز اولی دویغی و پایخاسینگیزدان بیزی یاردام اتمه گینگزی ایسله یأریس. اؤنگدن شو اوغوردا برجک تنقیدی نظرلارینگیزا منتدارلیق بیلدیر یأرین.

اؤز تکلیف لرینگیزی آشاقداقی آدرسه ایبرمه نگیزی خواهش ادیأرین:

حرمت بیلن:

چرکز اونق

آدرس: جمهوری اسلامی ایران

گنبد - خیابان شریعتی غربیلاک ۱۱۲ - کد پستی ۴۹۷۱۶ - تلفن ۲۱۲۶۶

بسم الله الرحمن الرحيم

لیلی - مجنون

اما راوی لار آنداغ روایت قیلورلار کیم، بغداد ولایتی نینگ سخنورلری آنداغ خبر برورلر کیم، عرب اقلیمیندا عامری دییگن بیر جماعت بار إردی. آلار نینگ اؤلؤغینا سید بنی عامری دییر اردیلر. زیاده اولوغ - بزرگوار إردی، ولایتی هم معمور و آبادانلیق إردی. سید بنی عامری زیاده صاحب هنر و جمله آفاق دان شایسته، درویش نواز، مهمان دوست، خوش اقبال إردی. هر چند کی، اوزی گورونیر إردی و مشهور إردی. لیکن بی حیلہ فلکدن مثال شمع بی نور، خلائق گوزی گه تیره گورونیر إردی، مانند خوشه کیم، دأنه گه آرزومند إردی، سید بنی عامری فرزندگه آنداق مشتاق إردی.

اما بؤل حسرت بیرله امید ایلار إردی کیم، شاید، دست بختیم شاخه درخت عمرودن میسر قیلیر موقدان دییپ، بو طاما بیرله سائل و درویش لرگه کؤپ - کؤپ خیر و احسان قیلیپ، زاری و تضرع بیرله درگاه واجب الوجودغا یوز اوروپ، ییغلار إردی. اما ساعت لاردان بیر ساعت تیر دعا سمایی نشانغا دگیپ، قیلغان دعاسی به درگاه واجب الوجودغا قبول دوشوپ، سید بنی عامری غا بیر اوغول بردی و آنینگ آدینی قیس قویدولار. سید بنی عامری آنینگ خرسندلیغیندان خزینه سی نینگ ایشیگینی آچیپ، زر و نقره دان خدانینگ یولوغا تصدق لار برور إردی. اما بیر گون قیس نینگ جمالغا محبت بیرله تماشا قیلدی کیم، گویا آفتاب جهان ارا دک عکس جمال جهان نی منور قیلور إردی و لبلریندن شکر

ساجیلور إردی. آنینگ قامتینی گورگن و اشیتگننینگ آرزوسیغا اؤل دۇرۇر إردی. اما سید بنی عامری بو نو فرزندى خدای تعالی عطا قیلغانی اوچین ثنا ادیپ، پروردگار هجده هزار عالمگه شکر قیلیپ، بو سوزونى آیدی:

خدایا، قدرتینگ گویچلوک	تنیمگه جان عطا قیلدینگ
دل غمگیننى شاد ایلاپ	عجب میهمان عطا قیلدینگ
قوش اردیم بالی سیندیرغان	هوای نفسیمنى اۆلدورگن
اۆیوم رحمتگه دولدورغان	مه تابان عطا قیلدینگ
باشیمدا فخر تاجی هم	دست کوتاهیم اوزین بؤل دم
... مصر — مروم	تحفه کنعان عطا قیلدینگ
فرح لیک مژده سی یتدی	سعادت الگیمنى توتدی
تمامی درد و غم گیتدی	مانگا درمان عطا قیلدینگ
سمند بخت آستیمدا	حکومت زیری دستیمده
نه مطلب بولسا قصدیمدا	توکنمس کان عطا قیلدینگ
یوزده نور رحمانی	منور آندان ایمانی
مؤنؤنگ دک تازه جانی	کیمه احسان عطا قیلدینگ
کلامینگ بس، بنی عامر	خداغا شکر قیل وافر

ایا، ای قادر و غافر

نه دیسم آن عطا قیلدینگ

القصة، سید بنی عامری بول سوزونى تمام قیلغاندان سونگ تمام رعیت و تابعت لاریغا طوی بریپ، حمد ثنا بیرله مشغول بۆلدى. اما قیس بیر یاشیغا یتدی. عشق دایه سی گلیپ، سوو قویدی و خورشید عشق پیکریگه تاب بره باشلادی. قیس ایکی یاش بۆلدى. القصة، مختصر، گون گوندن جمالی طراوت تاپپ افسانه خلایق بولا باشلادی. هر کیشی کیم، آنینگ مبارک یوزونى گۆرسه، چون باد نسیم یوزوگه دعای و دم سالور إردی. اما قیس نینگ دیلی

چىقپ، تىكلم قىلوردا خىداي تىعالى كىفلى دىلىنى آچىپ، بو ابيات بىرلە كلامى آغاى قىلىپ
بول مىخىسنى آيتدى:

اى خدا، اوز شوقونگا يارات، آيىرما عشق دان،
ذاتِ پاكىنگ حرمتى زارات، آيىرما عشق دان
تاسرو پا پىكرىم خوارات، آيىرما عشق دان،
غنىچە كۆنگلومنى افكارات، آيىرما عشق دان،
درد و مىحنت دن نه مقدار ات، آيىرما عشق دان.

سوزلەسىن جانىم اريپ باغرىم كۆيۈپ چكىسىن فغان،
استخوانىم اوتغا ياقسىن قالماسىن نامە و نشان
جويبار غم بۆلۈپ آقسىن گۆزلىرىم ياشى روان،
آسيا بولۇپ باشىمغا يىر بىلە گوگ هر زمان،
گونبە گون دردىم بسىارات، آيىرما عشق دان

سىنە چاگىمگە مرهم تاپماغاي مىن آغىتارىپ
طفلى نادان دك اوزوم مونگ قاتلا يىغلاپ يالبارىپ
كۆرە شوق ايچرە جىسمىم آقسا آھن دك اريپ
هر قايانا تلمورۇپ قالسام تىكپا مىن غرىب
چون سمندر پىكرىم نار ات، آيىرما عشق دان.

يىلبايل آوارەلىق كىسب ايلەسم بى دادلاپ،
يول يۇرىپ چولرلر گزىپ، داغلار آشىپ فرىادلاپ،

خَلَقَ عَالَمَ نِی بِلَنَد آواز ایلَه نَاشادلاپ،
 بارغالی یول تاپماسام اُتیپ اِمه کلاپ، دادلاپ،
 بی کس و بیچاره، ناچار ات، آییرما عشق دان.

قیس آدیم ایل ایچره چون مشهور مجنون بولسا هم
 مغز جانیم طعنه داش بیرله پر خون بولسا هم
 جبر در دیدن اگر کی باشلاریم اُون بولسام هم
 بیر غمیم هر دم آلینجا یوز مونگ افسون بولسام هم
 کوپ بلالارغا منی یارات، آییرما عشق دان

اما قیس بول مناجاتینی اوقیپ، زار - زار چون ابرِ نوبهار ییغلار اُردی. ناگه انه سی بو
 سؤزلرنی اشیدپ، وهم ادپ، مونی مکتبگه قویار بولدی. القصه شنبه گونی سید بنی عامری
 قیسنی اولوغ قادالار بیرلن مکتبگه التپ معلمینگ آلدیغا تابشیردی. و اما مکتب خانه دا بیر
 نیچه نازنین قیزلار و بیر نیچه پری وش اوغلانلار معلمدان علم اوورنیر اُردیلر. الغرض قیس
 گوردی کیم مکتب خانه بیر ماه انور و خورشید خاور، بیر آفت جان، یگانه دوران ییلدیزلار
 ایچره آی غا اوخشاش بیر نیچه قیزلار بیلن لیلی بیر طرفدا اولتورپ دؤرور. ینه بیر طرفدا
 جنت ایچیندکی غلمان اوغشاپ پری وش اوغلانلار اوتورپ دؤرورلار، مکتب خانه گویا کی
 جنت المأوا اُردی و بۇلار حور ایلَه غلمان اُردیلر. یاکی بیر منزل عالی و بۇلار بارچا صورت
 جان سیز اُردیلر. اما قیس بو صورتلارنی گورپ گویا بیر صورت بی جان بولدی و ینه گوزی
 لیلی نینگ صورتینا دوشدی، آنکا مونگ کونگول بیرلن عاشق بی قرار بولدی.

اما لیلی هم سینه سیغا قیس نینگ تیر عشقی جان بولدی ارسه آنینگ تاب طاقتی قالمادی.
 الغرض، به هر حال بوگوننی اغشام قیلیپ آزاد بولدولار. ارسه، بول ایکی دلبند بیر بیرلریندن
 آیریلیپ تا قارالاری گوزلری دن غایب بولغونچا، بیر بیرلریگه قاراپ بارور اُردیلر. اما بیر
 بیرلری نینگ قارالاری گوزلریندن غایب بولغاندان، سونگ عجب حال لار بیرلن او یلریگه

باردىلار. ارسە قيس نىنگ انەسى خرسند بۇلۇپ، قيس نىنگ قولندان تخته سين آلپ آيتدى:
«اى، بالام بول گون مکتبگە بارىپ، نامە او قودىنگ؟» دىيىپ سورادى. ارسە قيس انەسىگە
گۆرگن و اشيتگەننن بيان قىلىپ بير سوز آيتدى:

بارديم ادب سرايىغا	شنبه گونى صبا بيلن
دوشدى گوزلريم آيىغا	بير نيچه دلربا بيلن
لوحين آچىپ اوقير ساپاق	هر ساپاغى دير اوچ ورق
نور دۇكولير تاباق تاباق	اغزى دۇلا ثنا بيلن
بير پرى ناز ايله باقار	باقىشى جانىما ياقار
سوزلسە شكرى آقار	بلرلى دن وفا بيلن
بير پرى تازە خوش خرم	نوگلى باغ و لاله فام
كأكىلى مشك دور لىلى نام	يوز ياشيرۇر حيا بيلن
سوزلشە دير بيرين بيرين	لذتى جانىمدان شيرين
يوزوده زلفى عنبرينگ	آق قۇشۇلۇپ قارا بيلن
قاشى گوزى قاراشادير	قول ساليان تالاشادير
اويناسا خوب ياراشادير	بير بيرىگە ايما بيلن
قيسنى اوتغا سالادير	كۇنگلۇنى الدن آلدىلار

تعظيم اديپ انگىلدىلر

«خوش!» ديدىلر رضا بيلن

القصة، انەسى قيس دان بو سۇزلرنى اشيدىپ بيلدى كيم، اوغلى عشق سوداسيغا اولاشىپ
دير. انەسى آيدى:

«اى جان اوغلو، سن حالا نارسيدە تۇرۇر سن، بو سوزلرنى قويغول. عشق بازليقدان حالا
سانگا هيچ پيدا يۇقدۇر» دىيىپ، بير نيچه نصيحتلار برىپ، ارته بيرلن ينه مکتبگە اىبردى.

ارسە، قىس بىچارە بارادۇرغان يىرىندە، دلبرى يادىغا دوشوپ، بىر سۆز آيغانى بو تۇرۇر:

هوس بىلن بارسام مکتب خانغا، عىقلىم آلاز اول دلبرىنگ آللارى
 زلفى ھىزىتگن ايمس شانغا مگر خدا اوزاق سالماس يوللارى
 مژگانلارى جانندان اوترگۈزلەسە تاپماس كىشى اىستاپ آنى ايزلاسا
 شکر دامار لىلرىندن سۈزلەسە طوطى مىدير، بلبل مىدير دىللرى
 حق عاشقام، يوسف نبى چىن پىرىم كاشكى مېنىگ بۇلسا ايدى دستگىرىم
 بارسام بوگون ياد اۈرگىتسە دلبرىم الف قىدى، نطقە مىدير خاللارى
 مرد باشىنى نامردىغا اگمەسىن نامرد اۈزۈن خلق اىچىندە اۈگمەسىن
 يار باغىغا خزان يلى دگمەسىن خوشرنىگ بولسون چمن چمن گللىرى
 قىس بارادىر مکتبگە خوش بولوپ يارىن گۈرمك اۈچىن كۈنگلى جوش بولوپ
 مېنىگ عمروم يار عمرونە دۇش بولوپ زياد بولسون آى - گونلرى يىلللارى

القصه، قىس مکتب خانغا بارىپ، مۇلاسىغا سلام برىپ بىر طرفدا اولتوردى و يىنە بىر طرفدا لىلى. ايكى دلبر كۈنگول قوشلارى پروازغا سالىپ، بىر بىرلىرىگە قاش و گوزلرىنى ايلچى قىلىپ اولتوردىلار. الغرض، اهل مکتب علم تحصىلىگە دم اۈرسالار، بول ايكى نازىن عشق خصوصلىغا نفس اۋرار اردىلر.

اما هر زمان بىر بهانه بىرلن لىلىگە: «غلطىمنى آيتغىل» دىيىپ، ھىدم بولوپ آلدىغا بارىپ، بىر نىچە سۈزلر آيتور اردى. اما لىلى ھم قىسنىنگ بهانه قىلىپ ساپاغىن سوراغانىن بىلىپ تبسم قىلىپ، قىسنىنگ جانىغا اوت ياقار اردى و يىنە كۈنگولگە اوت سالىپ، طاقتىن آلور اردى. گاهى قىس مشقنى لىلىگە ايتىپ، تعليم بر دىيىپ، گۈسترنە، يىنە لىلى قاش و گوزون جلوه گە گىرگوزىپ، عقل ھوشون آلور اردى.

القصه بو روش بىرلن بىر نىچە گون عمر اۋتگوردىلر. بۇلارنىنگ عشق و محبتلىرى گون - گوندن زيادە بولوپ، كم - كم عرب قىيىلەسىغا آشكارا بولا باشلادى. هر طرفدان غىيىت و شكائيت قىلا باشلادىلار.

القصہ قیس اول دلربانینگ عشقیدان بی قرار بؤلۆپ، آه جگر سوز تارتار اوردی.
 اما بیرگون انه سی: «ای، جانیم بالام، نیگه مونچا آه تارتار سن، بی صبر و بی آرام ارور سن
 و نه اوچین مونداغ بی قرار بؤلۆپ سن؟» دیدی. ارسه، قیس انه سی گه قاراپ، فریاد قیلیپ،
 عشق جامین نوش قیلغانین بیان قیلیپ، جان و دل دن بیر مخمس اوقودی. اوقوغانی بو تورور:

ساقی عشق ازل بردی بوگون جام مانگا
 غصه دیر المیدن بیر نیچه انعام مانگا
 چرخدن یتدی حذر صبح بیلن شام مانگا
 شیره اورنوغا برپ زهر و زهر غم مانگا
 وحشی کونگولومگه نه صبر و نه آرام مانگا

کیم نیچیک اوتغا اورار سوو بیله توپراغا شرار
 نه اوچین کیم اومار اوت سوو بیله توپراغا قرار
 تاش اگر بولسا، آنینگ آنچاکی کویدورمه گی بار
 ذره دک جسمیمی یانديرماق اوچین ماه عذار
 آچدی یوز یاپدی ینه وعده برپ خام مانگا

عشقیدان مونچاکی آفت زده بولدوم، نه قیلای
 یاشلیغیدان باری محنت زده بولدوم، نه قیلای
 یووتغانیم قان منینگ علت زده بولدوم نه قیلای
 خلق عالمده ملامت زده بولدوم نه قیلای
 عقلیدان قالمادی بیر ذره سرانجام مانگا

ناگهان بیر بت نورسته گه دوشدی نظریم
 پای بند اولدوم کی آندان اؤته آلمای گذریم
 راه چشمیم دن آقیپ چشمه خون جگریم
 ارتانی شام قیلیبان قوزغالیپ آه سحریم
 بس برابر گؤر نه دیر ارته بیلن شام مانگا

بردی استاد طریقت مانگا تعلیم وفا
 گر چی، گؤر، سالسا بو یانگلیغ ینه هم جبر و جفا
 خواب و خور حاجت ایمس خون جگر مانگا گزا
 آچدی ایل آغزینی که بس لیلی، مجنون نه با
 دیسه گر جانیمغا چه اول لیلی گلفام مانگا

القصه، آندان سونگ قیس دان انه سی: «بو سؤزلرنی آیتماغیل، عشقینگی پنهان ساقلاغیل، بیرونینگ قیزینا ملامت قیلماغیل، مبادا، لیلی نینگ انه سی اشیدیپ، انه نگ بیرلن عداوت قیلما سین و ینه هم آتنگ اشیتسه، سنی بو حال دا قویماس...» دییپ هر چند نصیحت لار بریپ اما کوپ تأکیدلر قیلیپ، ینه مکتبگه ایبردی. القصه قیس نینگ احوالی عشقی زور قیلیپ، لیلی عشقی دان، خوی - مزاجی باشغا بول باشلادی. الغرض، دیوانه وار هر طرفا گیدر اردی و گاه آه سرد تارتار اردی. الغرض، قیس نینگ احوالی خلاق غا مشهور بولابردی و ینه طعنه دن ایکه طرفدا نام ننگ پیدا بؤلدی. فلک عادت قدیمی سینی باشلاپ جدالیق غا سبب بولابردی.

لیلی هم عرب قبیله سی نینگ بنی حئی دیگین جماعه سی دان اردی. جماعه بنی حئی زیاده تند مزاج اردیلر. لیکن اول جماعه یمن بیرلن شام نینگ آراسیندا کوه نجد دییگین بیر داغ بار اردی. شول داغ دا ساکن اردیلر.

الغرض، لیلی بیرله قیس نینگ شهراتی و عشقی آلا نینگ قولاق لاریغا یتیشدی. ارسه

لیلی نینگ آتاسی ننگ قیلیپ، لیلی نینگ انہ سیگہ آیدی:

«ایندی قیزی ننگی مکتبگہ ایبرمہ گیل و تاشغاری چیقارماغیل، اگر سۆزومنی ترک قیلسانگ قیزی ننگی ہم اۆزۆنگی ایکی نیمگہ برابر قیلور من» دیپ گیتدی.

القصہ، لیلی ارته بیرلن مکتبگہ روانہ بۆلدى، انہ سی آیدی:

«ای نور دیدام، بالام، لیلی جان، ایندی مکتبگہ بارماغیل، اۆیدہ اۆلتۆریپ، علم کشیدہ اۆرگن گیل» دیدی. إرسہ لیلی پیچ و تاب غا دوشدی:

«ای، انہ جان، هر ارته اویقۇدان اویغادىپ، مکتبگہ ایبریر إردینگ، بوگون نیگہ قویماس سن؟» دیدی. آندا انہ سی آیدی:

«ای جانیم بالام، قیز اوغول گۆزۆگندن سونگ، تاشغاری چیقسا طعنه قیلورلار، ینه آتانگ ہم: «ایمدی لیلی مکتبگہ بارماسین» دیپ گیتدی» دیدی. إرسہ، لیلی گہ مجنونینگ عشقی زور قیلیپ، اضطراب غا دوشوپ، کتابین قولوغا آلیپ باقمای گیدیردی. اما انہ سی لیلی نینگ اته گیدن اوشلاپ قویمادی. آندا لیلی جان انہ سی گہ یالباریپ، زار - زار چون ابر نو بهار ییغلاپ سیماب دک تیتراپ و ییلان دک تولغانیپ دۆرۆر إردی.

انہ سی: «بارماغیل!» دیدی. انہ و قیز بو سۆزنی آیتیشمیشدیلار:
لیلی:

عرضیم اشیت، ای انہ جان کۆیدورمه جانیم قوی بارای!

باشیمغا ییقماغیل آسمان ای مهربانیم قوی بارای!

انہ سی:

ای گلشن جان و جهان باغ بهاریم بارماغیل!

روح روان آرام جان شکر نیزاریم بارماغیل!

- قیلور دردی مگہ درمان یورگیمده قویما آرمان

کعبام انام، سن مهربان جنت مکانیم قوی بارای!

— گلمیش خلاق دان سزا
بیر بیر کلامینگ جانفزا
آتانگ مانگا برور ایزا
شکر نیزاریم باماغیل!

— بولسا خلاق نینگ اویینی
منع ایله مه بؤل گون منی
آتام نیچیک بیلگای مونی
روح روانیم قوی بارای

رخسارینگا تارتیپ نقاب
مکتبگه مۇنداغ مست خواب
اۇلتۇر مثال آفتاب
چشم خماریم بارماغیل!

چکسم یوزومگه بس نقاب
من ترک قیلدیم خور و خواب
اویگه سیغارمی آفتاب
ای پاسبانیم قوی بارای!

آچما چمن نینگ نارینی
قویغول جنون اطوارینی
یغ کاکیلینگینگ تارینی
آشفته واریم، بارماغیل!

— عشق آچدی حسنومدان گولوم
باشینگ اوچین توتما یولوم
نه چون ییغلا سین کاکلیم
خوش نکته دانیم قوی بارای!

— ای سروی قلدی سیمتن
گلی چهره برگ سمن
گل برهنه، نازک بدن
خوش لاله زاریم بارماغیل!

— زیبا قدیم سیمین تنیم
قوی بو قولونگدان دامنیم
اوت دک یانار پیراهنیم
جنت مکانیم قوی بارای!

— اهلی عرب دا نام ننگ آتانگینگ حالی بۇلدى تنگ
سینه غا باغلاپ صبر سنگ ای نقلی ناریم، بارماغیل!

— اهلی عرب دا بۇلسا عار کعبام مانگا بۇل حقگذار
هیچ قالمادی صبر و قرار ای رازدانیم قوی بارای!

— بیچاره ائانگدن دعا هر صبح و شام کۆپ مرحبا
هر دیرناغینگ مونگ خون بها دست نگاریم بارماغیل

— لیلی قیزینگدان کوپ دعا جان بیرله هر شام هر صبا
گل حاجتیم قیلغیل روا ای خوش عنانیم قوی بارای!

القصة لیلی بیرله انه سی بول غزلنی تمام اتدیلر. آندان سونگ لیلی دل آرام یورگیگه صبر داشینی باغلاپ، کلبه احزانى غا گیرپ اۇلتۇردى. اما مجنون بینوا بیر نیچه برادرلار واقا اشیتگی لر بیرلن هر سحرگاهى نالا و فغان بیرله اوشول ماهِ دل آرام نینگ طواف قویى گه بارور یردی. هر کیشی کیم، لیلی نینگ واقاسیندان اۆزگه سوز اۇرسا آنکا قولاق سالماس یردی. کوه نجد قرارگاه لیلی یردی. مجنون اوشول داغ اوزره چیقپ، دستِ حسرت باشیغا، اوروپ، زار - زار ییلغار یردی و بیخودلیغیدان آواز بلند قیلپ فغان و نوحه بیرله گزر یردی. سحر وقتى بیر شمال اؤسوپ، آنداق نسیمی گلگنده، اوز حسابی حالی غا بو غزلنی آیدپ ایبریر یردی. غزل شاه مجنون:

صبا، هرگاه لیلی دن گذر قیلسانگ، دعا قیلغور

منی سرگشته دن جانیمغا مونگ مرحبا یتگور

اوشول مه پاره حقیدان سانگا بس قوللوغیم چندان

آتگن خاک پای دان گؤزومگه طوطیا یتگور

بو كۈنگلۈم مدعاسى دیر، سلام يتگور، صبا مندن

دعامنى دستگاه التیپ سلامیم آشنا يتگور

زمانه خشمى دان بال و پریم گه تگمه سین آفت

غبار رهگذرى لیلی دن بیر ذره جا يتگور

ولى جمعیتیم قیلدى پریشان اول قارا زلفى

اول عنبردان داماغیمغا منینگ بوی صبا يتگور

کا یرده بو یولدا قالغانلاری بۇلغان حق گذاری سن

خدانینگ حرمتی دن اوشبو حاجتیم روا يتگور

سزاوار جفا هر گون تنیم اوتلۇغ آدییم مجنون

بیر عشق افتاده سی بول گون امیدم با وفا يتگور

القصة، آندان سونگ مجنون بو سؤزلرنی آیدپ طاقتی طاق بۇلۇپ بیر ایکی جوراسی

بیرلن لیلی نینگ خیمه سیغا باردی. اما لیلی خیمه دا اؤلوك دك یاتور ایدی. ناگاه مجنونینگ

ایسی داماغینا يتوشیپ تنیگه تازه جان گیریپ، یریندن توروپ قذینی راست قیلدی. ارسه

گۆزی مجنون غا دوشدی، در حال خیمه دن چیقپ گلاب بیرلن دیده سی و یوزون یۇوپ،

جگرگاهیندن آه سرد تارتیپ، چون گل نوری شکفته دك سروی خرامان خون حسرت یۇتۇپ

ییغلاپ باقیپ دوردی. اما مجنون هم لیلی نی گۆرۇپ گویا پروانه شمعینه اۇزۇنی اورغان دك

كۇیر ایدی. اما لیلی آفت گورمه گن چمن گه اوغشاپ جلوه بریپ خونی حسرت ادیپ دۇرۇر

اریدی. مجنون هم خزان بادى دگن توپراغا اوغشاپ يتیرأپ دۇرۇر ایدی.

الغرض، بارا بارا بول ایکی بلاکش لرینگ عشق لاری زور قیلیپ درد و الم لری زیاده بۇلۇپ

پیچ و تاب غا توشوپ ییلان دك تۇلغانۇر اردیلر. الغرض بول حالت دا بیر نیچه فرصت

زار-زار چون ابر نو بهار ییغلاشیپ دۇرۇر اردیلر. اما لیلی هم آتاسیدان ترس ادیپ و

رقیپ لار طعنه سیندن آتاسی قۇرقۇسیندان حذر قیلیپ خیمه سیغا گیردی. مجنون دل افگار

هم زار-زار ییغلاپ قایدیپ نجد داغینا باردی و اما گیجه لر خلاق نینگ گوزودن پنهان

باریپ، لیلی نینگ خیمه و خرگاهلری دن گرداگرد آیلانیپ، «شول یرلردن یۇروگون سن!» دییپ یرلرنینگ توپراقلارین بوسه قیلیپ گوزلریگه سورتاریدی و ینه لیلی نینگ قاراپ دورغان یریگه باشین قویوپ، آه تارتار ایدی. «شول یرده سن قاراپ دوروپ اردینگ!» دییپ، یرنی قوجاقلاپ، بیهوش بۇلۇپ ییقلور ایدی. دانگ آتغونچا مونگ اۇلۇپ دیریلور ایدی. اما دانگ آتغاندان سونگ ناچار قایدیپ گیدر ایدی. بوروش بیرلن خور و خوابی آرام و قراری یوق ایدی. دیوانه وار هر طرفدا یوزوپ «مجنون» ادگۇتدی.

اما مجنون نینگ خویش و تبارلاری و اقربالاری مجنوننی بو حال دا گۇروپ غمگین بولار ایدیلر. اما مجنون نینگ آتاسی ییلمس ایدی کیم بیر عزیز فرزندى نه سبیدن بونداغ مبتلا بۇلۇپ دۇرۇر. اما مجنون نینگ انه سیدن سورادی کیم: «بیلر می سن مجنون نینگ حسبِ حالی دان خبر برگین، مونگا نه بلا بولوپدیر کیم، مونچا دیوانه لیق قیلور، اگر بیلسنگ آیتغیل آنینگ علاجی غا کوشش قیلایین!»

اندا مجنون نینگ انه سی مجنون نینگ آتاسیغا قاراپ مجنون حالی نی بیان قیلیپ نیچه یرلردن تمثال گل تیریپ بول مخمسین اوقور ایدی. مخمسِ ضعفای بیچاره بو تۇرۇر:

عرضیم اشیت، آتای همان ای سید ابن عامری
بولموش بنی حیدان روان بیر ماهی پیکر دلبری
لیلی ارور آدی چنان نورسته بیر خوب دختری
توغموش انه دن بیگمان گویاکی بیر بنتی سری
آنینگ اوچین دیر هر زمان اوغلونگنینگ بو دردسری

اول هم مونگا باغلاپ کۇنگول بول هم قیلیپ عهد و امان
گچمش تیریکلیکدن هم اول مۇندا مۇنۇنگ ایچغوسی قان
اندوه و حسرت بیرلن اول مۇندا ایلاپ ترک جان

بیچاره‌لر آواره‌لر عشق‌دان تاپپ دیرلار نشان
اول ایکی دلبر جان‌غا جان عشق اهلی نینگ سردفتری

یاشلیقدا آلدورغان کونگول آواره دیر جانانه‌سی
بۇلماس نصیحت بیرله ساغ عشق اهلی نینگ دیوانه‌سی
کۆیدورسه شمع جسمین اۆزی کۆیمه‌سین بس پروانه‌سی
محنت بیرینینگ همدمی کلفت بیرینینگ همخانه‌سی
مۇنداغ آلا رغا یازیلان «قالوا بلی» نینگ دفتری

هر چند اگرینه ایله‌سم «لیلی!» دیی‌آن سالماز قولاق
سیلاب اشک چشمی دن نجد داغی‌دا قیلمیش بولاق
گۆگسوده نشتری لیلی مجروح ارور باشدان آیاق
جان بیلن گل دک اسره‌سم تاتار اۆزۆن مندن ایراق
جنت می‌دیر بارغان یری رضوان می‌دیر لیلی پری

رقص ایلاب‌آن اۆیدن چیقیپ دینمای اورادیر دست و پا
آغزی‌دا دیر لیلی ثنا باغری‌دا دیر تیر جفا
باشدان چوغان عقل هوشی رخساری‌دان شرم و حیا
من بیلگانیم آیدیم سانگا مۇندان ناری بیلگای خدا
ها یاغشی بولسون ها یامان پیوندی جانینگ گوهری

القصة آن‌دان سونگ مجنون‌نینگ انه‌سی سوزونی تمام قیلدی. ارسه آن‌دان رأی شریفی
دوشدی کیم گل چهره‌سیدن گردلرینی آریتسا و اوشول دُری که جهان مملکتی آن‌دان منور
اۆزۆنینگ باشیغا اۆتگورسا. القصة، مختصر سید بنی عامری بو سوزنی اشیدپ، اولوغ -

كیچىك همه جماعه سىنى جمع قىلىپ، مصلحت قىلىپ گنگش سالىدى و تمام خویش تبارلارنى نینگ رأى لارى آنداغ بۇلدى كیم: «اگر نکاح يولى بيرله مىسر بۇلسا، هر قالای قىلىپ، اوشول آشفته نى بو پریشان لیغى دان چىقارغایمىز» دىيىپ مصلحت غا انجام برديلر و ينه عامرى غا بو مصلحت خوش گلیپ، اوزوگه مانند بير نيچه اهل شکوفه نى آلیپ، يولوغا دوشدولر. آندان سونگ لیلی گه ساوچی لیغا باردیلار. الغرض، لیلی نینگ آتاسى خبر تاپیپ آلدیلار یغا پیشواز، عزت و اکرام لار بیلن بول اهل شکوفه نى لیلی نینگ ایشیگیگه التیپ اؤتگوردی لار. بۇلارنى میهمان دارلیق قىلىپ بير نيچه آب طعاملار تارتیپ، خدمت قیلدی. آندان سونگ، لیلی نینگ آتاسى مهربان لىق بيرله سورای: «ای عزیزلار! فقیرلارنى نه اوچین یوق لاپ قدمی رنجیده قىلىپ سیزلر، نه خدمت بۇلسا، امر قىلىنگ، اگر قولومیزدان گلسه، خدمت قیلايلىنگ! آندا سید بنی عامرى مدعاسىنى نظم بيرله بیان قىلىپ بير سؤز آیتدی وارساقى بو تۇرۇر:

پرواز ادیپ آرزو آرمان ایسته میش	جان باغی دا بیر بلبلیم بار ایدی
تازه گل و تازه بوستان ایسته میش	گل شوقودا چشمی گریان زار ایدی
محنت چکیپ راحت نه دور بیلیم گن	هیچ کیمسأنینگ نصیحتین آلمایان
جان بلبلیم آرام جان ایسته میش	گوز یاشینا غرق اولغانین سیلماغان
ساعت ساعت درد اوستوگه درد اتگن	عشقینگ تابی رخسارینی زرد اتگن
جان برگه لی آرامی جان ایسته میش	هجران اودی جسم و جانینگ فرد اتگن
جان کؤیدوریپ سؤنگیک لرین اوت یاقیپ	یاش اورنوغا گوزلریدن قان آقیپ
زلیخا دک ماه کنعان ایسته میش	نجد داغی دا دیدبان بۇلۇپ یول باقیپ
سؤزونگ سؤزلار بۇلدى ایزینگ ایزلادی	سید بنی ولایتینگ گؤزله دی

مجنون باغرىن داغی بیلن دوزلادی

لیلی آدلیغ ماه تابان ایسته میش

القصة آندان سونگ سید بنی عامرى بو سؤزونى تمام قیلدی. ارسه لیلی نینگ جماعه سی

ییلدی کیم بۇلار لیلی اوچین ساوچی لیغا گلیمیش و خواستگارلیک قیلیپ تۇرۇرلار. لیلی نینگ
 آتاسی سید بنی عامری دان بو سوزونی اشیدیپ: «ای، سید عامری سوزونگیزنی بسیار آبدار
 گۇرر من، آنی جان و دل بیرلن قبول قیلور اردیم و لیکن اشیدور من سیزینگ اوغلونگیز دیوانه
 و آشفته احوال، خاطری پریشان ارمیش، دیوانه بیزینگ هریمیز ارمز. اۇزونگیز هم خوب
 بیلور سیز کیم قبیلۀ عرب آیین جوی آدم لار تۇرۇرلار. اوزومیز گوروپ بیلپ، (قیزیمیزنی)
 یانار اوتقا اورماس بیز اوغلونگیز تا دیوانه لیلیق دان خاطری پریشان لیکدان صحت بۇلماسا
 مانگا بول سۇزلرنی اظهار قیلمانگیز، سوزونگیزی قبول قیلماس بیز» دییپ بیر بیر بیان
 قیلدی. الغرض جماعه بنی عامری آلارینگ بو نوع طعنه سۇزلیرگه قهری گلیپ قایتدی لار،
 هر قایسی غم رسیده بولوپ، ایزلاریغا یانیپ گلور ارکن، بیر فکر اتدی لر کیم، بول دیوانه نینگ
 بیر علاجی نی گۇریلینگ» دییپ گلیپ مجنون بینوانی چاغیریپ، نصیحت بیرله: «ای
 مجنون! لیلی نی اونوتغیل! اوز قبیله میزدن قایسی قیزنی هالاسانگ میسر قیلایلینگ!» دیدیلر.
 ارسه مجنون بینوا، بول سۇزلر ناخوش گلیپ اوز جماعه سیغا قاراپ بیر مخمس اوقدی. بیانی
 بو تورور:

بیر خسته من دردیمه درمان گرگیم یوق
 آشفته من بس مانگا آرمان گرگیم یوق
 بول خویش و تباردان مانگا احسان گرگیم یوق
 ذوق اتگودان اؤزگه گلستان گرگیم یوق
 لیلی گرگیم جسمیم اوچین جان گرگیم یوق

عشق یولدا بو جانیم اوچین بیر تیله مای من
 غوغاسی توشوپ باشیما افسر تیله مای من
 پرواز ادهیین دییپ اوزومه پر تیله مای من

غلمانی بهشت پری پیکر تیله‌مای من
لیلی گرگیم جسمیم اوچین جان گرگیم یوق

آزرده سـبحان بیرله اریتمانگ یورگیمنی
سیندیرماق اوچین طعنه بیلن بال و پریمنی
بی خدا کلام ایله ساویتمانگ یورگیمنی
حق یولودا دفع ایلامانگیز درد سریمنی
لیلی گرگیم جسمیم اوچین جان گرگیم یوق

بی خدا گیدر پندینگی دیوانه نه بیلسین
جوغز اولکەسی ویرانه بو ویرانه نه بیلسین
چون کؤیمه گیدن اؤزگانی پروانه نه بیلسین
کؤنگلونگده سوز بارینی بیگانه نه بیلسین
لیلی گرگیم جسمیم اوچین جان گرگیم یوق

هر یان آقوزیپ ییغلا یورام چشمی سیلی
دردیمگه دوا یوق نه قیلای خویش ایله خیلی
کؤنگلومگه دوشویدیر منینگ بس لیلی نینگ میلی
لیلی گه گرگ مجنون مجنونغا هم لیلی
لیلی گرگیم جسمیم اوچین جان گرگیم یوق

القصة آندان سونگ مجنون دان بو سؤزلرنی اشیدپ همه خویش تبارلاری بیردن یوز
اؤیردیلر و آنینگ احوالیغا زار - زار ییغلادی لار. آندان سونگ، سید بنی عامری غا: «ای سید

بنی عامری ایمدی اوغلونگدان صحتلیق امیدینی اوزگول. نصیحت بیرله تتارکی بولماز، ایمدی سن بیلگیل!« دییپ، هر قایسی بیر طعنه قیلیپ هر طرف غاگیتدیلر. القصة، مختصر، سید بنی عامری اوغلونا ینه پند نصیحت قیلیپ: «ای اوغولم لیلی اوچین کۆپ کۆیمه گیل، بیزلر سنینگ اوچین کۆپ کوشش لر قیلدیق، لیل سنی دییمه دی، اول سنی اونوتدی لیلی سنی سؤومز، سن هم آندان گچگیل!» دیپ بیر نیچه یرلردن تمثال گلتیریپ بیر سوز آیتدی:

آرزو آرمان بیلن باردیق یارینگا	لیلی گچدی سن هم آندان گچ ایمدی
رحم اتمه دی فریادینگا زارینگا	لیلی گچدی سن هم آندان گچ ایمدی
عرضینگ آیتدیق کؤنگلون اصلا بوزمادی	کؤنگلی سؤومس گلنی باغبان اوزمه دی
مگر قسمت آنی سانگا یازمادی	لیلی گچدی سن هم آندان گچ ایمدی
عاقل اؤزون یانار اوتغا اورمادی	آتینگ جیلاوین ایتگه لایق گورمه دی
چرخ فلک مرادینگنی برمه دی	لیلی گچدی سن هم آندان گچ ایمدی
راحت یولدن گوزون سالیپ زار اتمه	عزیز جانینگ جفا بیرلن خوار اتمه
بی وفا دیر لیلی اوغولم یار اتمه	لیلی گچدی سن هم آندان گچ ایمدی
آتانگ آیدار سانگا پند و نصیحت	وفاسیز دیر باشدان بۆلدی علامت

ریگان گیدر چکسنگ آه و ندامت

لیلی گچدی سن هم آندان گچ ایمدی

القصة، آندان سؤنگ مجنون بینوا آتاسیدان بو سوزونی اشیدیپ یورگیگه اوت دوشوپ قایتا بتر المی تازه بۆلۆپ لباس لارینی جان هؤلودان پاره پاره قیلیپ دستی حسرت باشیغا اورورپ، «وای لیلی، وای لیلی!» دییپ دیوانه وار هر طرف غا یووریپ و گاهی قورساق اورورپ زار - زار چون ابر نو بهار ییغلاپ نالیشی غا داغ داشلارنی اریدر ایدی. یوز گوزلریگه یوللاری نینگ توپراغی دان سورتر ایدی: «ای یاری مهربانیم! وای آرام جان، بی قراریم، منینگ بی طاقت و بی آرمانلیغیم و دیوانه لیغیم سنینگ اوچین تۇرۇر، سن نه اوچین خویش -

تبارلارينگ و اقربالارينگ بيرلن عار قيلپ، نكته سوز آيدور سن و آتانگنى اوز تئوريگه قويار سن، آنى يولوغا سالماس سن. سنينگ خويش تبارلارينگ نكته سوز آيتغانى غا منينگ خويش - تبارلاريمينگ ذهينى كآيينپ عار قيلپ مندن يوزلرينى اوويرديلر، منينگ بو خانمانليغيم سنينگ اوچين! دييپ زار - زار ييغلاپ يارينى ياد قيلپ بير خمس اوقوغانى بو تئورۇ:

عشق يولدا اى دلبر قويدوم قدم سن يار اوچين
هر تون چكيپ من بينوا آه و ندم سن يار اوچين
بيلم سانگا نه مدعا منده الم سن يار اوچين
باشيمدا مونگ جبر و جفا ستم ظلم سن يار اوچين
جانيمدا مونگ درد و بلا يوز آنچا غم سن يار اوچين

آلماس مو سن مندن خبر عشقينگدا بولدوم دريدر
تونلر چكيپ آه سحر يووتماق ايشيم خون جگر
اورسام بيابانلارغا سر من باغرى بريان چشمى تر
سينامغا سانجپ تير عشق قيلديم تيرليكدن گذر
جانيمدا مونگ درد و بلا يوز آنچا غم سن يار اوچين

نالامفا ايتلر ييغلاشور اى يار اشيتمنگ مو صدا
گلگيل منينگ قولومنى توت قالديم آياقدان من گدا
گچگيل ديبيان سن ياردان كيم اوردولار زنجير پا
مقصد سانگا بيلم نه دير من مبتلا من مبتلا
جانيمدا مونگ درد و بلا يوز آنچا غم سن يار اوچين

لطف ایله بآن ای مهربان سورسانگ نه بۇلغای حسب حال
 حلقیم قوریپ درمان گیدیپ عشقینگدا بولدوم بی مجال
 خونابه حسرتلار یۇتۇپ ایل طعنه سیندن پایمال
 من فانی دنیادن اۇتوپ بولدوم خزان ای نو نهال
 جانیمدا مونگ درد و بلا یوز آنچا غم سن یار اوچین

مجنونی عشق آواره سی بولدوم عجب زارینگ سنینگ
 باغریمدا حسرت یاراسی تا من گرفتارینگ سنینگ
 دردیم نینگ بۇلماز چاره سی بۇلغای بیمارینگ سنینگ
 باشدان آیاغیم یاراسی سرتاسر افکارینگ سنینگ
 جانیمدا مونگ درد و بلا یوز آنچا غم سن یار اوچین

القصة مجنون آشفته حال بو سۇزلىرىنى تمام قىلدى، ارسه مجنون نىنگ درد عشقى گون به گوندىن زياد بۇلۇپ باشلادى. «هر ديوانه غا آشفته لىق آنكا غالبى، غالب زنجير بولور» دىيىپ،
 آياغىنا وگردنىگه رىسمان هم باغلاپ قويدولار. اما مجنون بينوا آياغى دا زنجير بوينودا ايپ
 كۇنگلوده غم لىلى زار - زار چون ابر نو بهار يىغلاپ بيچاره لىك بيرلن بو مناجاتنى اوقودى:

رحمان ايگام بريپ جانى	يوقودان منى بار ايله دينگ
عاشقلارغا گىنگ جهانى	محنت بريپ، دار ايله دينگ
هيچ بۇلمادى بهبود ايشيم	گون گوندىن آرتدى كآيشيم
غربت ايچره قالدى باشيم	عجب مشگل كار ايله دينگ
دشمن بۇلدى دوست دىيگنيم	آغو بۇلدى هر اىيگنيم
سمندر دك جسم و جانيم	كؤيمك اوچين نار ايله دينگ
خزان اۋىسى بۇلدى جاييم	نجات برگين اى خداييم
آرتار بۇلدى آه و واييم	سن جفاغا يار ايله دينگ

عرضين سانگا آيدى مجنون چشمى گريان كۈنگلى محزون

زليخا دك يوسف اوچين

قان يىغلان تىپ زار ايله دينگ

القصه، مجنون بو غزلنى تمام قىلدى، آندان سونگ مجنون جگرگاهيندان بو سۆزلرنى اشيدىپ آتانه سى و خويش تبارلارى جستجويفا توشوپ هر يردن و هر حاجتگاهدان درديگه دوا ايستاپ، هر طرفغا يوگوريپ هر يردنه بير شرافت ليغ بزرگ كيشى گۆرسه لر بۇلار آياغى غا ييقيلىپ آندان حاجت تيلار ارديلر و ينه اوليالرگه ايس و چراغ قىلىپ ارواح لاردان مجنون نينگ درديگه شفا تيلار ارديلر. اما هيچ علاج تاپيلماس و هيچ يردن قوللاريفا دُر مقصود گيرمس اردى.

الغرض، خويش تبارلارى جمع بۇلۇپ مجنون نينگ آتاسيغا: «اى سيد بنى عامرى! اوغلونكنى خانه كعبه معزمگه آليپ بارسانگ شايد اول خانه شريف نينگ شرافت لارى دان بو جنون ليغ بلاسى مۇنۇنگ باشيندان دفع بۇلغاي»، ديديلر. القصه مختصر سيد بنى عامرى غا بو سۆزلر معقول بۇلۇپ فرزندى دلبندى نينگ بير تيواگه موندوريپ خانه كعبه گه روانه بۇلدى. القصه خانه كعبه گه باريپ مجنوننى گيرگيزيپ اوتگوزدى و قولدان توتوپ: «اى جانيم بالام مجنون دل افگاريم اى گۆزومينگ نورى يورگيمينگ پيوندى، بو جاي بازى اويون و ديوانه ليق قىلا تورغان جايى ارمىس. بو جاي حاجت تيله مك تضرع و زارى جايى دير. بو يردنه هر كيم حاجت تيله سه روا بولور پاك كۇنگول بيرلن و صدقى اخلاصينگ بيرلن بو مبتلا ليق و پریشانليقدان قوتولماق اوچين خدادان درمان تىلاپ يىغلاغيل، انشاء الله تعالى بو بلالاردان خلاص بولورسن!» دىيىپ نصيحت قىلدى. اما مجنون آشفته احوال بو سوز بيرله آرقاسىنى ديوارى مسجدى حرام غا سورتوپ بيلديم كيم بول يردنه حاجت روا بولور و دعا مستجاب بولور «الله درديمنى يوز اسسه اولقى دان زياده قيل» دىيىپ اوز كۇنگولگه نصيحت قىلىپ زار - زار چون ابر نو بهار يىغلاپ بو مناجاتنى اوقودى:

محنت چكپ گلديك بو گون بو جايا عاقل آدم حيران بۇلغان جايى دير

مشکل درده درمان بۇلغان جایی دیر
 چۇلر گزىپ بولدوم عشقینگ سايلى
 اسماعيل دك قربان بۇلغان جایی دیر
 باشینگ اورغون بو كعبأینگ داشینا
 سۇور قوللار میهمان بۇلغان جایی دیر
 یازیغیمیز هر نه بۇلسا گچیلسین
 قطره گلسه عَمّان بۇلغان جایی دیر
 جفالارغا صبر ات، چیتماغیل قاشینگ
 گناهكارلر غفران بۇلغان جایی دیر
 شیرین جاندان بللی گچیپ ییغلاغین
 عاشقلارینگ گریان بولاغان جایی دیر
 عذرینگ آیدپ ییغلاپ تیله گین حاجات

چین عاشیقا یاردان گچمک نه اویات

گدا قولونگ سلطان بۇلغان جایی دیر

اما مجنون زار بو سۇزلرنی آیدپ، پشت به دیوارِ کعبه قیلیپ «وای لیلی وای لیلی!»
 دییپ زار - زار ییغلاپ دورار ایدی. آتاسی «ای مجنون دل افکار بالام، بو سۇزلرنی قویغول
 بو آشفته لیق غا خدادان صحت لیق تیلاپ زاری قیلغیل، بو خانه شریف نینگ حرمتی دان
 پروردگاری عالمدان بو پریشان خاطرلیقدان قوتغارغیل دییپ ییغلاسانگ نه بۇلغای. منی
 نامیس دان ننگدن و خلاق نینگ طعنه سیندن قوتغارسانگ نه بۇلغای» دییپ تولا قیلور
 ایدی، عزیز فرزندى اوچین یوره گى کؤیر ایدی. بو دردی بینواغا کؤپ درمان تیلاپ نوحه و
 زاری قیلور ایدی.

اما مجنون آتاسیندان بو سۇزلرنی اشیدپ وینه آتاسینی بو احوالدا گورۇپ قایتا بتر المی
 زیاده بولوپ و دردی قوزغالپ خلاق در کعبه معزمنی توتوپ زار - زار چون ابر نوبهار
 ییغلاپ بیر مخمس اوقودی:

به خاکِ ذاتِ پاکینِگ دردیمنی بسیار قیل، یا رب
 علاجی بؤلماسین آنداق که زار و زار قیل، یا رب
 گؤزؤم یاشین جگر قانی بیلن گُلنار قیل، یا رب
 سراپا پیکریم لیلی اوچین افکار قیل، یا رب
 باشیمغا رحمتی عشقینگی بس سرشار قیل، یا رب

شرابی عشق دان دؤیغؤنچا بر آنداغ کی مست ایلاپ
 خیال زلفِ لیلی بیرله عقلیم پای بست ایلاپ
 آیاغیم قویغالی بو رفعتی گردوننی پست ایلاپ
 میسر ایله گین همت سمندین زیر دست ایلاپ
 خیالیم قوشلارین لیلی اوچین بسیار قیل، یا رب

غنی دان شمع دک چیقسین منینگ سرتاسریم دن اوت
 سمندر دک زمانی بؤلماسین کیم پیکریمدن اوت
 کؤین پروانه دک جوش ایله سین بال و پریمدن اوت
 چو ققنوس ناله باشلای چیقغالی خاکستریمدن اوت
 مۇنۇنگ دک دردی بر، درمانی یۇق بیمار قیل، یا رب

الهی درد بر آنداغ که بس خونِ جگر ییغلاي
 بولای آواره و بیخانمان ژولیده سر ییغلاي
 لحد توپراغیغا باشیم اوروپ من بی ثمر ییغلاي
 کفن ییرتیپ قوپای محشر گونی چشمی تر ییغلاي
 ترحم بیرله اول گون لایق دیدار قیل، یا رب

الهی دم به دم پرورده عشق ات سرشتیم
 بو عشق دان بیر زمان اهلی قیلما سرنوشتیم
 منور عشق دان قیلغیل برّ صحرای دشتیم
 میسر ایله یارب دانۀ مقصود کشتیم
 منی مجنون سرگردان یارین یار قیل یارب

اما مجنون بو مخمس نی تمام قیلدی، إرسه آتاسی اۆل دان تا آخر حکایتین اشیتپ اۆلتۆرپ إردی، گوروپ و بو قصه مشگل دن بیلدی کیم، بو یردن هم آچیلماس. القصه مجنون گيجه بیلن خانه کعبه دن چیقپ فریبانلارینا یوز اوروپ، مست بی اختیار بولوپ بدر گیتدی. اما آتاسی اوغلونی یتیرپ تاپا بیلماي خانه کعبه دن چیقپ بیر نیچه گون یول یۆرۆپ، اۆیۆگه باردی.

الغرض مجنون نینگ احوالینی خویش و تباری غا بیان قیلدی، آلاز هم اشیتپ ناچار و ناعلاج بۆلۆپ خاموش بولدولار، آندان صحت لیق امیدینی اوزدولر. القصه مجنون خانه کعبه دن چیقپ مست بی اختیار باریپ بیر قبيله عرب غا داخل بۆلدى. قورساق اوروپ لیلی نینگ عشقی دان بی طاقت بۆلۆپ بیر نیچه غزل لار قصیده و بدیهه لر آیتور إردی. اما اشیتگن گۆرگن خلایق لار گروه گروه گلیپ یازیپ اویقور اۆرگه نور اردیلر.

الغرض بیر نیچه مدت اۆتدی، مجنون نینگ بو احوالینی بیر کیشی گۆرۆپ باریپ لیلی نینگ جماعه سیغا آیتدی: «فلان یرده بیر دیوانه گلیپ «وای لیلی، وای لیلی!» دییپ قورساق اوروپ لیلی نینگ شانینغا بیر نیچه غزل لار آیتور، من هم اۆرگندیم» دییپ آنینگ آیتغان غزلیدان بیر نیچه غزللار آیتدی وینه هم: «بیر نیچه اوغلانلار اۆرگه نیپ، لیلی نی تیللری دن قویماس لار و لیکن بیر جنلی دیوانه دۆرۆر» دییدی. إرسه مجنون نینگ عشقی خلایق آغزیغا دوشدی، عالم گه آوازه بۆلدى. اما لیلی دن سۆز اشیدینگ. بو سوز لیلی نینگ

قولاغیغا دگدی. الغرض لیلی هم مجنوننینگ فراغیدا کؤیوپ یانیپ قوری پوست و استخوان بۇلۇپ کلبه احزانى دا بیمار و رنجور بۇلۇپ إردى. اما بو خبرى اشیدیپ آنداق تنیگه تازه جان گیرپ: «واى مجنونِ دل افکاریم، واى یاشلیقدا کؤنگول آلدیرغان نگاریم، سن هم من دک کؤیوپ یانیپ عشق آتشی غا توشوپ مجنون بۇلۇپ یۇرگن اکن سن، من هم کلبه احزان دا بیمار و بى قرار تۇرۇر من و رقیب لار طعنه سیدن دم آلورغا مجالیم یوق إردى، اۇلر حالتغا یتیشیپ اردیم یوز شکر کیم سنینگ آد آوازه نگی اشیدیپ تنیمگه تازه جان گیردى» دییپ ییغلار إردى.

القصة لیلی نینگ آتاسى و خویش و تبارى و اهلى قبيله سى مجنون نینگ واقاسینی اشیدیپ ننگ قیلیپ پادشاغا بارپ عرض قیلدیلار کیم: «داد پادشاهیمیز فلان دشت دن بیر جن لى دیوانه ییگیت گلیپ بیزینگ دیارمیزغا لیلی نى بدنم قیلماق اوچین باش آچیق آیاق یالانگ گاه رقص قیلیپ و گاه یرنى بوسه قیلور و ینه ساعت ساعت غزل خوانی لىق لار قیلور و خوش آواز بیرله اوقیر، ایل آندان یاد آلور و لیلی هم آنینگ فراغیندان بیر پوست و استخوان بۇلۇپ یانیپ تۇرۇر، شۇل وقت علاجینی قیلما سانگیز بۇلماز، قیزیمیزنى خلاق غا بدنم قیلیپ یۇرۇر، بیزلر اولوس نینگ طعنه سیندا قالدیق» دییپ فریاد قیلدیلار و اول جماعه مصلحت بیرله سلاح خونریزلىق آلیپ و آنینگ دفعی اوچین کوشش ده بولدولار.

إرسه پادشا در غضب بۇلۇپ کیشى بویوردى: «اول ییگیتنى تاپپ آلیپ گلینگ آنینگ خوب اهتمامینی قیلايین!» دیدى.

اما سید بنى عامرى جماعه سیدان بیر کیشى بار إردى، اول آنکلاپ بارپ، بول جماعه نى خبردار قیلیپ: «ای سید بنى عامرى! سنینگ اوغلونگنینگ قولودان پادشا عرض قیلدیلار، پادشا هم در غضب بۇلۇپ کیشى بویوردى، مبدا بیر حادثه بۇلماغای آنى نابود قیلماغای لار» دییپ بیر سوز آیتدى:

عرضیم آنگلانگ عرب لارینگ سلطانی
لشگر آلیپ چیقمیش لیلی روانی
بیر سؤزوم بار دییرم دل خون اوستونه
آتاسی اوغلیونگ مجنون اوستونه

گۆیا یر یوزونی توتوپدیر لشگر
 جان قصدیغا چکیپ بارچه سی خنجر
 بیر عزیزینگ اۆلدورلر خوار ادیپ
 لیلی جماعه سی نامیس عار ادیپ
 لیلی اوچین اوغلونگ مجنون نام اولوپ
 عالم دوتارینا زیل و بام اولوپ
 بنی حی قوشونی عالمی توتار
 تیز بار اوغلونگ آنداق بلادن قوتار
 اولوغدان تا کیچیک مصلحت قیلیپ
 سلاح گییپ بارچا یاراغین آلیپ
 نار فراغی دا چکیبان آهی

خونریزلیک اتمآگه خرچا برابر
 یاساو تارتمیش چشمی گلگون اوستونه
 مجنون غریبینگی نجدی زار ادیپ
 تیغ چکمیشلر کؤنگلی محزون اوستونه
 دنیا عشرتی دان تلخی غم اولوپ
 تارین چکمیش آلیپ قانون اوستونه
 ساعت اؤتمای مجنون اوستونه یتیر
 قدم یتگور حال زبون اوستونه
 مجنون عشقین لیلی قیزا عار بیلیپ
 تبرتمیشلر قدی موزون اوستونه
 خبر قیلدی آنگا عربلار شاهی

مجنون اوچین یاساپ عالی خرگاهی

حق یاراتمیش چرخى گردون اوستونه

اما سید بنی عامری مجنون نینگ بول خبری نی اوشول کیشی دن اشیدیپ کمالی شفقتی دان
 بیر نیچه خویش تبارلاری دان آلیپ «تأکی نابود قیلماغایلار» دییپ دلنوازلیق قیلیپ مجنون
 بینوانی آغтарыپ چیقتیلار و آنی ایستاپ چؤل به چؤل بارور اردیلر. هیچ تاپا بیلمه دی لر.
 إرسه افسوس اییپ دریغ تارتار اردیلر.

ناگاه بیر کیشی بنی سعد جماعه سیدان شکار قیلیپ یۇرۇپ إردی. ناگاه یولی ابوقیس
 داغی نینگ غاری غا دوشدی. إرسه گۇررکیم قار ایچینده مست بی اختیار و آغزینی مور، مار
 وطن قیلغان بیر آدم یاتپیدیر کیم گاهی نفسی گلور گاهی گلمز، بیر سایه سیدان باشغا پیشه سی
 یوق إردی. اما صیاد اول محزون نینگ حالی نی گۇرۇپ باش اوجوندا اۇلتۇرۇپ حالی نی
 سوراپ بو مستزادنی اوقودی:

نه جان سن ايا اهل بشر آدم بيهوش
 مستانه ياتيپ سن
 جانان هم عزيزراق گورونير سن شه دلکش
 محنت گه باتيپ سن
 آهي شررينگ جانينگ بيلن توتاشيپدير
 اوتلوغ نفسينگ بار
 انس دن سنينگ پاکيزه دلينگ بولدي مشوش
 آيتغيل نه اتيپ سن
 حلقينگ قوروليپ آغزينگ دوللا باده زهراب
 قانليق جگرينگ سوو
 قايسى صنم الگيدن ايچيپ باده با عشق
 عقلينگ اونوتوپ سن
 همسايه فغان، ناله رفيق، غم همدم
 اي عاشق شيدا
 آيتغيل مانگا کيم دردي دلينگني کيمه گش گش
 نه دن اوياتيپ سن؟
 عالم گوزونگه تنگ مي قيلپ سن وطنينگ غار
 اوزودن خبرينگ يوق
 جسمينگ کويه دير باشدان آياغينگ باري مگر
 عالم دن اوتوپ سن
 نه گچه زماندان خبرينگ يوق اثرينگ يوق
 نه دور سانگا بول حال؟
 يوز ناله که سن طعنينگ ايچيگه دولي آتش

قولدان گووگیدیپ سن
 سعدی سنینگ احوالینگا طاقت قیلا آلماس
 ای سرورِ عالم!
 عالم گوزونگه تنگ می دی چون دانه خشخاش
 ته دیگه یتپ سن

القصة آندان سونگ اول سعدی دیگن صیاد بو سوزونی آیدیپ هر چند سوز سورادی اول مجنون دان هیچ اثری جواب بولمادی. آخر ناعلاج ناچار مۇنۇنگ دیریلیگی دن امید اوزوپ یاندی و اول یردن اۇتوپ بارور اوردی. ناگاه آلدیدان سید بنی عامری یولوقدی. اول قولودا عصای ناتوانی گاه ییقیلیپ و گاه توروپ «وای مجنونیم بالام!» دیپ آختاریپ پریشان بارور اوردی. ارسه سعدی بیرلن ملاقات قیلدی. سعدی آیتدی: «ای بابا جان بو چؤلده نه ایزلاپ نه ایشلاپ یورور سیز؟» آندا سید بنی عامری: «ای صیاد مجنون دیگن اوغلومنی آختارور من، ای برادر مجنون بالامدان بیلیرمی سن؟» دییپ، باشدان آیاق اوغلونینگ اطوارینی و احوالینی آیدیپ زار - زار ییغلار اوردی. اما سعدی: «ای باباجان و ای ناتوان! من ابوقیس داغی نینگ غاریندا بیر مجروحنی گوردوم، آنداق یاتورکیم بیر عجایب دردمند رنجور اوزودن هرگز خبری یوق، ظاهر دنیادن طاماسین اوزگن دک و مغزی استخوانی اریپ آقان، مگر سنینگ مجنون اوغلونگ شول بۇلغای» دییپ بیر غزل آیتدی:

یاتپدیر بیر آدم غار ایچره کیم عقلی گیتن اوخشار

جهان آوارهسی بۇلغان عجایب بی وطن اوخشار

سوال آیدیم نیچه سوز بیرله من اول شاه مجنون دان

جواب هیچ برمه دی گویا بو عالم دن اوتن اوخشار

چنان یاتمیش، وطن قلمیش آنینگ آغزیدا مار، مور

مگر بیخانمان دیر، یا که عشق یولون توتان اوخشار

تنی ده جانی یوق آدمغا اوخشاپ یاتمیش آنداق مست

شراب عشق جامی دان ایچپ آنداغ یاتان اوخشار

سانگا برديم خبر آندان اشيتگيل نار هجرانى

دييدى سعدى باقپ گوردوم تن و جانين ياقان اوخشار

الغرض بنى سعد بو جوانى آيدپ تمام قيلدى. آندان سونگ سيد بنى عامرى بيچاره وطن طرفى دان يوز اوويرپ مانند دؤو بيابان صحرالارنى گزيپ ابوالقيس داغى غا توتوپ هر يرده بير چوقور جار بولسا اوز ديوانه سيني آغتاريپ يورور اردى. ناگاه بير قارغا يتدى، گوردى كيم بير تنگ و تاريك يرده بير ادام گوره نير مثال بير مورچه قرار قيلغان دك. اما اول يرده هيچ جاندار دورا بيلمس، مجنون دان باشغا هيچ كيشى دورا بيلمس اردى.

سيد بنى عامرى گوردى كيم گاه گاه ناله افغان تارتار و گاهى آه سرد تارتار. چنان مست بى اختيار اردى كيم بو عالم دن اصلا خبرى يوق اردى. بير قوروق پوست و استخوان اردى. سيد بنى عامرى باريپ باش اوجوندا اولتۇرپ ياغشى تفحص قيلپ گوردى، ارسه نور چشمى و جگر گوشه سى اوغلى دۇرۇر. اما آتاسى مونى بو حالدا گورۇپ سلام آيدپ فرياد قيلپ زار - زار ييغلاپ دۇرۇپ بير سؤز دييدى:

السلام عليكم كرم ليك شاهيم	نه حالينگ بار آمان اسن بارمو سن
يورگيم مدارى پشت و پناهم	نه حالينگ بار آمان اسن بارمو سن؟
ايلاناين خمار خمار گوزونگدن	گرد و غبار باسان گل دك يوزونگدن
اغزينگ آچپ سوزله شيرين سوزونگدن	نه حالينگ بار آمان اسن بارمو سن؟
دنيادن گوز يوموپ عقلينگ گيديدير	آغزينگدا مار و مور وطن توتوپدير
مگر حالينگ جان خاليغا يتيدير	نه حالينگ بار آمان اسن بارمو سن؟
كۇنكلونگدن آلديرپ خيال و هوشونگ	دنيا مالى بيلن بولماسدير خوشونگ
جسد بوستانى دان اوچۇپدور قوشونگ	نه حالينگ بار آمان اسن بارمو سن؟
سيد بنى عامرى گليپ قاشينگا	قربان اولام گوزدن آقان ياشينگا

خدا سالميش سودا نارى باشينگا

نه حالينگ بار آمان اسن بارمو سن؟

خدا سالمیش سودا ناری باشینگا

نە حالینگ بار آمان اسن بار مو سن؟

اما سید بنی عامری بو سۆزلرنی تمام قیلدی. اما مجنون یینوا بیر نیچه نفسدن سونگ آتاسی نینگ صلابتینی گۆرۆپ آياق و سری باشینی آیلاتیپ سایه دك ییقلیدى. ناگاه آتاسی نینگ گوزودن بیر ایکی قطره یاش مجنون نینگ یوزوگه دامدى. إرسه مجنون بلاکش گۆزۆنى آچىپ گۆردى. باشی نینگ اوستونده بیر فریاد قىلىپ ییغلاپ دوروپدیر. مجنون «نە آدم دۇرۇر سن، لیلی می آندا؟» دیدى.

سید بنی عامری: «ای بالام! نە حالینگ بار تورغول!» من زار بلاکش سید بنی عامری آتانگ بولور من. سنینگ قولونگدان پادشاغا عرض قىلىپ دورورلار، سنى اویگه آلیپ گیدر من، بیکبار سنى بو حالدا نابود قىلما سینلار» دییپ، زار - زار ییغلار إردى. اما مجنون آتاسیدان بو سۆزلرنی اشیدىپ: «حال سورا بۇلسانگ لیلی دن سوزله گیل، اۆزگه سۆزدن مانگا آیتما غیل، کاشکی لیلی نینگ یولودا اۆلسم یورکده آرمان قالماس إردى» دییپ نالا قیلور إردى. الغرض سید بنی عامری زار - زار چون ابر نو بهار ییغلاپ: «یورگون بالام!» دییپ گۆزۆگه گۆزۆن سورتار إردى. ایمدى مجنون آتاسیدان بو سۆزلرنی اشیدىپ زار - زار چون ابر نو بهار ییغلاپ آتاسیغا قاراپ عذر بسیار ادیپ، بو غزلنى اوقودى:

خوش گلیپ سیز تاجی سریم	من ناتوانی سورغالی
حالیم بو دور ای سروریم	یۇق منده حالت تۇرغالی
رنگیمی گور حالیمنى سۇر	گوگسومگه دپ باشیمغا اۇر
بیر دم منینگ آلدیمغا دۇر	قوات هانی خوب گورگه لی
عذریم سانگا بسیار إرور	سرتاسریم افکار إرور
حالیم تباه، ای عذر خواه	اۇلتۇرغالی یا تورغالی
مجنون کؤیر کؤیگه نینگه	قولاق غا سوز آیغانینگا

هر بیر قدم قویغانینگا

یوز یۇق گۆزۆمنى سورگه لی

القصه مجنون بو سوزونى آيدىپ ناليشه گيرگن قومرى يانگليغ: «واى لىلى، واى لىلى!»
 دىيىپ ناليشغا گيردى اما ناليشغا داغلار صدا برسه بى طاقت بولور ىردى. آتاسى اشيدىپ
 فرزندى نىنگ حالىنى دگرگون گۇروپ عمامه سىنى باشى دان آلىپ، مثال مرغ سحرگاه ناليشغا
 گيردى و گوندىزى مثال گيجه بۇلدى و «واى مجنونىم، بالام، بلاکش، دل افگارىم، بالام،
 يالغوزىم، سانگا كىمنىنگ گوزى دگدى، سن بو نوع بلاغا گرفتار بولدونگ؟ واى عزيزىم،
 فرزندىم، نور چشمىم، يورگىمنىنگ مدارى، بالام، تاكى مۇنداق بى قرارلىق قىلىپ يۇرۇپ سن.
 سانگا كىم ساويق خور قىلىپ ارگن، بو مبتلالىقدان چىقماس سن و ملامتدان قوتولماس سن و
 هيچ زمان يار غمى دان و الم دن هارمادىنگ و هيچ نفس طعنه سىندن و ملامتدان فارغ بال
 بۇلمادىنگ» دىيدى و ينه: «اى فرزند بو قىلىق و بو افعال ياشلىقدا زىنت برور، ايمدى اولوغ
 بۇلۇپ سن بو كردارىنگ بغايت عيب تۇرۇر. لىلى يارىنگ بى وفادىر، آنىنگ اوچىن مونچا
 كۇيوپ يانىپ اوولاغىپ خوارلىق تارتىپ يۇرمه گىل!» دىيىپ پند نصيحت قىلىپ بىر غزل
 اوقودى:

چكمه مونچا جفالارنى يار اوچىن ال اۇزاتما گۇل دىيىپ يانان نار اوچىن اول مەهرىن كۇنگلونگ ايچره جاى ادر آخر ايشىنگ فرياد ايله واى ادر حسرت يۇتۇپ قان آغلاماق سنده دير رقيب لاردان طعنه چكمك منده دير قربان بولاي فريادىنگا دادىنگا بى وفانى آلما كۇنگول شادىنگا ياشادىقچا قىز اوغلانى ياش بولور بى وفانىنگ كۇنگلى قارا داش بولور ياغشى يارىنگ كۇنگلى عجب خوش بولور	بى وفادىر لىلى، قوزىم آلدانما آغىل منىنگ پند و سۇزوم آلدانما مرادىنگى برمك اوچىن راى ادر قلم قاشىم قاراگوزوم آلدانما جفا چكىپ راحت گورمك قاندا دير مىندن گچىپ رزق و روزوم آلدانما عمروم اۇتدى من دوشمه دىم يادىنگا نو نهالىم سروى نازىم آلدانما ايل آغزىنا آنىنگ سزى فاش بولور شونقار قۇشۇم لاچىن بازىم آلدانما ساعت يتمه بىر بىرىنه دۇش بولور
--	---

عاشق دیگن گۇيا اوچار قوش بولور باغیم گُلی فصلی یازیم آلدانما
سید دییپ مجنون قایدیپ یولونگدان یوز اوویرمه قوم قارداش ایلینگدن
قربان اولام بیر اقرار ات ایلینگدن

آغیل سۆزوم توتدوم یوزوم آلدانما

اما سید بنی عامری بو وارساقینی تمام قیلدی. إرسه مجنون خاطر پریشان آتاسیدان بو
سوزنی اشیدپ زار - زار چون ابر نوبهار ییغلاپ «ای شاهی عالم، ای وای، ماهِ مسلمیم، وای
آسمانِ شکوه عرب، سنینگ حقی درگاهینگ سجده مقصودیم، قبله مسجودیم دۇرۇر، منینگ
بول کویگن جانیمغا پاره پاره بۇلغان یورگیمه سن مرهم اغتارماغیل، مانگا تقدیری ازلدن
شۇل بۇلسا من نه چاره قیلایین، تا من دیداردان دویماسام، دیوانه لیقدان آیریلماس من»
دییپ، آتاسیغا قاراپ عرضینی آیدپ بو مستزادنی آیتور إردی:

ای قبله گاهیم حکم خداوندی چنین دیر

قسمت غا رضا بار

اؤز آلیغا یول باشلاماغی هر کیمه قین دیر

یول سالماسا جبار

نه چاره قیلای بختی قارا، طالعی کم من

دوران ایشی تأسین

دییمانگ منی دیوانه بی عقل چنین دیر

سرتاسریم افکار

یالغوز من ایمس محنتی غمی خسته بۇلغان

کۆپدور یوره گی قان

هر یرده سوغیلیک قولى آفت غا یاقین دیر

هم باغریدادیر خوار

گریتسه قولوم چرخ فلک اَطینی توتسام

كۈنگلوم ھوس ایلار
 مختار اولاً بیلمس «آن» یا ایلەسە «این» دیر
 ای شاه وفادار
 بی خدا کیم ایرگن اوزون اوتغا سالیپ آغان
 بی قسمت و تقدیر
 خواه چرخ فلک آستیدا خواه زیر زمین دیر
 آن سیز ایمس اولکر
 بول جانی غریب آتش عشق ایچره یانادیر
 خواهی خوش و ناخوش
 یوغسا منینگ کۈنگلومده غم و غصه دوگوندیر
 من مونچا گرفتار
 مجنونی ستم کش آدیم ایل آغزیغا دوشگیچ
 کسبیم منینگ فریاد
 اوز حالیم قوی کعبام آتام کۈنگلوم دیندیر
 من غمغا سزاوار

اما مجنون بول مستزادنی تمام قیلدی. ارسه آتاسی زار - زار بیغلاپ ناله فغان چکدی و
 طرفِ تقبل دا مجنونی آشفته احوال هم نوحه زاری توزدی.

القصه، مختصر هیچ علاج و تدبیر بیرله یولغا سالیپ بۇلماز وینه اؤزۆچه بو اندیشانی
 قیلیپ، یالغان حکایت بیرله آلیپ آپاریین دییپ، مرامی تاب مجنون آتاسی بیر غزل
 اوقودی:

یور مجنون اویگه بارایلی	عجب بزم دوران اولموش
عشرت اوچین اوتورایلی	لیلی بیزه میهمان اولموش
هر طرف چشمه لر آقدی	دشمن ایراقا بیراقدی

لیلی باغ سیرینه چیقدی گل آچیلیپ خندان اولموش
 حق اوزی بردی مرادینگ ییغشدير آه و فریادینگ
 لیلی توتموش سنینگ آدینگ مهربان لیق نشان اولموش
 یار سنینگ قدرینگی بیلدی بزمینگه مینا اگیلیدی
 سۇودوگینگ گۇرماگه گلدی مقصدینگ بس روان اولموش
 هیچ قوات بارمو جانینگدا آتانگ زار ییلغار یانینگدا

دوست عشرتی مکانینگدا

سنینگ ذوقینگ فغان اولموش

القصة آندان سونگ سید بنی عامری مجنونی اوز حالغا قویمادی. اما مجنون بو سۇزونی
 اشیتگچ جاییندان بی اختیار توروپ آتاسی آلدیغا دوشدی. اما سید بنی عامری بو حيله بیرله
 مجنون خاطر پریشانی آلیپ اؤز منزلیگه یۇرۇیبردی. اما خویش و تبارلاری مجنوننینگ بو
 احوالینی گۇرۇپ زار - زار ییغلاشیر اردیلر و آنینگ آه و نالاسیغا تاب و طاغات قیلا بیلمس
 اردیلر. الغرض بارا - بارا مجنوننینگ عشق هوسی زور قیلیپ بند پایینی اوزوپ به ره ییابان
 چیقپ چرخ اوروپ بدر گیتدی و تیریکیلیک آفتی اۇتوپ رنج ناتوان لیق بیرله عشق اودوندان
 حاجتی کرم بۇلۇپ: «وای لیلی! وای لیلی!» دییپ زار - زار ییغلاپ چولرده گزر ایدی. بیر
 گون نجد داغی نینگ دامنه سیغا باریپ چون شیر نر آه - وای تاتار ایدی وینه قولوغا
 داشلاردان آلیپ سینه سیغا گورسه - گورسه اوروپ لیلی نینگ چادری غا باقیپ بیر نیچه
 عاشقانه سۇزلر آیدیپ زار - زار چون ابر نو بهار ییغلاپ بو غزلنی اوقودی:

ای کریم لم یزل سالدینگ مانگا بول حال خوش

دار دنیا ایچره بردینگ مانگا بول اقبال خوش

جسم و جانیم کؤیدورپ عشق اودوغا قیلدینگ کباب

تا بیشندن گۇزلریمدن بۇلدی قان انزال خوش

شونچا هم بۇلسا زیاده ایله درد و محنتیم

در بدر لیلی کؤیونده ایله گیل ابدال خوش

نازپرورلیک ارور لیلی گه لازم زیب خوب

درد و اندوه و فراق، هجران مانگا هر حال خوش

مجنون نینگ ناری غا یوتماق غصه خون جگر

سرمه سا گوز زلف شب رنگ لیلی یوزده حال خوش

اما مجنون بو غزلنی اوقیپ نفیر تارتیپ جوش اورار اردی و بیر طرفدان خلاق انبوه

انبوه ییغیلیپ تماشا قیلماق اوچین نجد داغی غا باریپ اطرافینی آلور اردیلر و هر نادره غزلی

که آندان اشیدیپ یاد آلور اردیلر، صحیفه صحیفه و دفتر قیلیپ اوقیر اردی لر. الغرض کم کم

مجنون نینگ شهراتی آفاق عالمگه یاییلدی و آنینگ عشقی اثر قیلیپ همه عاشقلار بهره مند

بولدولار.

اما شاه مجنوننی نجد اوستونده قویونگ اؤلتورسین. ایمدی بیر ایکی کلمه سؤزی لیلی دن

اشیدینگ لر کیم، اما لیلی نینگ انه سی اوشول گون کیم ادب سراپی دان مانع قیلدی، کلبه احزان

بؤلۆپ اردی، کم کم آنکا هم عشق هوسی زور قیلا باشلادی و آه تارتیپ دیوانه وار اؤیدن

چیقپ، اؤزونی کوی - کوچه لرگه اوروپ یؤرؤر اردی. الغرض انه سی دست نگار

جانگزاریدان توتوپ، اؤیگه گیرگوزپ، نصیحت بیرلن قیزی نی اؤلتورغیزپ، بیر سؤز

دییدی:

کؤیمه قوزیم جبر عشقا صبر ایله

جگر سوزوم جبر عشقا صبر ایله

عمرونک گولون برمه خزانلی بادا

بیر یالغوزیم جبر عشقا صبر ایله

آهینک شراره سی جهانی اؤرتار

نرگس گوزوم جبر عشقا صبر ایله

گؤزده یاشینک قیلما مثال جالا

انور یوزوم جبر عشقا صبر ایله

نصیحتیم سانگا سؤیگولی جانیم

کؤنگول خوشوم تنده روح روانیم

صبر ایله گیریشمه آه و فریادا

عاشقلار صبردان یتدی مرادا

کؤپ نالا ایله مه فغانینگ آرتار

تحمل قیل ایمدی کؤیه نینگ یتیر

توقف ایله گیل ایله مه نالا

تغیر برمه گیل گل دک جمالا

انەنگ فغانینگا دۈزە بیلەمدی قسمت و تقدیرینگ یازا بیلەمدی

ناری اویناپ گولوپ گزە بیلەمدی

آلغیل سۆزوم جبر عشقا صبر ایله

اما لیلی نینگ انەسی بو جوابنی آیدپ تمام قیلدی. و لیکن لیلی نینگ بو نوع بلاغا گرفتار بولغانیغا زار - زار ییغلار یردی. یرسە آرادان بیر نیچە ساعت اۋتدی لیلی دل آرام نینگ عشقی حددن آشا باشلادی.

القصە لیلی دل آرام مست بی اختیار بولۇپ زار و نزار ییغلپ، انەسیگە عرض نیازینی آیدپ بیر سوز دیدی:

عزیز باشینگ منی یاردان گیزلەمە	عرضیم اشیت، مهربانیم، جان انم
قوی بارایین منینگ ایزیم ایزلاما	حسرت چکیپ یوتادیر من قان، انم
اوتلۇغ آەدان قاتی کۈنگۈل یومشادی	بلبل اوچدی گل شاخەسی بۇشادی
مۇندان آرتیق یورک باغریم دوزلاما	جدالقدان جسم و جانیم جۇشادی
یار جمالین ینە دویا گورەیین	قویغول انم یاریم ایستاپ بارایین
یاقماز سۆزی انم مانگا سۆزلەمە	آتام بیلسە اۋزوم جواب برەیین
یار یولوندا گوندە مونگ یول باقمیشام	صبر ایلەسم سوو دک اریپ آقمیشام
تیریکلیکدن ایمدی منی گۈزلەمە	مرد میدان عشق یولونا چیقمیشام
قلم قاشی قارا گۈزی سوزولیر	لیلی فریاد ادپ باغری ازیلیر
هجران اوقون کۈپ ایلەبأن تیزلەمە	اوت توتاشپ کۈنگۈل ملکی بۇزۇلیر

القصە لیلی دل آرام بو غزلنی تمام قیلدی. یرسە انەسی زار - زار چون ابر نو بهار ییغلپ: «ای لیلی جان! گۆزۈمنینگ روشنی، وای کۈنگلۈمینگ مداری، بالام، منی بسیار آزرده قیلماغیل، من نه چاره قیلایین کیم، عرب قبیلەسی بسیار نام ننگ، عارطلب تورورلار، به ناگاه آتانگ به حالینگنی اشیدپ، اوروپ یاریپ، جانینگنی آزرده قیلماسین. آوازینگنی چیقارماغیل. سۆیمیزنی کیشی بیلەمسین» دییپ کوپ نصیحت لار قیلدی. اما سود قیلمادی.

الغرض لیلی: «ای انه جان! هیچ بۇلماسا بیر ساعت منی قویغول مکتبگه باریپ، ملامغا و دوغانلاریمغا سلام بریپ، گۆرۆپ گله یین. ینه مندن باشغا مکتبده اوقیدیرلار. هیچ کیم ملامت قیلمایدورلار» دیدی. ارسه انه سی: «ای لیلی جان! زینهار ملانگ و دوغانلارینگ بیرلن هرگز بیر ایکی کلمه سوزدن زیاد سۆزلیشگه خیال قیلما، به ناگاه آتانگ بیلمه سین» دییپ رخصت بردی. ارسه لیلی دل آرام باشیغا چادر سالیپ خلایق گۆزۆدن پنهان اۆزۆنی یاشیندیرپ، مجنون بینوانی ایستاپ، گویا اوچار قوش دک بۇلۇپ، ادب سراپی غا باردی. مکتبگه باریپ ملاسینغا قاراپ سلام بریپ، تعظیم قیلپ، گوردی کیم، همه اوغلانلار ادب خانه دا علم اوقیرلار، اولارینگ آراسیندا مجنون یوق دۇرۇر. الغرض، طاقّت طاق بۇلۇپ شرم و حیانی تاشلاپ، لیلی زار - زار ییغلاپ استادیغا باقیپ، مجنوننی سوراغلاپ بیر سۆز آیتدی:

ملاّم سیزه عرض ایلاّیین	کۇنگلوم آلفان یاریم قانی؟
بیر نیچه بۇلغان همشین	مجنون دل افکاریم قانی؟
شول إردی مکتب خانه سی	اول شمع من پروانه سی
عاشقلارنینگ دیوانه سی	آشفته اطواریم قانی؟
گلزاری جانیمین گلی	باغ دلیمنینگ بلبلی
کیم قاولادی اول بلبلی	بیچاره زاریم قانی؟
یوق إردی اصلا همدی	جُز نالاسیدان محرمی
داغ دلیمنینگ مرهمی	سرگشته دلداریم قانی؟
من جسم اول روح روان	من بیر پوست هم، اول استخوان
دم دم چکیپ آه و فغان	قان یوتغوجی یاریم قانی؟
قیلماقغا گلدیم محرابا	اول یار جانیمغادیر دوا
دیدمگه قویسون گردپا	اول توتیا کأریم قانی؟
لیلی دیدی وقت اؤتمه سین	دشمن یولومنی توتما سین

چۇلرلر آداشیپ گیتمه سین

وصلیم طلبکاریم قانی!

اما لیلی دل آرام بول سوزونی تمام قیلدی. ارسه استاد طریقت زار - زار چون ابر نو بهار
 ییغلاپ، گۆزۆندن شش قطره یاش جاری بۇلۇپ، لیلی هم فریاد بیرله نوحه توزودی و ادب
 سرایی نینگ ایچی چشم سیلابی بیرله دولدی. آخر الامر استاد طریقت مجنون نینگ حسب
 حالیدان شمه بیان قیلیپ لیلی دل آرامغا بیر مخمس اوقودی:

بۇلغالی جدا مجنون گُل باغ حرمینگدن
 هر یان یوگوردی اُردی مسیحایی دمینگدن
 امید ادیبان وصلینگنی لطف و کرمینگدن
 سرگشته گزر هر ساری سودایی غمینگدن
 آواره بولوپدیر سنینگ مجنون المینگدن

بیلمز کیشی آنینگ وطنی قایسی گذرگاه
 بس سایه سیدیر محرمی کیم همدی دیر آه
 کیم قایسی گورستانغا تیکیلدی آنگا خرگاه
 نه توشه آلیپدیر نه توتوپ راحله راه
 آواره بولوپدیر سنینگ مجنون المینگدن

بیر نیچه زمان اُردی ایشی ناله افغان
 جانلار تالاشیپ غصه بیلن واله حیران
 باغیردا جراحت گۆزی گریان اۆزی نالان
 نه آتانه هم انه آنینگ دردیگه درمان
 آواره بولوپدیر سنینگ مجنون المینگدن

عشق پردہ سینی آدلی، یوزدن گیتدی حیاسی
 جانغا دوشو پدیر که، بار عالم نینگ بلاسی
 قایدان یتیدیر، بیلیم، آنینگ آبِ نواسی
 باشیدا آنینگ مرغ بیابان نینگ او یاسی
 آواره بولوپدیر سنینگ مجنون المینگدن

عالم دیدی: «عشق سیز کیشی بیر دمی اورا آلماس
 مجنون غریب رنگینی هیچ کیمسه گوره آلماس
 طاقتی یتیرپدیر الم آیدپ، تورا آلماس
 بیر آدمی دان راه وصالینگ سورا آلماس
 آواره بولوپدیر سنینگ مجنون المینگدن

القصہ لیلی ملاسیدان بو سۆزنی اشیدپ زار - زار چون ابرِ نو بہار ییغلاپ: «وای مجنون،
 وای مجنون» دییپ آہ عاشقانه تارتپ «وای یارِ وفاداریم، بیز ایکوگہ کیمینگ گۆزی دگدی
 ارکن، بیر - بیریمیزدن جدا بولدوق» دییپ بیہودہ لیق روی برپ ییقیلدی و اؤزونی بیلما ی
 یاتوراردی.

اما لیلی گیدنیندن سونگ انہ سی نینگ یورہ گینہ ہول دوشپ لیلی نینگ آراقاسیندان
 مکتب خانہ غا بارپ، گۆردی کیم، لیلی بیہوش بؤلپ یاتپدیر. انہ سی لیلی نینگ باشینی
 گۆترپ دیزی نینگ اوستونہ آلیپ یوزوگہ تلمورپ زار - زار چون ابرِ نو بہار ییغلاپ
 بی طاقت بؤلپ بیر سۆز دیدی:

اول باشدان رخصت آلیپ	گلیپ اردینگ گولہ منگزآپ
کیمدن سنینگ کؤنگلونگ قالپ	یاتمیشینگلار سیلہ منگزآپ
چرخ فلک اون یۆرمہ دی	هیچ کیم دورانین سورمہ دی

الله مرادینگ برمه دی تالانگ دوشن ایله منگزآپ
 قربانام قلم قاشینگا گوزدن آقان قان یاشینگا
 ایستآپ گلدیم من باشینگا نالیشیم بلبله منگزآپ
 مست و مستانه یاتیپ سن نه دن بو حالا یتپ سن
 ناگه اوزونگدن گیدیپ سن سوزله بالام بالا منگزآپ
 سن اردینگ آبی حیاتیم بیلمه سین اولوس اویاتیم

بولورمی غم دان نجاتیم

یانسام اوجسم کوله منگزآپ

القصة آندان سونگ لیلی نینگ انه سی بول سوزلرنی آیدیپ ییغلار ایدی. ناگاه لیلی گوزینی
 آچیپ گوردی کیم باشینی انه سی دیزی نینگ اوستوگه آلیپ ییغلاپ اولتوریپ دورور. اما لیلی
 انه سینین بو حال دا گوروپ، زار - زار چون ابر نو بهار ییغلاپ بیر سوز آیدی:

کویمه قیزی نینگ حالینا قسمت حق تعال اکن
 بارچا موهبت اهلی گه بولماغی اوشبو حال اکن
 عشق اهلی گه زمان زمان ناله و نوحه و فغان
 اوج فلک ده دیر همان یاغشی غا شول کمان اکن
 کوه شجرده کوپ جفا آب نواسیدیر وفا
 اهل زماندان بلا تا پغوجی نونها ل اکن
 بی خبر اهل دل فراغ داغ دله عشق اهلی داغ
 اهل شرف یالانگ آیاغ گیگه نی کهنه شال اکن
 لیلی غمی جهان بیلن یوق ایشی جسم و جان بیلن

گولنی گورونگ تیکن بیلن

ایکیسی پایمال اکن

القصة آندان سونگ قیزی نی اوز حالینا قویما ی تولایی بسیار بیرله اویگه گلتیردی. اما

مجنون عشقى لىلى گە آندان زور قىلدى كىم گىجە گوندیز صبح و شام بلكه على الدوام خيمه و خرگاه دان چىقپ «واى مجنون دل افكاريم» دىيپ مجنونىڭ يولوغا قاراپ ھەر طرفغا باقار و يۈگۈرۈر ئردى. القصة بىر نىچە گون مۇنداق روزگار گچىپدیر ئردى. كۆپ آھ و رياضت تارتىپ بيهوش بۇلۇپ يىقىلىر ئردى. القصة بو روشدە قوروق پوست و استخوان بۇلۇپ ئردى. ليكن بول مراتبدا حدى بلاغت غا يتيشىدى. ارسە يوز اسسە حُسن ملاحت پيدا بولدى. حُسن ملاحت خوب لارى نىڭ نىك و خوب لاردان بۇلدى و لطافت بوستانى نىڭ خوب لارى نىڭ شهنشهى بۇلدى و تمام معشوق لار نىڭ سر دفتري بۇلدى. رخسارى آى بىرلە گوندن مرآت آلا باشلادى اما اولقى دان مونگ درجە عشقى زيادە بۇلدى. شول رقت لاردان گىجەلر مجنون نىڭ حسبى حال دان سۇز آيدىپ يىغلار ئردى. اما گون گوندن درد و المى زيادە بولور ئردى.

اما بىر گىجە سحر وقتى لىلى نىڭ يوزوگە بىر شمال اۋسوپ دگدى. ارسە اول شمالدان بدنى آنداق راحت تاپدى، اما لىلى زار - زار يىغلاپ اول شمالغا قاراپ: «منىڭ عرضيمنى يارىما يتگىرگىل» دىيپ اول شمالغا يالبارىپ بو مخمسنى اوقودى:

اى بادی صبا عرضیم گلزاریم یتگیرگیل
چوللرده وطن قیلغان بیماریم یتگیرگیل
باغری دولی قان کۈنگلی آزاریم یتگیرگیل
سودای غمیم بارسانگ بازاریم یتگیرگیل
زینهار بو سلامیمنی گل یاریم یتگیرگیل

خوناب جگریمدن نقش ایله گیین دفتر
شاید کی اوقیپ گۈرسه اول مجنونی دل افکار
عشق اهلی گە دوشغان یۇق مجنون کیبی بىر خوش تر

من بئدۂ عاجز من مجنون که شہی صفدر
زینہار بو سلامیمنی گل یاریمایا یتگیرگیل

گلسین بو طرفلارغا مگاریغین قویسون
دردیمگہ دوا ایلاپ بیچارہلیگین قویسون
وحشی و بیابانغا غمخوارلیگین قویسون
سرگشتہلیگین تاشلاپ آوارہلیگین قویسون
زینہار بو سلامیمنی گل یاریمایا یتگیرگیل

من مؤندا الم بیرلہ باغیریم اردیپ قالدیم
بیر صورتی دیدار دک درمانی گیدیپ قالدیم
جانانہدان آیریلدیم عقلیم اونودیپ قالدیم
جان حلقیمہ گلیپدیر اولماگہ یتپ قالدیم
زینہار بو سلامیمنی گل یاریمایا یتگیرگیل

خونابۂ غم قویدی ساقی دولی جانیمغا
سال ایمدی قولاغینگی زینہار بو کلامیمغا
مجنون گلیبان ایمدی یتگیرسہ بو غمیمغا
لیکن بو کلامیمنی اول قدد خریمیمغا
زینہار بو سلامیمنی گل یاریمایا یتگیرگیل

القصہ لیلی دل آرام بو سۆزلرنی آیدپ زار - زار بیغلار اردی. اما بو سۆزلرنی اشیگن و
گۆرگن اوغلانلار بیتپ آلیپ، باریپ، مجنون دل افکارغا بریر اردیلر. مجنون بو سۆزلرنی

اشيديپ درد و المى تازه بۇلۇپ و آتش عشقى زياده بۇلۇپ بير نيچه عاشقانه سۇزلر آيديپ زار - زار ييغلار اirdى. اول بير نيچه عاشقانه سۇز بيتيپ، لىلى گه ايبرير بۇلدى:

بوگون سروى گل انداميم قدى نورس قيام اتميش
 قدم بير بير باسيان سير گلشن گه خُرام اتميش
 گريبان غم آralap باد صبح آشميش اوستودن
 نسيمى بيرله مجنون خسته سيغا بير سلام اتميش
 اوقىپ گورگن اشيتگن سۇزلرين آرزو ايلار
 نه خوش گوندور نگاريم نار ايله شيرين كلام اتميش
 چيقيپ تام اوستون اتگن سلامى گلدى قاشيمغا
 اوشول كيم حور جنت باغ و گلشن ده مقام اتميش
 ديدى مجنون نارى حسبِ حاليم فهم اديپ لىلى
 عجب بير نامه اى تفويض ايله كۇنگلون آرام اتميش
 اما مجنون بول سۇز بيله و ينه هم بير نيچه بديهلر يازيپ، لىلى گه ايبردى. ملادا مجنون
 بيرلن اوقوغان اوغلانلار مجنون نينگ آيتغان سۇزلرينى يازيپ ياد قيلور اريدر و لىلى گه
 باريپ التر اريدر.
 لىلى هم گورۇپ خطلاريني بوسه قىليپ، گوزلريگه سورتوپ آيتور اirdى: «اى مجنون
 زاريم، و اى يار وفاداريم، دل افكاريم، سنينگ نازك قوللارينگ شول كاغلارغا دگندير»
 دىپ زار - زار ييغلار اirdى.

القصة لىلى نينگ عشقى گون گوندن افزون بۇلۇپ رنجور بۇلدى.
 بير گون لىلى نينگ انه سى: «اى لىلى جان بير نيچه دوغانلارينگ بيرلن سير چارباغ
 بارسانگ، شايد كۇنگلونگ آچىليپ رنجورليغينگ تسكين بۇلغاي. دماغينگ تازه بۇلغاي»
 ديدى. آتاسى لىلى گه بير خوب نهالستان بنا قيلديريپ اirdى. زياده چهار باغى دلکش اirdى.

الغرض لیلی بیر نیچه دختر بچه و نازنین پری وش ماه لقا قیزلار بیرلن چهار باغا باریپ تماشای سیر گلستان قیلدیلار. گوردورلر کیم، رنگ به رنگ گل لر آچیلیپ چشمه لر هر طرف غا آقیپ بارور اردی وینه هر هایسی هر طرزی جانور اوز جفتی بیرلن فاحش قیلورلار. سبزه لر و دسته برگ لر اوستونده اویناپ عیش و عشرت قیلور اردیلر وینه سبزه ریحانلار و گل و سنبل لر خرم بؤلۆپ دسته برگ لر گل لرگه چیرماشیپ یاتورلار.

شکوفه لار درختینگ آستیندا مثال نازنین لر پیاله می ایچیپ کرمی میدان یوز قیزاردیپ گولۆپ دۇرۇرلار و قدم آستینداقی قارا تۇپراق گوللری نینگ جمالیغا مطراً سالغان و سبزه لرینگ نو خیزلاری زمرد آمیز بؤلۆپ تازه تر بؤلغان و بنفشه لرینگ باش اگیلتیریپ دورغانی مثال دلربالاری کیم زلفلرنی قویا بریپ عشوه ناز بیرلن اویناغان وقتیندا آیاغی نینگ یوزوگه دوشگن میس لیک غنچه لارنی قاراسانگیز، کمر استوار قیلیپ، تیکن لرگه اوق یایدان پیکان تارتغان میس لیک. ارغوانلارینی گؤرسه نگیز رگ اوروپ جسمی قیزیل قانغا بویالغان نازنین لر نینگ بدنیه اغشاش و نرگس لری مثال دلربالار کیم یانگی یاتیپ اویقوغا دویمایین بیدار قویغان غا اوخشاش، سنبل لری سر نفسی نی یاشیپ جهانی معطر قیلیپ و گل آنکا قۇل اوزادیپ دوران اغشاش. شمشادلار اؤزونی داراقغا آراسته قیلیپ کاکیللرینی داراغایین دییپ دورور و سنبل لرنی قاراسانگیز توقوز تیلینی چیقاریپ عذر معذور آیدیپ دوران یار یارغا اوخشاش و مرغ خوشخوانلاری تیل چیقاریپ باغ نینگ عشقی دان بیر بیروگه آواز قۇشۇپ ناله و فریاد قیلغان گدالارغا اوخشاش. فاخته لر چنار اوستوگه قونوپ یار طرفی دان حدیث آیدیپ اوتورغان ایلچی لره منگزار. بلبل لر گل بوته لری نینگ ایچیندن باشینی چیقاریپ سیر کانی مجنون وار آه و فغان تارتانغا اوخشاش. اما لیلی آلارنی گؤرۆپ آیتور اردی: «بو جانورلار سرو و سنبل لر و سمن لر هر قایسی اؤز جنسی بیرلن همدم و همراز بؤلۆپ یۇرورلر. من ناگه یاریم بیرلن همدم و همراز بؤلماس من» دییپ ییغلار اردی. ناگاه، لیلی نینگ گؤزی بیر بلبل گه دوشدی، گؤرر کیم، گل شاخه سیندا فریاد و فغان قیلور و ناله تارتار. لیلی اول بلبل نی اؤزوگه همراز قیلیپ، آیتور اردی: «ای جانور! سنینگ نالشینگ عجب دیر، ناگه مونچا

گیرپ مجنوننی یوقلاپ زار - زار چون ابر نو بهار ییغلاپ بو غزل آیتور اردی:
سن اوچین سیر باغ اتدیم گل ای یار وفاداری
مناسب من سانگا اردیم، مانگا سن، سن سزاواری
مراد دل نیکوگه بیر سیر باغ و بوستان اتسک
بیر آدم بولماسا خبر سایامیزدان اوزگه جاندار
نه بولغای اردی آلسانگ داغ و دردیمنی یورگیمدن
چایا ای سروی عاشق همان شه شهناهلاری
فراغت تاپا آلمام ییغلارغا حسب حال آیدپ
نه پروای مانگا باغ ارم و فردوسی گلزار
منی لیلی سرگردانی الم آواره حیران
خدا یاریمینگ بولغای میقان وصلینگین مقداری
القصة آندان سونگ لیلی بو سؤزلرنی آیدپ گؤزنینگ یاشی بیرلن چمنستان گل لرگه سو
سیپ زلف تابدارى گره باغلاپ بنفشه دک تاب برور اردی. نفسی غنچه گل لردن باج آلور
اردی و فلک چمنیندن خراج طلب قیلور اردی. بو بوستان غا قدم قویسا نسیم بیرلن گل لر
آچیلور اردی و هر گله قول اوزاتسا، شمشاد، سرو سمن رعناي زيبا هر رنگ گل لر «لیلی منی
آلسین خوش لاپ» دییپ قد-قامت لارین یازار اردی. ینه سبزه لر و ریحان لار خوش و خرم
بولور اردیلر و لیلی نینگ آیاغی نینگ آستیغا پایمال بولور اردیلر. «لیلی منینگ اوستومگه قدم
قویسون» دییپ اؤزلرین دوزه دیپ دورار اردیلر.
اما لیلی بو مرتبه ده سیر قیلیپ یؤرور اردی، ناگاه بیر رهگذر چهار باغی نینگ
داشغاری سیندا مجنون نینگ بو غزلنی آیدپ اوتوردی. اما مجنون دان اؤرگنن مستزادی بو
تورور:

شمشاد قدینگ طرفه گلستان غا دوشوپدیر
ای لیلی رعنا

گوئیا کہ گوزومِ جنتِ رضوانِ غا دوشویدیر

ای قامتی زیبا

مجنوننی بلاکش المینگده ستمینگ بار

باغریغا اوروپ داش

نازک بدننی خارِ مغلانِ غا دوشویدور

آوارہ صحرا

لیلی ده همان ناز و ادا لطف و لطافت

رضوانی حور یانگلیغ

آهو برہ کیم سبزہ ریحانِ غا دوشویدیر

گورگنه تماشا

مجنون باشیغا بیشی اوچوپ اونی قونادور

قوشلار او یاسیدور

نی وهم آنینگ جسمید اکی جانِ غا دوشویدور

آغزی داقی «لیلا»

لیلی آیاغین سوسن و سنبل اوپہ بین دییپ

باشین یرہ اوردی

مهر و هوسی یوسف کنعانِ غا دوشویدیر

گوئیا کہ زلیخا

داغ دلی مجنونِ غا هیچ کیم چیدای آلماس

پیشانہ سی قاتتیغ

ذوقا آنینگ کیم وحشی بیابانِ غا دوشویدور

هم بی سر و بی پا

بیر رهگذری یاد آلیبان اوشبو غزلی

مجنوننی اوقور اردی

یاغشی غزلی یاغشی غزلخوان غا دوشویدیر

پر غم و دل دریا

اما لیلی مجنون نینگ بو غزلی نی اشیدپ تماشا ی چهار باغ دان گچیپ زار - زار چون ابر نو بهار ییغلار اردی. چمنستان جانورلری بی طاقت بولوپ، نالشا گیردی لر. القصه: لیلی گه مجنون نینگ عشقی زور قیلیپ، بیهوش بولۇپ ییقیلدی. نیچه مدت دن سونگ هوشو غا گلیپ مست بی اختیار اویوگه گلدی. ارسه انه سی گوردی کیم، لیلی نینگ درد و المی یوز اسسه اولقیدان زیاده بولوپدیر، انه سی سورادی: «ای لیلی جان چهار باغا باریپ سیر قیلیپ دلشادلیق تاپمادینگ می؟» دیدی. آندا لیلی زار - زار چون ابر نو بهار ییغلاپ انه سیگه بول غزل نی آیتور اردی:

باغ سیرینه باردیم دلشاد بولای دیپ	داغ دردیم قایتا بولدی زیاده
یوزوم آچدیم گل گه هجران سالای دیپ	ینه بلبل بیلن دوشدوم فریاده
گون - گوندن آرتادور آه و فریادیم	هجران سیلی ییقدی جسمی بنیادیم
حاصل بولماس باغ سیری دن مرادیم	مگر ایمدی اولر بولدوم جفاده
بلبل قوشونگ گلزارینده زاری بار	کونگلی سؤور گوز آلدیندا یاری بار
یورگیمده بو هجرانینگ ناری بار	بیلن نیچیک گون گورر من دنیاده
باغا باردیم باردیر گولونگ وفاسی	باشدان آشدی ایرالیغینگ جفاسی
جانیم آلدی هر بیر قوشونگ نداسی	چین عاشقلار دایم دردی بلاده
هجر اودودان گل دک یوزوم سارغاردی	عشقینگ اودی منی جاندان دویغوردی

لیلی آیدور نرگس گوزوم قاراردی

شیرین دین قالدیم غم فرهاده

القصه آندان سونگ لیلی بو سؤزلرنی آیدپ، پریشان لیغی دان کلبه احزان یغا گیرپ اولتوردی. لیکن بو الم بیرلن گون گوندن رنجور لیغی زیاده بولۇپ انه سیگه زار - زار ییغلاپ آیتور اردی: «ای انه! من بو الم بیرلن اولر من. دردیمگه دوا قیلما نگ! منینگ قانیمغا آتام بیرلن

سن قالور سن» دییپ، ییغلار اردی. گۆزودن قطره قطره یاش اورنوغا قان آقار اردی و جگرگاهیندان آه آتشین تارتیپ خیمه و خرگاهلرنی کۆیدورر اردی.

اما لیلی چهار باغدان چیقپ گله دورغاندا عرب قبيله سیندان اسعد ابن سلام دییگن بیر ییگیت بار اردی. زیاده زیبا ییگیت اردی. آتاسینا عبدالسلام دییر اردیلر. زیاده غنی دولتمند اردی. لیلی نی گۆروپ، آنینگ تیر عشقی، اسعد ابن سلام نینگ سیناسیغا جای بۇلۇپ آتاسیغا کیشی ایبردی.

«آتام مانگا لیلی نی آلیپ بر سین، یوغسا اۇلر من» دییدی. الغرض، اسعد ابن سلام نینگ سۆزونی عبدالسلام غا آیدیلار. عبدالسلام نینگ خویش و تبارلاری و اقرباسی زیاده کۆپ اردی. القصه عبدالسلام همه جمع قیلیپ: «سید بنی عامری قیزی نی اوغلوغا بر سین» دییپ لیلی نینگ آتاسیغا ساوچی لیق قیلیپ، مصلحت اتدی. اما لیلی نینگ جماعه سی اتفاق اولوپ، مصلحت قیلینگ بو امیدنی قیلور اردی کیم «لیلی نی اسعد ابن السلام غا فاتحه قیلساق، شاید که، مجنون نی اونوتسا» دیپ آرالاریندا ساوچی لار قاتناشیپ قادالارین بر جای قیلیپ، اسعد بن سلام غا لیلی نی فاتحه قیلدی لار. اما لیلی اشیدپ، یوره گی گه داش اوروپ گل دک بدنینی پاره-پاره قیلا باشلادی. الغرض قولونا خنجر آبدار آلیپ اۆزونی اۆلدورمکچی بۇلغاندا، انه سی قوجا قلاپ توتوپ، قویمادی. آخر طلا زنجیر ماکام قیلدی لار، اۆزونی نابود قیما سین دییپ. الغرض، ناچار لیلی اۆز زلفی دک بیچ و تابغا توشدی بی خواب و خور و بی قرار بۇلۇپ اردی. کلبه احزانی غا گیرپ اۆلتوردی. کۆنگلوده مجنون، دیده سی پر خون، اۆلقی دان یوز اسسه زیاده بۇلۇپ افغان قیلور اردی.

اما مجنون بیر گیجه تویشوگه گیرپ: «ای یار وفاداریم! رقیب لار رهنه سالماسدان بورون تیز یتیشگین» دییپ، غایب بۆلدى. ارسه لیلی سیچیراپ توروپ آهی جگرگاهیندان تارتیپ بند پای غا زور قیلدی علاج قیلا بیلمهدی. آخر ناعلاج بۇلۇپ زار - زار ییغلاپ اوتوردی و نالیش قیلیپ بیر سۆز دییدی:

عشق دامی غا منی ایله یوپ اسیر^(۱) زندان قیلدینگ یاغتی جهانیم منینگ
 عاشقلار ایلینه ایشینگدیر جفا بیر ساعت المدن اتمه دینگ رها
 سان سیز بلالارا ایلاپ مبتلا بول درده تاپیلماست درمانیم منینگ
 لیلی ایشینگ فغان بیلن آه بیلن غصّه یوتماق نالا چکیپ واخ بیلن

صفا آیدپ ناری مجنون شاه بیلن

ساعتا قویمادینگ دورانیم منینگ

اما لیلی دل آرام بو وارساقینی آیدپ تمام قیلپ کلبه احزان حشمیغا گیریپ اؤلتوردی.
 ایمدی مجنون دان سؤز ایشیدینگ کیم، اما مجنون کوه نجدنینگ دامنه سیندا لیلی نینگ فراقیندا
 ییغلاپ یورۇپ إردی.

شول عصردا نفل آتلیق بیر پادشاه بار إردی، زیاده صاحب عدالت و صاحب شجاعت،
 اهل پهلوان إردی. صورتی لشکرشکن، شیر ترکیب، طاعت پرست پادشاه و مهرلی غزال و
 شیر غضب آدم إردی. بناگاه شکار قیلپ، وحشی آغтарыپ یورۇپ إردی، مجنون آلدیدان
 چیقدی. گوردی کیم، بیر دیوانه ناله و فریاد قیلپ یورۇپ اردی. درد حسرت باشیغا اورۇپ،
 رنجور و غریب، بیابان قوملارین باشیغا ساجیپ، غربت و محنت زده دوست یاردان
 مصیبت لاردان آیریلغان و خویش - تباردان جدا بۇلغان، درد و الم لرگه دچار بۇلغان و
 دوشمان کامیگه غریب یورۇپ تورور. الغرض پادشاه نینگ اول دیوانه غا گۆزی دوشدی. ارسه
 بو احوالینی گورۇپ رحمی گلیپ، بیر خدمتکاریگه «آلیپ گلگیل» دییپ بویوردی وینه «بول
 بیچاره نه سببدن مۇنداق بولوپدیر، مۇنۇنگ احوالینی بیرله دورغان کیشی بارمو؟» دیدی. اما
 آندا زید آدلیق بیر آدم بار إردی. اول: «ای شاء عالم! ای سلطان اکبریم، مۇنۇنگ احوالینی من
 یاغشی من بیلور من. مۇنۇنگ آدینی مجنون دییرلر، لیلی دییگن قیزا عاشق دۇرۇر» دییپ،
 نفل پادشاه غا قاراپ، بو غزلنی اوقودی:

ای شاه جهان، عاشق مجنون شونی دییرلر
 شوریده رسوا دلی پر خون شونی دییرلر
 مغز و جگرین آتشی غم بیرلن اریتگن
 راحتى کم و محنتى افزون شونی دییرلر
 هم الفتى قوش دور آنینگ، هم صحبتى وحشى
 کؤنگلوندە الم خرمى محزون شونی دییرلر
 دیوانه عرب ملکده بیر طرفه غزلخوان،
 مستانه دریا دلی جیحون شونی دییرلر
 هرگون اوروبان لیلی اوچین گوگسوگه مونگ تاش
 غربت زده سنگ فلاخن شونی دییرلر
 فرهاد کیبی زخم تبر جسمیگه اورولغان
 اوز قانی بیرلن جامه سی گلگون شونی دییرلر

زید آیتدی جهانان طاماسین جانان اوزندیر

بی قبر و لحد زنده مدفون شونی دییرلر

القصة زید بو سؤزلرنی آیدی، ارسه نفل بسیار رحم دل آدم اوردی و کؤنگلی نرم بؤلۆپ
 مجنونینگ آلدیغا باریپ، کۆپ نوازش لار قیلیپ، ملایمتلیق بیرله اؤزۆگه رام قیلدی و دنیا
 لذتی دن و دنیا طعامی دان طاماسین اوزگن آدم نیچه شیرین سؤزلر بیرلن آب طعام اییدیرپ:
 «ای مجنون بلاکش، ایمدی سن هیچ غم اییمه گیل، لیلی نی سانگا میسر قیلور من، اگر هواداقی
 قوش بولسا، میسر قیلور من، تا سنینگ مرادینگ میسر ایله نهمه سه، قولومنی آندان کوتاه
 قیلماغای من» دییپ، سؤز آیدی. مجنون آشفته احوال: «ای پادشاه عالم، و ای دارالسلطنه، و
 ای اسکندر اطوار، بو مرادیم نی آتام ازم حاصل قیلما دی، شاید که سیزینگ اولۇق دولتینگیز
 دستگیریم بؤلغای و مانگا لیلی میسر بولسا» دیپ، ییغلار اوردی. الغرض ینه پادشاه: «ای
 مجنون! سن منینگ قاشیمدان بیر زمان آیریلما و دیوانه لیغینگنی تاشلاپ منینگ بیرلن

قۇشۇلۇپ يۇرگول، آت ياراغ و سرپای بریپ، اۆزۆمگه قیلاي» دئییدی.

القصة، مجنون دل رمیده کۆنگلوده آیدی: «بۇلار بیرلن همراه بولایین، شایدکه وعدہ غا وفا قیلغای» دئیپ بیر نیچه گون ئفل بیرلن بیرگه یۇردی. اما بیر گون مجنون ئفل غا: «ای شاهی عالم مانگا سن قاچان یارمنی میسر قیلور سن؟» دئییدی. آندا ئفل: «ای مجنون صبر قیلغیل» دئییدی. ئفل نینگ عرضی بول إردی. مجنون نینگ سۇزلری دن اشیدیپ حلاوت قیلسا اما مجنون لیلی نینگ عشقیدان بیر نیچه سۇزلری عاشقانه آیتور إردی. ئفل ذوق قیلور إردی.

الغرض بیر گون لیلی نینگ عشقی مجنون غا زور قیلدی، إرسه ئفل غا آیدی: «سن منینگ یارمنی قاچان میسر قیلور سن؟» ئفل: «ای مجنون صبر قیلغیل» دئییدی. آندا مجنون بی قرار بۇلۇپ طاقت قیلا بیلماي: «ای ئفل! سن مندن یتگننی نه قیلور سن دردیمنی بیلمه سنگ دوا نیچیك قیلور سن؟» دئیپ مست بی اختیار بۇلۇپ بو مخمسنی او قور إردی و ئفل اشیدور إردی:

عرض احوالیمنی اظهار ایله سم من ای حبیب
صبر و آرامیمنی آلدیردیم قالپ من سارغارپ
من سانگا همدم بۇلۇپ سن شاه کیم من بیر غریب
بارمیقان لیلی نگاریمدان نصیبیم یا نصیب
بیلمه سنگ دردیمن، نه قیلغان سن دواسین ای طیب

اوتلوق افغانیم فزون و فریاد آھیم دردناک
ریش کۆنگلوم، پارا باغریم مغزی سینام چاک چاک
دامنیم تر بۇلدی افسوس ایله جسمیم بۇلدی خاک
ظاہر و باطنی بیلمس سن، قانی بیر روح پاک
بیلمه سنگ دردیمن نه قیلغای سن دواسین ای طیب

دەر ميدانىندا بىر مرغ نواسيز من عجب
 مهر كيم تاپغان غريب دك آشناسيز من عجب
 مبتلا بولغان بلالارغا رهاسيز من عجب
 دردى غم افتادهسى بولغان دواسيز من عجب
 بيلمەسنگ درديم نه قيلغاي سن دواسين اى طبيب

سن كيم و درديم منينگ درديم گه درمان قيلغالي
 ياغشى سن بىر سوزنى آيتىپ سۇنگرا پۇشمان قيلغالي
 قالمادى طاقت جهان ملك گه دوران قيلغالي
 مطلبىمدن يوز اوويردينگ سۇزنى پنهان قيلغالي
 بيلمەسنگ درديم نه قيلغاي سن دواسين اى طبيب

آيدى مجنون سن اشيت عرضيمنى اى مورزه ييگيت
 پادشاه بولغان خلایقا شه دانا ييگيت
 بخت و اقباليم كيم هم طالع زيبا يگيت
 رنجنى بى خدا سن چكمه گلى رعنا ييگيت
 بيلمەسنگ درديم نه قيلغاي سن دواسين اى طبيب

القصة آندان سونگ مجنون بو سۇزلىرىنى آيدى. ارسه نُفل نينگ قهرى گليپ لىلى نينگ آتاسيغا ساوچى اىبردى كيم: «لىلىنى مۇندا اىبرسين مجنون غا برور من، اگر اىبرمه سه لشگر تارتىپ اوستوگه بارىپ ضرب شمشير بيرلن آليپ، مجنون غا برور من» دىيپ، ايلچى روانه قىلدى. اما ايلچى بارىپ نُفل نينگ خطىنى آلا رغا بردى. اول جماعه نُفل نينگ خطىنى اوقىب گۇرۇپ، مطالعه بۇلۇپ ننگ و ناميس قىلىپ «لىلىنى مجنون غا اصلا برمس ميز، نُفل قولودان هر نه گلسه قىلسين، بيزينگ نُفل دان ذرّه پرواييمىز يوق» دىيىپ، ايلچىنى ايذا و حقارتلار بىلن

قايتارىپ ايبردىلر. اما ايلچى گليپ آلارنىڭ سۆزلىرىن و حقاراتلارنى ئۇلغا بىر بىر بيان قىلدى. اما ئۇل نىڭ قەھرى گليپ كرناى و سرنائ قويۇپ لشكر تارتىپ بنى حى اوستوگه روانه بۇلدى. إرسه بنى حى جماعهسى هم جمع بۇلۇپ همه ايلاتىنى جمع قىلىپ اوتوز مونگ قارا كلنگ و يىگرىمى مونگ سواره همه عربستان جمع بۇلۇپ ئۇل نىڭ برابرىندا صف تارتىپ دوردولار. الغرض بىر نيچه گونلر بىر بىرلىرى بىلن آنداق اوروشلار قىلدى لاركىم سوو اورنوغا قان آقدى. الغرض جنگى مغلوبه بۇلۇپ كۇپ آدملار قىرىلدى. مجنون بوينوغا ردا سالىپ نصرت و ظفرنى لىلى نىڭ جماعهسىغا تىلاپ خداغا يىغلار إردى. اگر لىلى طرفى دان بندى دوشسه باشين سيلاپ، يوزلىرى دن گرد و غبارين آرتىپ: «سن لىلى نى گۇرگوندور سن» دىيىپ گۇزلىرى دن بوسه قىلور إردى. اما نفل نىڭ لشكرى مجنون نىڭ بو احوالىنى گۇرۇپ آيدور إردى لركىم: «اى مجنون بىزلر سىنىڭ اوچىن باش برىپ قان دۇكرمىز، سىنىڭ يارىنىڭنى آلىپ برمك اوچىن جان اوزرمىز، سن دوشمانلارغا يارى تىلاپ دوستلارنى آزده قىلور سن» إرسه مجنون آلارغا: «اگر لىلى نىڭ جماعهسى شكست تاپسا، لىلى پرىشان بولور و لىلى پرىشان بۇلسا، من پرىشان بولور. من هر يردە لىلى بۇلسا، من آندا دۇرۇر من. منىڭ روح روانىم لىلى بىرلن همراه دۇرۇر» دىير إردى. القصة بنى حى جماعهسى دان كۇپ كىشى قىرىلدى. الغرض ئۇل پادشاه زورلىق قلىپ، كۇپ آدمالارنى نابود قىلدى. إرسه، لىلى نىڭ جماعهسى شكست تاپدى. اما لىلى هم فتح و نصرتنى و أبروىنى ئۇل پادشاهغا تىلاپ، خداغا زارى قلىپ، يالبارور إردى. الغرض، لىلى نىڭ جماعهسى عاجز بولوپ: «الامان، الامان بالزوال الايمان و من شرّ الشيطان باعث الامن و الامان» دىيپ مسلمان كىشىگه بو نيچىك خون ناحق تۇرۇر» دىيىپ قىلىچلارنى گردنلرگه آلىپ، ئۇل پادشاهنىڭ آلدىغا گلدىلر و: «اى شاه عالم نه مدعانگىز بار نه اوچىن بىز ايلىنى مونچا خون ناحق قىلىپ، قىرار سىز. اگر مدعا لىلى بۇلسا بىر صدقه تار مويىنگىز بولسون. ليكن لىلى نى مجنوننا برسنگىز بىزلر سىزدن اصلا راضى ايمىمىز والله سىز بىلور سىز» دىيدىلر. آندا ئۇل: «لىلى نى مجنون دان ياغشى كىشىگه برور مى سىزلر؟» دىيدى. آندا آلار: «اى شاه عالم مجنون ديوانه پرىشان خاطر

دُورُور، نفع و ضررین بیلمس، البتہ لیلیٰ نی نابود قیلور» دیدیلر. ینہ نُفل نینگ آدملاری دان ہم بیر پارا کیشی: «ای شاه عالم بُولار راست دیدورلار، مجنون نفع ضررین بیلمس. اوروش گونلردہ بویونندا ردا سالیپ فتح و نصرت نی بنی حی جماعہ سیفا تیلَپ بیزلرینگ شکستیمیزنی خدادان طلب قیلور اُردی، بو دیوانہ دُورُور. البتہ، لیلیٰ گہ ضرر یتگوریر و ینہ ہم خدای تبارک و تعالیٰ آیدیپ، ارمیش: «ای، مجنون محشر گونی ہمہ خلاق جمع بولورلار، اول یرنی گُوتریپ دورغان اُکوزنی سُوپ سنینگ تویونگ بولور. سلطان حسین مورزہ و میر علی شیر باغشی بولورلار، اول گون ہمہ خلاق غا تماشا گُورکزیپ، اُزوم قاضی بولوپ نکاح قیلور من. آندا لیلیٰ نی سانگا برور من، آندان سونگ مرادینگا یتیر سن!» دییپ اُردی» دییپ آیتدی لار.

آنینگ اوچین آلارنینگ سۆزلری نُفل غا معقول بۆلدى. لیلیٰ نی آتاسیغا تابشیردی: «بار ایمدی قیزینگنی کیمہ برسنگ برگیل» دییپ لشگرینی گُچوریپ مجنون غا قارامای گیدہ بردی. الغرض مجنون بینوا ینہ نا امید بۆلۆپ قالدی. اُرسہ اول نُفل غا قاراپ بو سۆزلرنی آیتور اُردی.

ای نُفل، فعلی، قولى بد	شول اردیمی رضالیغینگ
کُونْگلی تیلیگہ ناپسند	نہ ایله دینگ آشنالیغینگ
قایتا ایشیمنی قین قیلیپ	کُونْگلومہ نیچہ غم سالیپ
دردی دلیم گُورۆپ بیلیپ	بۆلمادی بیر دوالیغینگ!
اؤلا بــــؤیله لاف اوروپ	آدمی مونچا اۆلدوریپ
اهلی ریاسین یوز گوروپ	عار اده دیر سپالیغینگ
سۆز اوراسن دورانگ دورانگ	یوق اکن اصلا عار و ننگ
یول گیدہ سن یلنگ یلنگ	شیله بولور صبالیغینگ
مجنون دیدی سن ای شاکی	دردیمنی قوزغادینگ تاقی

خون قیلیان بہ ناحقی

بس زہی ناسزالیغینگ

القصه آندان سونگ مجنون دل افگار بو سۆزلرنی آیدیپ یوز فر بیابانغا باریپ آه و افغان تارتیپ ایسسیق قوملارنی باشیغا ساجیپ دۇرۇپ، کوه به کوه دشت به دشت چرخ اوروپ یۇرۇر إردی. بناگاه آلدیدان بیر پیر صیاد چیقدی، ایکی آهو بچهنی توتوپ باشین کسرمن بۇلۇپ دوراندا، مجنون اوستوگه باردی. آهو بچه لرگه رحمی گلیپ: «ای صیاد، بو بیچاره لرنی قویا برگیل، منینگ باشمنی کسگین» دییپ صیادغا بو غزلنی آیتور إردی:

ای پیری صیاد شۇل زمان	بو آهولارنی قیل رها
بیچاره لر تاپسین آمان	من هم سانگا ایلای دعا
قویبر دیدیم قویبر همان	ای پیر صیاد شۇل زمان
بیچاره لر تاپسین آمان	سالما بۇلارغا ماجرا
نرکس لری نینگ خوابی یوق	اسگنجه برسنگ تابی یوق
اۆلدورمگینگ نینگ خوبی یوق	آزاده قیل بهر خدا
واغریدا آنینگ تب و تاب	رحم ایله گیل قیلما کباب
کم نافه بۇلسا مشک ناب	قانا بویالماق یوق روا
رحم ایله گیل نازک تنه	بولغول غریبلار پناه
دؤکسنگ بوگون قان بیگناه	محشرده بولغانینگ رو سیاه
نرگس لردير خوب آبدار	لیلی دن آلفان یادگار
ناچار و تیل سیز جانور	ارمیس غریبلار بی وفا
قویبر که جانی تنده دیر	گیتسین یولی هر قاندا دیر
بول سورمه لی گؤز مۇندا دیر	توپراغا بۇلغانماق خطا
بیچاره لر کؤپ باش اکن	محنتگه قارینداش اکن

مجنون بیلن سرداش اکن

بول بینوا من بینوا

القصه آندان سونگ مجنون بو سۆزلرنی تمام قیلیپ ارسه، صیاد آیدی: «ای دیوانه جان!

سۆزۈنگى جان و دل بىرلە قبول قىلور ۋىدەم، لىكىن بچەلرەم آچ دورورلار، من بۇلارنى آلاغا قۇت قىلور من» دىدى. القىصە مجنون ئۇل بىرگەن آطينى صيادا بىرىپ و صيادا هم آھوبچەلرىنى مجنونغا بىردى.

اما مجنون دل شىكىستە آھوبچەلرىنگ باشلارەن سىپاپ و گۈزلىرىندەن اۋپوپ آلىپ آيدور ۋىردى: «اى جانورلار، گۈزلىرىنگىز لىلى نىنگ گۈزگە اوخشار» دىيىپ آزاد قىلدى. الغرض، آندان سۈنگ ىنە يۈز فرىبانغا بارور ۋىردى.

اما بول آھوبچەلر هم آرقاسىدان بارور اردىلر، ھىرگىز مجنوندان قالماست اردىلر و جدا بولماست اردىلر، كىم كىم آلارىنگ سبابى دن كۈپ جانورلار مجنونغا رام بولدىلار و آرقاسىدان ارگىشىدىلر.

القىصە مجنون بو احوالدا ىنە بىر مىزىلگە ىتدى ۋىرسە گۈردى كىم بىر صيادا بىر گۈزنى تۇتۇپ بوينوغا اىپ سالىپ كىسە ىنەن دىيىپ دوراندا، مجنون اوستوگە باردى و آيدى: «اى صيادا بو جانورنى اۋلتورمە گىل دامىنگى بوينوندان آغىل و آزاد قىلغىل» دىيىپ بو مىخسىنى اوقور ۋىردى:

صىدىنگ قوياىر، صيادا دل پارە اكن مىن دك
چۇلردە گىزىپ ىۇرگەن سىيارە اكن مىن دك
سىرتاسىر ھىجراندا غىمخوارە اكن مىن دك
سىرگىشتە غىرىب بولغان آوارە اكن مىن دك
آل دامىنگى بوينوندان بىچارە اكن مىن دك

باش گۈن سىنىنگ دورونگدە بىچارە خۇرام اتسىن
كۈنگۈلداكى غىملارنى يۈز قاتام حرام اتسىن
ھىر قايدا قدم تارتىپ يول تاپسا مقام اتسىن

تا طاقتی طاق بؤلماي یاریغا سلام اتسین
آل دامینگنی بوینوندان بیچاره اکن من دک

خیز ایله سین جانور آهو دک اوروپ جفتک
بارسین سوو صفت آقیپ گیتسین یانیبان اوت دک
غم غصه دن آیریلسین جوزادا بیتن توت دک
بیر بیرگه قوشولسین لار هاروت بیرلن ماروت دک
آل دامینگنی بوینوندان بیچاره اکن من دک

عشق آفتی دان مجنون ژولیده پر بولدوم
اوزاغیمی ایل بیلیمس احوالی دیگر بولدوم
نذر ات مونی سن مانگا بیرونی تیلار بولدوم
گویا که قیامتلیق من سانگا پسر بولدوم
ال دامینگنی بوینوندان بیچاره اکن من دک

القصة، مجنون بو سؤزلرنی آیتدی. ارسه اول صیاد: «ای دیوانه جان سؤزونگی جان دل بیرلن قبول قیلور اردیم، لیکن من نه قیلایم کؤپ عیال مند و قاتساق دؤرور من، مونی اهل عیالیم و بچه لریمگه قوت قیلور من» دیدی.

ارسه مجنون نفل برکن اهلی لرنی آنگا چیقاریپ بردی. صیاد هم اول گوزنی مجنون غا بردی. ارسه مجنون گؤیا آتا فرزندنی بیتیرپ تاپغان دک اول گوزن نینگ گرده سیدن آیلانیپ زخم لرنی خوش بندلیق قیلیپ ضرب تاپغان جای لارین مالش قیلیپ یوز گؤزوندن بوسه آلیپ بند پاینی اشپ قویا بردی. اما اول گوزن هم مجنون نینگ آرقاسیدان قالماس اردی و آنینگ سبأبی دن هم بیر نیچه جانور لر حذر قیلماي مونس توتوپ مجنون دان آیریلماس اردیلر.

القصه مجنون شوریده احوال کوه به کوه مست بی اختیار بؤل صفت بیرله بارور ارکن،
 داغستان دا بیر چشمآگه گۆزی دوشدی. گوردی کیم بیر چشمه عالی گویا که عین الحیات
 چشمه سی دک و سووی کوثر سووی دک ینه بیر چنار عالی بار گویا که درخت طوبی دک اول
 چشمآنینگ بویوندا اوتوریپ سوودان اندک نوش قیلیپ اول درختینگ سایه سیندا اندک
 بهره مند بؤلۆپ بیر فرصت قرار قیلدی. الغرض گۆزی درختینگ شاخه سیغا دوشدی گوردی
 کیم درختینگ شاخه سیندا بیر قارا زاغ اۆلتۆرمیش. مجنون اول زاغینگ قارا پیرین قارا لباس
 آقی دا قیلیپ: «ای زاغ عزالیق مو سن قارا لباس گییپ سن؟» دییپ اول زاغا قاراپ بیر سۆز
 دیدی:

شاخ اوستونده دورغان قارا دونلی قوش
 سن هم من دک یاردان جدا دوشگن می!
 کۆنگلونگ غم لیق گۆردوم بس اۆزۆنگ ناخوش
 سن هم من دک یاردان جدا دوشگن می!
 سؤلولوقدا دک گۆردوم یۆرگن یرلرینگ
 سودا سیدان چیقیپ بهره ورلرینگ
 باشدان آیاق قارا قوندوز پرلرینگ
 سن هم من دک یاردان جدا دوشگن می!
 گیگانینگ قارادیر بیلپ سن بیر خواب
 عمل سیز صوفی دک دۆرۆپ سن قاراپ
 تیلینگ بؤلسا مانگا بللی بیر جواب
 سن هم من دک یاردان جدا دوشگن می؟
 سایراماس سن زاغیم گزالیق مو سن
 دانه سوودان کم راک مذاقلیق مو سن

پرلرینگ قارادیر عزالیق مو سن

سن هم من دك ياردان جدا دوشگن می؟

مجنون آیدور، من دك قارادور تنینگ

سۆزلآردیم دوست بیلپ قارا قوش سنینگ

آیرالیق سالدی می الهیم منینگ

سن هم من دك ياردان جدا دوشگن می؟

القصه، آندان مجنون بو سۆزلرنی آیدپ، زاغدان بللی جواب اشیتمی حیران بۆلدى.

الغرض مجنون اول یردن اؤتوپ دیدە گریان سینە بریان بارور اړدى. بیر قبیله عرب غا داخل بۆلدى گۆردى کیم بیر پیر زال بیر آدم بوینوغا ایپ داقپ یتەلآپ آلیپ یۇرۇپدیر. مجنون آیتدى: «ای ماما جان! نه اۆچین بول بیچارهنى بونوغا ایپ داقپ سوردآپ یوروپ سن؟» دیدى. آندا ماما: «بول کۆر دۇرۇر، من هم قاتساق دۇرۇر من، ایکیمیز عهد قیلپمیز ایشیکلرده گدای لیق قیلیرمیز، هر نه پیدا بۇلسا، بهم گۆررمیز و ایکیمیز برابر تقسیم قیلپ آلورمیز» دیدى. ارسه مجنون: «ای ماما جان منینگ هم بوینومغا ایپ داقپ آلیپ یۇرگول هر نأمه پیدا بۇلسا من سیزلرگه برور من» دییپ وعده قیلدى. ارسه اول پیر زال مجنون بوینوغا ایپ داقپ عرب قبیله سینده قوش با قوش، اؤی به اؤی یتەلآپ التیپ «بو کۆرلرگه بیر نأمرسه خیرات قیلینگلار» دییپ یۇرۇر اړدى. القصه بو مرتبه ده لیلی نینگ چادری غا یاقین یتدیلهر بیر نیچه یاش اوغلانلار داش و کسکله بیرلن اورار اړدیله، بدنلری جراحت بۇلۇپ قانلار هر یان آقار اړدى. الغرض، مجنون داماغیغا لیلی نینگ ایسی گلیپ بوی لیلی بیرلن مشامی معطر بۇلۇپ، فرح لیک روی برپ آیدى: «ای ماما جان، اندک صبر قیلغیل، بول عجب خوشبوی منزل ارکن» دیدى. اما ماما یتەلآپ سوردآپ قویماس اړدى. «بول یرده دورسام بأهیدیمدن قالور من» دییپ و طاقت سیناسیندان گیدیپ بیر سۆز آیتدى:

تماشا ایلائين دورغول عجب ماده اکن بول جای

لطافتلیق نه خوش منزل مفرح جای اکن بول جای

ایشیآن قول آیاغیمنی	آلای بر دیم فراغیمنی
ایسی توتدی داماغیمنی	بهشت آسا اکن بول جای
در و دیواری مر مردن	ایشیگین گرد و آفردن
اؤیون خرگاهی انوردن	جهان آرا اکن بول جای
آقار سوو چشمه لر هر سو	جهان دولدوردی گلدن بو
مگر لیلی گه دیر بول کو	عجب توغرا اکن بول جای
فلکده خیمه خرگاهی	ایچینده بیر صنم ماهی
بودم مجنون غا درگاهی	نه خوب دلخواه اکن بول جای
مرادیمنی خدای بردی	تون و گون مقصدیم اردی
اؤلوک جسمیم گه جان گیردی	که روح افزا اکن بول جای
قارا توپراغی عنبر می	خس و خاشاکی شکر می
روانی آب کوثر می	جهان آرا اکن بول جای
ایگام شکرنی قیل، مجنون	بو یرگه یول تاپیپ بؤل گون

گؤرونر خیمه آلتین

نه خوش صحرا اکن بول جای

القصة، آندان سونگ مجنون بول سؤزلرنی آیدپ، زار - زار چون ابر نوبهار بیغلاپ دؤرؤپ اردی. لیلی خرگاهدا یوز غم - حسرت بیرلن اوتوریپ اردی. ارسه لیلی دل آرام خیمه - خرگاهدان چیقپ میهمانیغا زکات - رخساری دان صدقه قیلدی و بیر بیرولریدن بول بهانه بیرلن بوی محبت آلدی. ناگاه گؤزی مجنون غا دوشدی، گؤرر کیم، مجنون نینگ بویوندا ایپ، زار - زار بیغلاپ قاراپ دوروپدیر. اما لیلی هم خیمه دن چیقپ، یوزودن نقابین آلیپ، اؤزؤن مجنون غا گؤرستدی. الغرض، مجنون محزون شمع اورغان پروانه دک اؤزؤنی کؤیدورر اردی. القصة، لیلی هم عقل و هوش دان جدا بؤلغان دیوانه دک اختیارسیز و قرارسیز اردی و زار - زار چون ابر نوبهار بیغلادی، علاج قیلا بیلمی دؤرؤپ اردی. اما مجنون غا عشق زور

قیلیپ، جنونی آرتیپ، مست بی اختیار آه تارتیپ، ایپلرین پاره-پاره قیلیپ، یوز فرّ بیابانغا
 اوروپ، «وای، لیلی! وای، لیلی!» دییپ، بدر گیتدی. القصه چؤل لرده گرده سینده وحشی،
 باشیندا قوشلار او یاسی: «وای، لیلی! وای، لیلی!» دییپ، فغان - ناله بیرلن چؤل لرنی
 بی حضور قیلیپ یورور اوردی و زار - زار، چون ابر نوبهار ییغلاپ، بیر غزل او قودی:

قچه فلک، سنینگ یوز داد دستینگدن	ظلمینگدان کویگوللیک جانیم اورتندی
گونده یوز ایلام فریاد دستینگدن	هجران بیلن خان و مانیم اورتندی
باشیما گونده بیر سالور سن سودا	نه دیر قصدینگ مانگا قیلور سن جدا
لیلی فراغیندا ایله دینگ فدا	اوتلار دوشوپ، استخوانیم اورتندی
هرگز خوشلوغیما تاپیلماس دلیل	دردیم ادا بولماز، کویمس آی و ییل
کرم قیل حالیم، یا ربیم جلیل	خسته جسم ناتوانیم اورتندی
کاشکی بارماسایدیم گدالار بولوپ	یار کویونه جانیم فدالار بولوپ
ناگه منی گوروپ اдалار بولوپ	چیدای بیلمی، لیلی جانیم اورتندی
مقصدیم، بیر جانیم یاریم برسم	آنینگ خدماتیندا قول بولوپ یورسم

مجنون، ناری غریب ییغلاپ آه اورسام

شـراری دان گلستانیم اورتندی

اما مجنون بول سؤزی آیدپ تمام قیلیپ، زار - زار ییغاپ اورتوردی، و الاما خویش -
 تبارلاری امید اوزوپ یاندی لار. القصه، مختصر، نُقل لیلی جماعه سیغا ظفر تاپپ وینه
 لیلی نینگ اختیاری نی آتاسیغا قویغاندان سونگ، لیلی نینگ آتاسی، «مجنون دیوانه نینگ
 ملامتیندان قوتولدیق، نُقل غا هم خدا خیر بر سین، مجنون دیوانه غا هم خدا صبر بر سین،
 ایمدی لیلی نینگ وصلیدان طاما اوزدی» دییپ فراغتدا بولدی.

ایمدی لیلی دن بیر کلمه سؤز اشیدینگ. لیلی نینگ آتاسی ابن سلام غا وعده قیلیپ اوردی.
 الغرض، وعده قیلغان مدت لری ده بیر نیچه تیواگه زر - زیور یوکلاپ و تمام لعل - جواهرلارنی
 آلیپ گلیپ، لیلی نینگ آتاسیغا بر دیلر و به رسم عرب اولتؤریپ عقد باغلاپ، اول خرگاه

کیم لیلی اۆلتۇریپ اردی، شکر و شربت دولدوریپ و عود و عنبر یاقیپ به هزار ذوق و تماشا
 بیرله لیلی نی ابن سلام غا نکاح قیلدی لار و تابشیر دیلار. آندان سونگ ابن سلام لیلی نی بغداد غا
 آلیپ گیدر بۆلدی. ارسه لیلی بکر دییگن بیر آدمینگ قولوغا بیر خط بردی و آیدی: «ای بکر
 من گیدندن سونگ، بو خطنی مجنون غا التیپ برگای سن!» دیدی. اما خطدا آنداق آیدی کیم:
 «ای یار مهربانیم، بی قراریم، من بول بدخواه رقیب لارنینگ جبر و ظلمی دان و ستمی دن بغداد
 شهریه گیتدیم. روح روانیم نی سانگا قویوپ قوروق جسمیم نی آلیپ گیتدیم، و الا ما
 کۆنگلونگه هیچ غبار گتیرمه تا من گلینچا صبر قیلغیل. تا تن ده جانیم بار، من سنی اونوتمان،
 بو نامیم نشانیم دۇرۇر، سانگا راضی دان بولسون، ای یار وفاداریم صبر قیلغیل!» دییپ نامه
 بوکلأپ بکرگه بردی. آندان سونگ بکرگه قاراپ، بیر سۆز دیدی:

سانگا اظهار قیلدیم رازی دلنی محبت بیرلن تایی قیلغیل سفیلنی

کا یرده گۆرسنگ اول آواره قولنی تحمل دا گچیرسین آی و ییلنی

پریشان ایلمه طومار گلنی

امانتداری غا تابشیر خطیمنی

که من تا گلگانیمچه صبر قیلسین اۆزی غم دا گوزی یوللاردا بولسون

قدرت گردنی کۆنگلودن آلسین کیشی پیشانه دا بارین نه بیلسین

پریشان ایلمه طومار گلنی

امانتداری غا تابشیر خطیمنی

مینینگ دردیم آنی آواره قیلدی آنینگ دردی منی بیچاره قیلدی

فلک جبری ینه سیاره قیلدی آنینگ زخمی زبون دل پاره قیلدی

پریشان ایلمه طومار گلنی

امانتداری غا تابشیر خطیمنی

اونوتماسین منی من هم اونوتمام خیالی دان دمی کۆنگلوم ساویتمام

فلک کأرین سرانجامی غا بیتتم کیم آندان اۆزگانینگ آدینی توتمام

پریشان ایله مه طومار گلنی

امانتداری غا تابشیر خطیمنی

گیدیپ جسمی سانگا قالدی روانی دیگیل ای یار جانی مهربانی

آلیپ بارغیل آنگا مندن نشانی نشانی لیلی بۆلدی رازدانی

پریشان ایله مه طومار گلنی

امانتداری غا تابشیر خطیمنی

القصه آندان سونگ لیلی گیتگان سونگ بکر نامه نی آلیپ روانه بۆلدی. الغرض مجنوننی بیر داغ نینگ دامنه سیندا تاپدی وینه مجنون نینگ ناله و افغانینی گوروپ کؤنگلوگه آیتدی: «مونگا بیر سۆز آیدایین، شاید لیلی نی اونوتغای» دیدی و «ای مجنون آشفته احوال محتنینگ ریگان بۆلدی، سن لیلی نی وفادار دییپ اردینگ. ایمدی بی وفالیق قیلیپ شاد و خرم بۆلۆپ ابن سلام دییگن ییگیت گه تنینی باغیشلاپ بغداد شهری گه گیتدی. سن هنیز لیلی دییپ، ناله قیلور سن» دیدی. القصه مجنون بکردن بو سۆزی اشیدیپ باشینی داشا اوروپ پاره پاره قیلدی. قانی آیاغی غا جاری بۆلدی. «وای لیلی! وای لیلی!» دییپ ییقیلدی. یاقیندیر کیم ترک جان قیلسا، اما بکر آیفان سۆز وگه پشیمان قیلیپ، آیدور اردی: «ای مجنون! من خطا قیلدیم یالغان سۆز دیدیم، تورغول، لیلی وفادار دۇرۇر» دییپ مجنون غا تسلی بریپ بو غزلنی آیتدی:

عرضیم اشیت شاه مجنون ییغلاما

فریاد ادیپ کؤنگلی محزون ییغلاما

قلم قاشین قارا گۆزۆن سوزمه دی

سارغارماسین لعل میگون ییغلاما

یالان سۆزلاپ اویاتلیق من یوزونگدن

دونونگ ایلاپ قاندان گلگون ییغلاما

جانین فدا ادیپ سنینگ یولونگدا

بیر سۆز بیرلن کؤنگلونگ ملول ایله دیم

امتحان دان لیلی سۆزون سؤیله دیم

لیلی سنینگ فریادینگا دۆزمه دی

هرگز سندن کؤنگلون مهرین اوزمه دی

عذرون آیتماق اوچین گلدیم ایزینگدان

قانلار ساچیپ قارا نرگس گۆزۆنگدن

مجنون آدینگ دایم آنینگ تیلینده

یارینک اوچین مونچا هجران چولونده

تارتیپ آرمان آتیپ افسون ییغلاما

القصه بکر بو سۆزلرنی آیدیپ مجنوننینگ قولوغا لیلی نینگ برگن خطی نی چیقاریپ
 بردی وینه تیلیندن آیتغان سۆزلرینی وعظلارینی بیان قیلدی. مجنون نامانی آلیپ گۆزونه
 سورتوپ، «لیلی نینگ قولى دگن و نظری دوشن نامه» دییپ، خطینی تانیپ، خطینی بوسه
 قیلیپ، نامەنى آچیپ مطالعه قیلیپ گۆردی کیم، «لیلی ابن سلام غا نکاح بۆلدى» دیگیچ خط
 چیقادی اما مجنون بو خطنى گۆرۆپ زار-زار چون ابر نو بهار ییغلاپ لیلی نی بی وفا بیلیپ
 چون مرغ بال شکسته بو غزلنى آیتدی:

مۇنداق إردى مدعایِ آشنالیق یارلیق

آییردی بیر بیرى دن رضایِ آشنالیق یارلیق

هر صبا مونگ مرحبايِ آشنالیق یارلیق

شول مودیر ظالم وفایِ آشنالیق یارلیق

یاغشی إرمس عهد و پیمانینگی بس سیندیر ماغینگ

یوز اؤوریپ آشنالیق دان کؤنگلونگنی تأندیرمه گینگ

دوستنى محروم ادیپ اغیاره مهر اییندیرمه گینگ

شول مودیر ظالم وفایِ آشنالیق یارلیق

من سنینگ هجرینگده ییغلاپ گیجه گوندیز زار - زار

یورتموشام نجد داغیدا عشقینگدا یوق بیر دم قرار

اۆلمه بین تیریک تاپیپ گۆرمک بولورمى بیر دیدار

شول مودیر ظالم وفایِ آشنالیق یارلیق

غیری غا باغلاپ کؤنگلول توتدوگ ره بغدادنى

محنتینگ ضایع قیلیپ تخریب ادیپ آبادنى

كۈنگلى قاطع سن اشیتماي سن حزين فريادنى

شول مودير ظالم وفاي آشناليق يارليق

قبله گاهيم مانگا كوپ پند و نصيحت اتديلر

منينگ اوچين دايم شام و سحر قان يوتدولار

«ليلى نى تاشلا» ديسبان خويش و تباريم آيتدى لار

شول مودير ظالم وفاي آشناليق يارليق

كۈنگلى سنگدن رحى يۇق خونخوار اكن سن اى پرى

من سنى ياريم ديسم سن نار اكن سن اى پرى

يار ديپ برديم كۈنگول اغيار اكن سن اى پرى

شول مودير ظالم وفاي آشناليق يارليق

آيتما دىنگمى: «من سنى يولونگدا كۈنگلى يام باغلا ديم

سندن آيرا بۇلماس آخر جسم و جانيم چاغلا ديم

من سنى و صلينگ اوچين اميد اديپ قان ييغلا ديم

شول مودير ظالم وفاي آشناليق يارليق

بى مروت چرخ كج رفتار عالم القلاب

پادشاه دل گداليق بيرله تن ملكى خراب

دوستلار كه محجور، محزون بۇلدى دشمن كامياب

شول مودير ظالم وفاي آشناليق يارليق

بول منينگ ايكي گۇزۇم قان ييغلا دى «ليلى» ديپ

جان و جسميم پاره بولدى وصل اميد ايسته يپ

تانگلا محشر روزى قىلسا انت علام الغيوب

شول مودير ظالم وفاي آشناليق يارليق

من سنینگ دک یار دیییپ باشغا جانان ایسته‌م
 روزی محشر روزی قیلسا حور و غلمان ایسته‌م
 گر بهشت عنبر سرشت تخت سلیمان ایسته‌م
 شول مودیر ظالم وفای آشنالیق یارلیق
 گوزلریم دوشسه سنینگ قاشینگ بیلن گوزلرینگه
 جانیمنی قربان قیلور من هر زمان یوزلرینگه
 طوطی شیرین تکلّم دک بس شکر سوزلرینگه
 شول مودیر ظالم وفای آشنالیق یارلیق
 من سنینگ هجرینگ بیلن ایکی گوزوم دیر شمع چراغ
 گیجه لر بیدار بولۇپ «لیلی» دیییپ داغ اوزره داغ
 گیجه گوندیز ساعتی بیر دک تاپالماس من فراغ
 شول مودیر ظالم وفای آشنالیق یارلیق
 اولاکونگلومنی گل دی شاد و خندان اتدیگینگ
 مونگ مروّت بیرله هر گون خیر و احسان اتدیگینگ
 یوق مناسب ایمدی باغیریمنی منینگ قان اتدینگ
 شول مودیر ظالم وفای آشنالیق یارلیق
 کیم ابو قیس آدیم إردی عشق بیلن مجنون بولۇپ
 من سنینگ هجرینگ بیلن هر گیجه گوندیز ییغلايپ
 آتشی عشقینگ بیلن نازیک تنیم گلگون بولۇپ
 شول مودیر ظالم وفای آشنالیق یارلیق
 توتما دینگ «بیچاره مجنون» دییپ بارار گون آدیمی
 قایتادان بوزدونگ بو ویران خاطر ناشادیمی

یار ایله بولدونگ اشیتمای سن منینگ فریادی می

شول مودیر ظالم وفای آشنالیق یارلیق

ای اجل گل ایمدی بول دنیا ده یورمک یوق روا

مجنون دل خسته من دردی مگه تا پماس من دوا

من سانگا کوپ داد ادر من دادیما یت ای خدا

شول مودیر ظالم وفای آشنالیق یارلیق

اما لیلی دل آرامینگ قصیده نی تعویض قیلپ زیدگه برپ ینه هم مجنون نینگ لیلی نینگ

ملا مت قیلغانینا بیر سوز او قوغانی:

عرضیم اشیت شاه مجنون آیدایین

ازل دن قارادی ر بختیم نسته یین

باشیمدا مونگ دورلی ارور علامت

قورقما مجنون جانیم لیلی سلامت

بیلمه نم، منی کیم بازارا سالدی

جسم و جانیم بو عالم دن اوت آلدی

حق قویمیش سنینگ چون منده امانت

سرزنش ایله ییپ قیلمای اهانت

لیلی دییر مجنونیم سانگا انتظار

گیده دییر یوق یول ناری دا اختیار

قسمت حق تقدیر مانگا شول بولدی

اما لیلی دل آرام بو سوزنی زیدگه یعنی ره گذشتا گه دوزوک و ینه تابشیردی اوزی مجنون

بلاکشینگ فراغی دان گویا بیر قوروق استخوان بولوپ کسل مند پُر زور بولدی. لاله زار

رخساره سی خزان نامناسب دان سارغاردی و سربلندلیک سری دن توشوپ افتاده لیق و

رنجورلیق زندانی غا محبوس بولدی و شمع چراغی بهارستان عمروگه خزان سارساری دان

گلیپ تپانچه اوروپ زخم سالدی.

اوشول روزی که مجنون بینوادان آیریلیپ اِردی و کمالی سوز دل دن سروی خرمانی گیاه
بی سیلاب دم قوریپ مغز استخوانی قالیپ اِردی و مجنون دل افکارنی آرزومند گُروپ بیر
مهری اون، مهری یوز و یوز مهری مونگ بؤلُپ زار نزار قالیپ مجنوننی یادلاپ بیر غزل
اوقودی:

صبا برمس مانگلاکیم بیر خبر اول دل فگاریمدان

خزان بادی اؤسوپ دُرُور اوزماگه گلعداریمدان

آنینگ هجر فراغیندا بو جانیم چیقماغا یتدی

خبر ایله گای میکان باد نسیمی حال زاریمدان

تمام استخوانیمغا دوشوپ اوت جانیم اؤرتندی

همه کؤیدی فغان تارتیپ منینگ آه شراریمدان

چیقپ روحیم جسدی دن تن قالیپدیر صورت دیوار

گلیپ مجنونیم حال آلماز منینگ بول یوق و باریمدان

خماری توتسا هر که اول جفاکش شاه مجنوننینگ

باقار من قان آقار یولوغا بو چشم انتظاریمدان

باشیم چون ای صبا حالیم اوشول جانیم عرض ات

سراسر آیت سلامیم حسبِ حالیم کار و باریمدان

دیگیل لیلی سنینگ نارِ فراقینگ ایچره جانیم بردی

باریپ اول بهره آلسین گؤتریپ حق مزاریمدان

القصة مجنون لیلی نینگ «صبر قیلغیل» دیگیگه راضی بؤلُپ صبر ادر اِردی. القصة

مجنون تا یدی ییل صبر قیلدی. اما باشیندا قوشلار اويا قویوپ، تخم آچیپ بچه قیلور اِردی.

ییبان جانورلری هزار قیلمای گرده سیده یؤرر اِردی لر، ارسه ینه زار - زار چون ابرِ نوبهار

ییغلاپ باشینی داشلارغا اوروپ بی قرار بی صبر بؤلُپ ینه بیر غارغا گیرپ نالا فریاد بیرله

بیر پوست استخوان بۇلۇپ ياتدی. اما مجنون دل افگارنینگ آتاسی سید بنی عامری لیلی نینگ ابن سلام بیرله بغداد شهری گه گیتگانین اشیدیپ «مبادا هم اولاغیپ لیلی نینگ آرقاسیدان بغدادغا گیتمه سین!» دییپ توشه راه طاییار قیلیپ مثال ناتوان لار دك قولوغا عصا آلیپ امیددی دست و پا اوروپ یۇرۇبیردی، «دیوانه شوریدأنینگ احوالی دان بیر خبر تاپار من موكان» دییپ اوغلونی کوه به کوه، دشت به دشت آغتاریپ یۇرۇر ایدی. ناگاه بیر گون بیر داغا یتیشدی، گۇردی کیم بیر دامن کوه دان بیر پاره اوت شراره اوروپ دویت بیرله چیتا دورور. «شول اوتدان خبر آلاین، مگر چوپان بۇلسا سورایین» دییپ یتیشدی. گۇردی کیم بیر داغینگ قاریندا بیر آدم یاتیپدیر بیر تنگ و دارینگ جایدا آدم حذر قیلغو دك اما سید بنی عامری بیر اسم اوقیپ اۇزگه دم سالیپ اول جای غا باردی.

مجنون مست و مستغرق یاتور ایدی. سید بنی امیر یوزوگه یاغشی نظر سالیپ گۇردی کیم ارسه بیلدی جگر پاره سی و نور چشمی عزیز فرزنددی دۇرۇر. اما سید بنی عامری اوغلونی بو احوال دا گۇرۇپ گوزوندن قطره قطره یاش روانه بۇلۇپ ییغلار ایدی. اما بیر قطره یاش مجنون بلاکش نینگ یوزوگه تامدی. ارسه مجنون گۇزۇنی آچپ باقدی گۇردی که بیر آدم باش اوجوندا یوزونه باقیپ ییغلاپ دۇرۇر. مجنون آتاسینی تانیماي: «نیچیک آدم سن مندن نه سورار سن بو یرده نه ایش قیلور سن، بیان قیل!» دییپ بیر غزل آیتدی:

نظر ایلاپ مهربانا	نه آدم سن ملک خوی لی
سایه سالدینگ کؤین جانا	چمن یوزلی سروی بوی لی
بیله بولور تقدیر ایشی	قایدان گل دینگ عزیز کیشی
سبأب نه دیر قیل بیانا	قان قاریشان گۇزۇنگ یاشی
محبت کۇنگلۇنگه سالیپ	ناتوان سن عصا آلیپ
قان ییغلار سن غریبانا	سن ایستار سن مندن گلیپ
هر دم چکیپ اوتلوق آهی	نه سوزونگ بار عرب شاهی
سبأب نه دیر بول فغانا	کۇپ قیلور سن آه و واهی

مجنون آیدور نہ قیلايين سۇزونگ نہ دور آیت بیلەيين

اۋز حالېما قوی اۋلەيين

سن او يانا من بو يانا

القصة آندان سونگ مجنون بو سۇزلىرىنى آيدى. آتاسى آيدى كيم: «اى مجنون بلاكش بالام! و اى محتى ريگان عزيز فرزندىم و نور چشمىم مجنون جان، بالام، من سىنىگ سىد بنى عامرى دىيگن آتانگ بولور من!» دىيىپ، زار - زار چون ابر نو بهارى يىغلاپ بير دونون چىقارپ، اگنىگه ساليپ، عورتلارين يايپ، يىغلار اردى. اما مجنون سر تا پا آچىق و برهنه اردى. القصة اول جگر خون اوغلونىنگ قولوندان توتوپ كۆپ پند و نصيحت لار قىلدى: «اى جانىم، بالام، سن لىلىنى وفادار دىيىپ اردىنگ، قانى وفا قىلغانى؟ ايمدى بى وفا لىلى اوچىن استخوانىنگنى آغار تىرىپ يۇرمه گيل، لىلى سنى اونودىپ ابن سلام بيرلن بغداد شەرىگه گىديپدير. من ايتمايدىم مى «لىلى بى وفادىر» دىيىپ آنىنگ اوچىن مونچا خوارلىق زارلىق تارتىپ چۇللرده اولاغىپ يورمه گيل!» دىيىپ، «ايمدى من سنى ايستاپ گليپ من. يورگون اويگه آليپ باراين. لىلى دن سانگا هيچ پيدا بۇلمادى!» دىيىپ كۆپ نصيحت لار قىلدى.

اما مجنون آتاسيدان بو سۇزلىرىنى اشيدىپ زار - زار چون ابر نو بهار يىغلاپ: «اى آتاجان! سىز گليپ مانگا طعنه قىلىپ كۆين يورگىمگه قايتا بتر اوت سالۇر سىز. ايمدى منى اۋز حالېما قويما سىز! اى مولام و اى آتام، قبله گاهىم و كعبه پشت پناهىم گونچه بيلور من كيم سىز مېنىگ قبله گاهىم بولور سىز. اما آتام كيم و اىم كيم دورور بيلمىس من و من نيچىك دۇرۇر من اۋزۇمنى بيلمىس من!» دىيدى. ارسه سىد بنى عامرى اوغلوندان صحت لىق اميدىن اوزوپ زار زار چون ابر نو بهار يىغلاپ نالا قىلىپ فغان تارتىپ بو سۇزلىرىنى آيدور اردى. غزل سىد بنى عامرى بو تۇرۇر:

قسمت مولود يامان بختى زبون بلاگىنام

محتى بارچاسى ريگان غصه لارغا آشناگىنام

آفتى هجرىگه نشان در بدر گداگىنام

محرمی همدم فغان غم بیلن آشناگینام
لیلی اوچین هلاک جان هم طالعی شوم نارگینام!

ایت وطن اتی جایینگی ایمدی سانگا وطن قانی
اول همه کَر و فرّ بیلن راحت انجمن قانی
بیر قوروق استخوان بؤلۆپ عزیز نأزیک بدن قانی
اوشبو غم و الم بیلن اؤلسنگ اگر کفن قانی
گلشنِ عمردیر خزان ای گلِ بی بقایینام

مرغِ ستم رسیده دک بال پری شکسته سن
هم غمی یوق زمانه دان دردیکه پایی بسته سن
هر نفس یوز فغان چکیپ دؤویر آیلانا بیر خسته سن
حالتِ نزع ده بالام ایمدی قایی هوسده سن
ایمدی تیریکلیگینگ گمان قسمتی غا رضاگینام

سن ایدینگ ای قوزیم مانگا دهر ایچینده آبیرو
من سن اوچین جگر کباب که سنده جگر قانی سوو
سینه خاکینگا سنینگ من ناگه قیلما دیم وضو
بیر گینه مطلبین ساری قیلماغان ایدیم آرزو
باشی دا محنتی جهان ای عاشقی ناییگانام

سید بنی عامری دیدی: بؤلدی بوگون ایشیم قین
دوشویدیر غمینگ بیلن رشته جانیم چییگین

بوینوما سالغالی منینگ روز ازلده دیر کیمین
آتانگ سنینگ هجرینگده آخری کیم اوّلر مومکین
راهی طلبدا اوّل سن وای عاشقی پارساگینام

القصة آندان سونگ سید بنی عامری بو سؤزلرنی آیدپ، اوغلوندان امیدینی اوزوپ،
مجنون بیلن وداعلاشیپ، اویوگه گلدی. الغرض اوغلونینگ دردینی ایچیگه آلیپ بیر نیچه
گوندن سونگ دنیادن رحلت قیلدی.

القصة آندان سونگ زید دییگن کیشی باریپ مجنون آشفته احوالا خبر بردی: «ای مجنون
آتانگ وفات قیلدی. خبرینگ بارمو؟ ایمدی آتانگنینگ حرمتینی برجای گلتیرپ زیارت غا
بارمانگ مو؟» دیدی. إرسه مجنون آتاسی نینگ اوّلگه نین اشیدپ زار - زار چون ابر نوبهار
ییغلاپ یولغا دوشوپ روانه بۆلدی.

اما زید مجنوننینگ آتاسی نینگ قبری غا باشلاپ باردی. إرسه مجنون آتاسی نینگ
قبری نی قوجا قلاپ بول مخمس نی اوقور إردی:

بار محنت غریب من اردیم ای شاه عرب
داغی دردیم اوستوگه هم بۆلدی حیران من عجب
پندینگ آلمای حضرتینگه عاصی بولدوم بی ادب
استعانت ایستریم خاکی شریفینگی طواف
ایسته سم ایمدی سنی قایدان تاپای عالی نسب

ای گوزومینگ روشنی مغز دل جانیم ایدینگ
قبله گاهیم مهربانیم درده درمانیم ایدینگ
گاهی گاهی کلبأمدہ عزت لی میهمانیم ایدینگ

ایمدی کۈنگلوم تختی ویران بۆلدى سلطانیم ایلدینگ
ایستهسم ایمدی سنی قایدان تاپای عالی نسب

هر قایانا یوز اوویرسم سن راهبرلیک ایله دینگ
جان بیلن اسرأپ منی خون جگرلیک ایله دینگ
كۈپ مشقتلارنى تارتیپ حق گزارلیق ایله دینگ
صله رحمینگى قطع اتمه ی سن پدرلیک ایله دینگ
ایستهسم ایمدی سنی قایدان تاپای عالی نسب

ایله گن پندینگ سنینگ یادیغا دوشسه ناگهان
اۋرتەنیپ چیققان نهادیمدان چونان اوتلوق فغان
دربدر بولدونگ من اوچین قبله گاهیم هر زمان
زندگانینگدان سنینگ تاپغای مو من نام و نشان
ایستهسم ایمدی سنی قایدان تاپای عالی نسب

طبعینگه لایق سۈزی دنیاده، کعبام قیلما دیم
قاطع آلدیم سۈزلرینگنی، دردگه ملهم قیلما دیم
بیرگونى خوشبخت اولوپ بیر ذره بی غم قیلما دیم
مرهم جانیم دیییپ، پندینگنی ماکام قیلما دیم
ایستهسم ایمدی سنی قایدان تاپای عالی نسب

كۈنگلونگ اغیرتدیم، سنی آزرده قیلدیم قبله گاه
بولماسانگ راضی نه قیلغای من ایمدی روی سیاه

خاکیڭا رخسار سورتماڭه گلیپ من عذرخواه
اوت گناهییم، بولمایین شرمندۀ روز جزا
ایسته سم ایمدی سنی قایدان تاپای عالی نسب

ناری دنیادن سفر قیلدینگ بکاء رختین توزوپ
خیل و خوش اقربالار بارچادان مهرینگ اوزوپ
«گلمه دی مجنون بلاکش دیپ یولومغا گوزونگ سوزوپ
انتظارلیق بیرله جان بردینگ قیلام کونگلونگ بوزیپ
ایسته سم ایمدی سنی قایدان تاپای عالی نسب

القصة آندان سونگ مجنون بو سوزلرنی آیدپ ییغلاپ آتاسی نینگ قبریندا اوچ گیجه گوندیز
دورۇپ ختمی قرآن قیلدی. آندان سونگ زار - زار چون ابر نو بهار ییغلاپ ینه چؤل بیابانغا
یوز اوروپ کوه به کوه، دشت به دشت یوربردی. طبع مبارکی خویش قیلغان یرده قرار توتدی
و زار - زار ییغلاپ اولتوردی. ناگاه بیرو اویغا یتیشدی، اما بیر نیچه وقت اول یرده قرار آلدی.
ایمدی سوزی دل آرامدان اشیدینگ کیم، لیلی دل آرامنی ابن سلام بغدادی غا بریپ
عروس دارلیق قیلیپ، تاپشیرپ اردیلر، کیم لیلی بغداد ولایتی غا باردی گیجه گوندیز،
مجنونینگ فراغیدا کؤپوپ یانیپ ییغلاپ قوروق استخوان بؤلۇپ إردی. و الاما ابن سلام شاد
خرم بؤلۇپ بیر گیجه لیلی نینگ خرگاهی خیمه سیغا گیرپ إردی. شول حالتدا لیلی دل آرام
خدای تعالی غا اوزون حواله ایلاپ پناه ایستاپ بیر مناجات اوquدی:

خداوندا کریم و ذوالجلالا	اوزومنی ذاتینگا قیلدیم حوالا
پناه برگین بندانگ من ناتوانا	قیلایین درگاهینگا آه و نالا
امانتغا خیانت قیلما یا رب	زوال اوتگورمه یا رب بول کمالا
نه مشگل گل قاشیندا بولسا یوز خار	بولور بلبل قوشی حیران و واله

...لیلی خسته مجنوننی دل افکاری

الهی سن یتیرگای شول جمالا

اما لیلی دل آرام بول سۆزنى تمام قیلدی. إرسه ابن سلام لیلی نینگ خیمه سیغا گیرپ غم دل حاصل قیلور بۆلدى. اما لیلی نینگ شرافتى دان خدای تعالی بیر پرىنى لیلی صورتیندا قیلیپ ابن السلام غا گۆرکزدی. اسعد ابن السلام «آنینگ بیرلن جفت بۇلارین» دییپ قول اۇزاتسا اول پرى: «سن منینگ جنسیم إرمس سن» دییپ جنگ سالور إردى و بارا بارا خلاق آغزىغا دوشوپ، مشهور بۇلۇپ رسوالیق غا عائد قیلا باشلادی. اما لیلی دل آرام مست بی اختیار بۇلۇپ مجنون فراقى دا گزیپ آه و نالا بیرله بیر سۆز دییگنى:

منى دل خسته حالین سورغالی ای شهسواریم گل
بولان آواره بیخانمان ای یار زاریم گل^(۱)

ادا بۇلماس آیتسام حبس حالیم ناری و زارا
ایا ای انتظار لیلی، مجنون آتلی یاریم گل

القصة لیلی بو حال دا یدی ییل عمری بسر قیلدی.

الغرض ابن سلام نینگ یوره گى هول قیلیپ، خلاق نامیسی دان قۇرقۇپ قول اۇزاتماس إردى. القصة ابن سلام غا لیلی دن و پرى دن ایکیسی دن هم نصیبه بۇلمادی. الغرض لیلی نینگ حالینی گۆرۆپ خوف ادر إردى: «مبادا مۇندا اۆلمه سین هر نیچیک بۇلسا آتا انه سیگه تابشیراین» دییپ التیپ تابشیردی.

القصة لیلی گه گون گوندن مجنون نینگ عشقى زور قیلیپ رنجورلیغی گون گوندن زیاده بۇلۇپ لاله دک رخساره سی ساریغیپ صحت لیق امیدى دان و سرورى دان دوشوپ و

۱ - شوندا ن سۇنگقى اۆچ بیت قول یازما سوو دگیپ ضایع لانا لیغی اۆچین اۆچو پدیر.

رنجورلىق زندانىغا گرفتار بۇلۇپ بهارستان عمروگه باد خزان يلى تپانچه اوروپ زخم سالدى. گون گوندن آتش عشق مستولى بۇلۇپ كۆيگن جگرىگه تاب و لرزه سالدى و قايتا باشدان شكست سالا باشلادى. باد محبت قوروتغان سبزه مرادىنى بو اوت كۆيدوره باشلادى. انه سى بو حالتدا قىزىنى گۇرۇپ يوزوگه گۇزلىرىنى سورتىپ يىغلار اردى. عذر نياز ايشيگين آچىپ راز آيتدى. القصه انه سىنى چاغىرىپ: «اي انه جان! و اي كعبه مقصود آرمان! هر چند سريمى پنهان قىلىپ خون جگرلر يوتدوم. ايمدى جان داما قغا گليپدير، بوگون يا تانگلا مجنون نينگ هجرىدن اولر من. ايمدى اولسم منينگ قانيم سنينگ بوينونگدا قالور» دىيىپ، «زينهار به صد زينهار، بير نيچه وصيتم بار» دىيىپ، آياغى غا گوزون سورتوپ ناليشا گىرىپ يىغلار اردى. اما هر گوزودن شش قطره ياش جارى بۇلۇپ مجنون نينگ حسبِ حالى دان آيدىپ بير وصيت نامه قىلىپ قالغانى:

من اولگندن سونگ اشيدىپ مجنون غمخانه گلگاي مو
 طلب ايلاپ وصاليمنى كه اول جانانه گلگاي مو
 الم آيدىپ سانگا اول گون يۇرۇپ همخانه گلگاي مو
 فراغين اودوغا كويوپ كه بير پروانه گلگاي مو
 بۇلۇپ سرگشته پريشان كه اول ديوانه گلگاي مو

بۇلۇپ نرگسلىرى جارى دۇكۇپ خونابه دك ياشى
 يىغلاپ اوزون اوروپ هر دم قويوپ بوساغانگا باشى
 يوره گى يوز جراحت دير اوروپ باشغا چون داشى
 داريق اديپ دىيگاي: «اولسم بۇلۇپ كيم آنذا يولداشى»
 باشيمغا واي لىلى! دىيىپ كه بير ديوانه گلگاي مو

ایتن یانگلیق گلور اول گون اۆلهسی آه‌لار تارتیپ
 جگرنی پاره ایلاپ کیم یاقاسین چاکلار ییرتیپ
 بو دنیانینگ فغان و نالاسی چون باشیغا آرتیپ
 لحد توپراغینا باشین اورار خون دیده‌سین سورتوپ
 بۇلۇپ سرگشته پریشان که بیر دیوانه گلگای مو

ایشیک آلدیغا گلر کیم، اندک چکیان اویینی
 فغانیندان دشیلور گۇیا بیر چرخى گردونی
 قیلپ قانلیق یاشیندان جامه‌سین اندک گلگونی
 جهان آواره‌سی بۇلغان من اوچین بلکه مجنونى
 بۇلۇپ سرگشته پریشان که بیر دیوانه گلگای مو

فلک‌نینگ جبریدن باشین اوروبان بی دادلار ایلاپ
 اشیگن جانورلرینگ بارین ناشادلار ایلاپ
 فغان تارتیپ بلند آواز ایله که فریادلار ایلاپ
 مزاریم خاکىنى گۇرسه باشیغا بریادلار ایلاپ
 باشیمغا وای لیلی دییپ که بیر دیوانه گلگای مو

القصة آندان سونگ انه‌سی لیلی دن بو سوزنی اشیدینگ زار - زار چون ابر نو بهار ییغلاپ:
 «ای جانیم بالام، وای نور چشمیم، دل‌بندیم یوره‌گیمینینگ قوأتی، یالغوز بالام، من نه علاج
 قیلایین کیم، منینگ سوزوم جای توتماسا، آتانگ دییگن ظالم‌غا آیتسام» من فرزندیم‌نی اول
 دیوانه‌غا برمس من» دییپ قبول قیلمایدی. ای لیلی جان گۇزومنینگ آق قاراسی بالام هر
 سوزونگ بۇلسا آیتغیل، جان دلیم بیرلن قبول قیلایین» دیدی. آندا لیلی: «ای انه جان ایمدی نه

سۆز آيدايين، بىر سۆز آيدايين: مېنىڭ وصيتىمنى بىر جاى قىلغاي سن. مەن بول گون شول درد
 ۋالەم بىرلەن اۆلۈر مەن اگەر شول دىۋانە گلە، سەن آنى اينجىتماغاي سەن. اگەر اينجىتسانگ مېنىڭ
 روھىم سەندەن نەشاد بولۇر. مەنى راضى قىلۇر بۇلسانگ ھەرگىز اينجىتماغاي سەن» دىيىپ زار -
 زار چۈن ابر نو بەھار يىغلاپ بىر سۆز آيدى:

قەچەن گلە سۆر يارىم اينجىتما	مېنىڭ وصيتىم سانگا جان ائەم
يامان سۆز دىيىپ غەمگسارىم اينجىتما	مېنىڭ اۆچىن قارا باغرى قان ائەم
ياشلى گۆزۈن توپراقلار سۈرمە سەن	ھېچ كىم آنى مەندەن غەيرى گۆرمە سەن
ھەسرەت مەدا خوار ۋ زارىم اينجىتما	انتظارلىق چەكىپ قاراپ دورماسەن
ھەق عەزەبىن يادا سالىپ اويلا دىم	ائەم سانگا بارچا سۆزۈم سۈيە دىم
زىنھار گلە مەجنون يارىم اينجىتما	تەيىرلىككە ۋەسلىن ارمان ايلە دىم
مېنىڭ يىلەن اۆلمەك كۈنگۈل خواھى دىر	مېنىڭ يارىم گۆرسىڭ فەلەك ماھى دىر
مەردى مەيدان شاھسۈرىم اينجىتما	آدى مەجنون عاشق لارنىڭ شاھى دىر
مەھنەت چەكىپ يار ۋەسلىنە دويمەغان	دەنيا ۋەسلىنىغا كۈنگۈل قويماغان

لىلى آيدۈر مەندەن قايرا اويماغان

مېنىڭ اۆچىن دەل افگارىم اينجىتما

القەسە آندەن سۈنگەنە سى لىلى دەن بو سۆزنى اشيدىپ زار - زار چۈن ابر نو بەھار يىغلاپ
 آيتدى: «اى جانىم بالام، ۋ اى گۈرر گۆزۈمىڭ روشنى، يالغۇز بالام، سەن بو دىئادەن رەھلەت
 قىلغۇ دەك بۇلسانگ مەن نەچچەك طاعت قىلۇر مەن!» دىيىپ فەرياد فەغان قىلۇر ائردى. يەنە آيدى:
 «اى جان قوزىم! ۋ اى گۈرر گۆزۈم ۋ سۆزلەر سۆزۈم! اول قارا گۈندە سەنىڭ تارتىگىڭە كۆپ
 خەلق خەلاق جەم بولۇرلار، مەنى آلارنىڭ آراسىندە سەنىڭ مەجنونىڭى نەچچەك تەنەپ
 ۋەسيتىڭى بىر جاى گەلتۈرىر مەن؟» دىيدى. آندە لىلى زار زار چۈن ابر نو بەھار يىغلاپ ئەنە سىگە
 مەجنونىڭ نەشەلەرنى آيدىپ «بو سۈرەتدە دۇرۇر» دىيىپ، مەجنونىڭ ھەسەت ھالدا
 خەبەر بىرەپ بىر سۆز آيدۈر ائردى:

اوت دوشوبۇن باشیغا شراره سی
 یوقدور المینینگ هیچ شماره سی
 باشی آچیق برهنه پا ارور
 اول عالی عزیزى رهنما ارور
 باشیم اوزره گلسه اول فغان قیلیپ
 زارلاپ بهار عمرون اول خزان قیلیپ
 اۆرگه نیپ اسمیمنى «وای لیلی» دیپ
 ایچینه الم و کۆنگلونگده شکیب
 سوو بۇلۇپ آقادیر جگری آنینگ
 نه باردور اۆزۆندن خبری آنینگ
 ایزى نینگ توپراغى توتیا ارور
 بو یرلرگه دوشسه گذرى آنینگ
 توپراغیمنى آنگا هم نشان قیلیپ
 تاپمادی بیر کمال ثمری آنینگ
 یاد ادیپ آیدادور غم حسرت گیپ
 بللی مانگا نفع دیر ضررى آنینگ
 القصه لیلی دل آرام انه سیگه بو وصیتنى آیدپ تمام قیلدی. ارسه انه سی اشیدیپ نوحه و
 زاری بیرله بۆلدى. لیلی دل آرام نینگ گلستان عارضی کم کم بۇلا باشلادی. تمام اعضالاری
 سست بۇلۇپ، ضعیفلیق میدانیغا قالا باشلادی و بیر طرفه یاتسا ینه بو طرفه تورا بیلمس
 اردی. نرگس لری هر طرفه باقیپ انتظارلیق تارتیپ ییغلار اردی. اما مجنون نینگ روحی بیر
 کبوتر صورتیندا گلیپ ایشیگینگ آلدی دا بیر شاخه غا قونوپ فریاد و زار قیلا باشلادی. اما
 لیلی دل آرام رنجورلیق بساطی اوزره اۆلتۆریپ اول قوشا قاراپ بو مستزادی اوقودی:

ای صورتی عنقایى عجایب جانور قوش
 جاینگ ایدی گلشن
 نه چون من دک خسته نما سن دلی ناخوش
 شاخ اوزره نشین
 سینغان گۆرونیر آه و ندامت بیرله بالینگ
 بیر مژده تن و افکار
 حیران و سراسیمه بۇلۇپ سن نیگه مدھوش
 اۆز حالینگا یوق سن

سینغان گۇرونیرسینگ ملامتدا قاناتینگ

پرواز اده آلمانگ

گویا که سفر وقتی بۇلۇپ سن مانگا هم دۇش

قیل قاشیمدا مسکن

مجنون باشیغا بال و پر بۇلغان گۇرونیر سن

قانی جگرینگ پاک

ای طوطی گلشن نه اوچین تلخ ثمر سن

حالینگنی بیان ات

بو چرخ فلک محنتیگه بولدونگ هم آغوش

بس قایسی زمان دان؟

ای مرغی سحرخیز سانگا لیلی الم آیتور

مجنون غا بیان قیل

هر یرده قونوپ اوچسانگ اگر قیلما فراموش

آیدیم سانگا بیر پند!

اما لیلی دل آرام بول مستزادنی تمام قیلدی. إرسه اول قوش گریان اوچوپ یۇرۇر إردی و

لیلی دل آرام نینگ ساعت به ساعت دردی زیاده بۇلۇپ دردی غمناک غصه و المناک و چشمی

نمناک تب و تابى افزون و دیده پر خون، ابیاتی مجنون «وای دریغ، وای دریغ» تارتیپ و

قالغان رازِ دلینی قیامت غا حواله قیلیپ «آه عشق» و «آه مجنون» دییپ جان به حق تسلیم

قیلور حالی دا بیر غزل او قوغانی:

دیدار قالدی قیامت گلمه دینگ ای یار جان مجنون

اوشول گون آشگاره رازی نهان مجنون

سنینگ یادینگ بیلن تابشیرمیشام حق غا جانیمنی

سن هم گلگیل ایزیمدان دور مایین ساعت زمان مجنون

وصالینگ آرزو ایلاپ گچیردیم روزگاریمنی

چکیبان حسرتینگدا صبح و شام آه و فغان مجنون

سانگا آرتیق قویوپ دردی غمیم یاری وفاداریم

توزوپ رختیم پناه‌دان گؤچموشم دار الامان مجنون

دیدیدی لیلی بقادا انتظارینگ قیلمه کؤپ ناری

یتیشگیل تیز قوشۇلغای آندا بول روح روان مجنون

القصة آندان سونگ لیلی بو سؤزلرنی آیدپ «وای مجنون، وای مجنون» دییپ بیر آه

تارتپ جان بردی. الغرض انه‌سی فریاد قیلیپ ساچین یاییپ یوزون ییرتیپ باشیغا تۇپراق

ساجپ گؤیا باشیغا قیامت‌نی برپا قیلدی. «وای مرادی‌غا یتماي اؤلن قیزیم! وای یالغوزیم

بالام!» دییپ فغان قیلور اوردی. اما لیلی اؤلندن سونگ آتاسی اطرافی جوانب‌غا خبر قویوپ

اکابرلار علمالار و اولوقلار همه جمع بؤلۆپ جنازه‌سینی اوقیپ دفن قیلدی‌لار. اؤلۆق

کیچیک جمیع عرب خلقی‌غا آغیر ماتم دوشدی. بو باشیغی پاک‌لر ظلم آستی‌دا ازیلن قاطع

آغیر جفالار بیرله نامرد اؤتردولر» دییپ ناراضی‌لیق بیلدیریپ نوحه‌لار بیرله ییغلار اوردی‌لر.

اما اول جماعه‌نینگ آراسیندا زید بار اوردی اول لیلی‌نینگ جنازه‌سی اوقوغان سونگ یاس

باغلاپ قولوغا عصای ناتوانی آلیپ «بارپ مجنون‌غا لیلی‌نینگ وفاتینی خبره بره‌یین»

دییپ یولغا روانه بۆلدی. یوز فرّ بیابان‌غا اوروپ «وای مجنون، عاشق پاک» دییپ چشمی

گریان بارور اوردی. الغرض بیر داغ‌نینگ دامنه‌سینده کؤپ وحوش و طیور بیرلن مجنون: «وای

لیلی وای لیلی» دییپ فریاد فغان قیلیپ دؤرۆپ اوردی.

مجنونینگ داشیندا قوش قومرولار، پرندهلر، دژنده، بوتین بیابان جانورلاری اویشوپ

«عاشق پاک‌لر» دییپ ماتم‌ده‌لیک بیرلن نالا قیلور. اما زید عزیز هم اولارغا قوشۇلۆپ: «وای

عاشق پاک‌لر! عاشق نامرادلار!» دییپ نوحه قیلیپ، ییغلار اوردی. مجنون گۆردی کیم، قامتی

خم بولغان، یولونگ چانگی یوزوگه اورغان، قولوندا عصا، آغزیدان اوت یالین ساجپ، بیر

پیر گلور. الغرض زید بارپ سلام برپ دوردی. اما مجنون‌نینگ احوالین گورۆپ زار - زار

يىغلار إردى.

آندا مجنون دل افگاريم زیدگه باقیپ بو سۆزلرنى آیتدی:

سانگا قایدان ستم یتدی؟	یو یا انگلیق آه و زارینگ بار
نفس چکسنگ یالین چیقدی	عجب اولتوق شرارینگ بار
ایچینگ غم دن دولوپ داشغان	باشینگدان سیلی غم آشغان
یامان قاطع ایشه دوشگن	بو یرلرگه گذرینگ بار
خزان اورغان یوزونگ باغی	اؤتوپدیر دولتینگ چاغی
اؤزونگ دیوانه یا ساقی	جهانندان نه خبرینگ بار
گؤزونگ سیلابه سی جاری	قیلور سن دم به دم زاری
قدینگنی خم قیلپ باری	خزان لیق گلعدارینگ بار
لباسینگ دیر قارا قوندوز	یوگورگچ گیجه و گوندیز
مانگا دل سوز اولوپ یاغور	نه پیکر و نه خیالینگ بار
که بیر یرده دورالماس سن	جوابی خوش برالماس سن
فراغت اؤلتورالماس سن	نه صبر و نه قرارینگ بار
منی دیوانه ای مجنون	الم آغشته سی محزون
مؤنؤنگ دک غم دا سن نه چون	لطفات سیز بهارینگ بار

القصة زید مجنون دان بو سۆزلرنى اشیدپ بد حال و گنگ لال هزار هزار عاجز و

بیچاره لیک بیرله وفات لیلی دل آرام دان خبر برپ بیر مخمس اوقودی:

اولوپ چون طالعینگ واژگون ایا ای عاشق شیدا
 سولوپ گل عارض بلبل که دوشدی آه و واویلا
 نفس چکینچه بیر اندازه بیرلن اؤتدی بول دنیا
 عدم مُلکوگه لایق بؤلدى بؤل گون قامت زیبا
 سانگا تابشیردی داغ دلنى دنیا دن اؤتوپ لیلا

«جهان باغی غا آفت یتدی بۇس» دییپ لیلی پری گیتدی
ایه سیز گلزاری نینگ بیر تیکن گه گل برگ تری گیتدی
کۇنگول شهبازی چوماقدان قالپ، بال و پری گیتدی
ثریا دوردن چرخ فلک نینگ انوری گیتدی
سانگا تابشیردی داغ دلنی دنیادن اۇتوپ لیلا

بامینگدان باغلادی یوکنی بقا سوداگاری من دییپ
ضمیر پاک طلعت کیم عاشقلار سروری من دییپ
غم مجنون یاریم نی چکیپ آخر اۇلری من دییپ
بو دنیاده وفا گۇرمی آخر فانی بۇلاری من دییپ
سانگا تابشیردی داغ دلنی دنیادن اۇتوپ لیلا

بقا مولکوگه رختین چکمیشدیر اول شیرین جان مجنون
قویوپ باشینگا تاجی خسروی آه و فغان مجنون
غم دردیه سن وراث بۇلۇپ قالدینگ چونان مجنون
گیدیپ معشوق و عاشق قالغانی قاطع یامان مجنون
سانگا تابشیردی داغ دلنی دنیادن اۇتوپ لیلا

اۇزی دلشاد خرم گیتدی، قالدی که ماتمی آرتیپ
سرانجامی وفا ویران بۇلۇپ قالدی غمی آرتیپ
وصیت نامه قویدی سانگا (کویوپ) اوتلوق دمی آرتیپ
یوره گی داغی دان هم گۇزلی دن شبنمی آرتیپ
سانگا تابشیردی داغ دلنی دنیادن اۇتوپ لیلا

چمن دن سرو رعنا لار غمینگدان یرگه پست اولدی
جهان برنالاری غا چرخ و گر دیدینگ شکست اولدی
تکلم دن دوران شان لار نغزی شوم بست اولدی
ملک رعنا لاری آخر لحد غا پای بست اولدی
سانگا تابشیردی داغ دلنی دنیان اؤتوپ لیلا

سینگ یارینگ «وفاداریم» دیدی محنتلرنی قویدی
یغشتیرغان محبت دن همه کلفتلرین قویدی
فراق ایامی دا جمع ایله گن حجتلرین قویدی
من زید و سن مجنون غا (بارچا) ذلتلرین قویدی
سانگا تابشیردی داغ دلنی دنیان اؤتوپ لیلا

منی بیچاره زیدی خسته دل خاطری پریشانینگ
آنینگ قایسی بیر داغین آیدایین من زاری حیرانینگ
مینگ باغیریمنی اؤرتار نالا چکسنگ اوتلوق افغانینگ
اونوع حالینگ گؤرۆپ بس بولماغان چو چشمی گریانینگ
سانگا تابشیردی داغ دلنی دنیان اؤتوپ لیلا

اما زید بیچاره احوال، بول غزلنی اوقیپ تمام قیلدی. ارسه مجنون بینوا آنداق نالیش غا
گیردی کیم سؤنگکلری جوش اورا بردی و تمام سینگیرلری مثال حواله دیر اوت ساچا بردی،
نرگس لری نینگ سیلابی طغیان ادیب فواره موج گه دوردی کیم گویا که نوح طوفانی قایتا
باشیندان برپا بۆلدی. ناله و فغانی خلق خلاقینی آنداق غلغله غا سالدی کیم گویا قیامت بۆلدی

و تحریر دریا سیغا آنداق غرق بۇلدى كیم، زمین آسمان و گون مکانی دان خبری بۇلمادی.
فراقت آتشی غا آنداق اۇرتندى كیم تندرستلىق عالمی دن چىقىپ حرمان بیابانی غا توشدى.
هوش حیرت باشی دان اوچدى و یاس میدانی غا یوز اوردی، زار - زار چون ابر نو بهار ییغلاپ
نجد پُرجفادان دوشوپ و نشاط گاه لیلی دل آرامینگ خرگاهى خیمه ساری قاراپ بیر غزل
اوقودی:

گۇزۇمە جلوه برگن لیلی خرگاهى، قانى لیلی
گیجه گوندیز یاتان ییغلاپ نشاط گاهى، قانى لیلی

مانگا بو شوم خبر یتدی آنینگچون چکمیشم نالا
مینگ بو خسته کۇنگلوم بیر خوش گاهى، قانى لیلی

جهاندا شيله غم گۇرگن ملامت دشتی ده یۇرگن
تری جسمینی کؤیدورگن چکیپ آهى، قانى لیلی؟

مینگ چکن جفاما دۇزمه یین شهلا گۇزۇن یومموش
همه عالم ایشی نینگ یار دلخواهى، قانى لیلی

غریب جسمیمنى آنداق فرقت اۇرتەدى یاقیپ
بو مجنون بینوانینگ یاغشی همراهی، قانى لیلی؟

اما مجنون بینوانینگ بو غزلنى تمام قیلیپ، یوزی به جانب ماقام لیلی قیلیپ و لیلی
دل آرام نینگ خیمه سی ساری گۇز تیکدی. القصه مختصر، فریاد و زاری کُنان «وا حسرتا!» «وا

ندامت» دىيىپ جىسىم پىر شرارەسىنى يىتگوردى. زار - زار چۈن ابر نوبهار يىغلاپ باشىنى داشا
 آوردى، ارسە باشى يارىلىپ، قان آياغى غا جارى بۇلدى، هوشودان گىدىپ يىقىلدى و اۇلوم
 دك نفسى گلماى ياتور اردى.

الغرض، زىد مجنونىنگ باشىنى دىزىغا آلىپ، زار - زار يىغلاپ، باشى قانلارین آرتىپ،
 اۇلتۇرىپ اردى. بىر نىچە ساعت دان سونگ، مجنون اۇزۇگە گلىپ، «واى، لىلى!» «واى، لىلى!»
 دىيىپ، لىلى نىنگ محلهسى طرفى غا روانە بۇلدى! ارسە، لىلى نىنگ محلهسىغا يىتىشىدى.

اما لىلى دل آرام نىنگ انەسى زىارتگەدا قىزى نىنگ مزارى سارى باقىپ، لىلى نىنگ المىنى
 تارتىپ، يىغلاپ اۇلتۇرىپ اردى. ناگاە گوردى كىم، بىر شورىدە حال دىوانە گلور، قوروق
 استخوان، نازىك بدنلر پاره - پاره بۇلغان، همە یرى اۇز قانى بىرلن همىرنگ اۇوسوپ دوران.
 بىر الی دە داش، گۇگسۇگە اوروپ، بىر الیدە قوم، باشىغا سوروپ، باش آچىق، آياق يالانگ
 گۇزۇدە ياش، باغرى دا داش، تىلى دە لىلى، گۇيا باشىغا قىامت بۇلغان دك ناله و فریاد قىلىپ،
 «واى، لىلى!»، «واى، لىلى!» دىيىپ، يالانچىنى دار تنگ قىلىپ، آه و ندامت بىرلە گلور اردى.
 اما لىلى نىنگ انەسى اول دىوانەنى اۇزى دك كۇيىگن گمان ادیپ، آلدیغا بارىپ، زار - زار، چۈن
 ابر نوبهار يىغلاپ، بىر سۇز آیدى:

كىم سن، مانگا آدىنگنى آیت كە مونچا ایلار سن فغان!
 عرضى دلىم، دادىم اشیت، نەدن ارور سن باغرى قان!
 سۇزلە گىن دردینگنى بو دم، قىل اىمدى حالینگنى بیان
 آهینگدان عالم يىغلاشار، تیتىرەشر زمين و آسمان
 گل، ای يىگیت، يىغلاشالى سن بىر زمان من بىر زمان!

سن چىرخىنگا چكسنگ اگر اوتلوق اوتون دك آهىنى
 من كۇيدورى آهىم بىلن دوقىز فلک خرگاهىنى
 سالدیم قارایىر آستىغا گردون نىنگ انور ماهىنى

سن آختاریپ تاپمان نشان تخت کونگوللینگ شاهی نی
گل ای ییگیت، ییغلاشالی سن بیر زمان، من بیر زمان!

پنهان لحد توپراغی غا، ای مهربانیم بیر بالام
باد خزان اوردی بوگون، آرمان جانیم بیر بالام
من مۇندا فرقت شای دا، یرگه نهانیم بیر بالام
بیلیم بوگون بارسام قایان، ای بی نشانیم بیر بالام
گل، ای ییگیت، ییغلاشالی سن بیر زمان، من بیر زمان!

گلدینگ نه مطلب بیله سن کیم، مقصدینگنی ایله فاش
بول زمان کیمدن آیریلیپ هر دم دورار سن یرگه باش
آهینگا باغیریم اؤرته نور، چشمینگ نأ مۇندای قانلی یاش
نالانگا یوقدور طاقتی گر بولسا هرکیم باغری تاش
گل، ای ییگیت، ییغلاشالی سن بیر زمان، من بیر زمان!

عالمگه سیغماس نالیشینگ، اوتغا دوشوڭدیر پیکرینگ
بو عالمی پایمال ادر برباد اوروپ خاکسترینگ
بحر اولدی گويا بول زمان هر یان آقیپ چشم ترینگ
مندن هم آرتیق می دؤرؤر اوغلوم سنینگ دردسرينگ
گل ای ییگیت، ییغلاشالی سن بیر زمان من بیر زمان!

من کوه غم افتاده سی سن دشت غم آواره سی
من درد دل بیچاره سی سن داغ دل سیاره سی

من هجرى نینگ دل پارهسى سن تيرى فرقت پارهسى
 من لیلی نینگ غمخوارهسى سن بخت بد یوز قاراسى
 گل ای یگیت ییغلاشالی سن بیر زمان من بیر زمان!

سن ییغلاسانگ بوینونگ بوروپ جسمیم ده جانیم اۇرتەنۇر
 اوتلوق فغانینگدان سنینگ روح روانیم اۇرتەنۇر
 صبر ایله سم بول دردیگه منزل مکانیم اۇرتەنۇر
 ققنوس دک اورسام بال و پر بو آشیانیم اۇرتەنۇر
 گل ای ییگیت ییغلاشالی سن بیر زمان من بیر زمان!

لیلی فراغی دان مانگا یوتماق ایشیم خون جگر
 باقسام سنینگ احوالینگا سن هم ولی مندن بتر
 من کلبه احزان ارا سن دربدر، سن دربدر
 بیلیمم مرادینگنی سنینگ مجنون می سن خواهی دیگر
 گل ای ییگیت ییغلاشالی، سن بیر زمان من بیر زمان!

اما لیلی دل آرام نینگ انه سی بول مخمسین تمام قیلدی. ارسه مجنون خاطر پریشان و زار و
 نالان، چشمی گریان لیلی دل آرام نینگ انه سی نینگ آیاغیغا دوشدی و گۆزلی دن آقان اشکی
 ندامتی باشی دان آشدی و خواری - ناامیدلیق گلیپ باغرینی دشدی. القصه مختصر مجنون
 دل افکار زار - زار چون ابر نو بهار ییغلاپ لیلی دل آرام نینگ انه سیگه قاراپ بیر غزل
 اوقوغانی:

اگر اظهاری حال آیتسام ایا ای انه، مجنون من
 و گر لیلی آدین توتسام کی بیر دیوانه مجنون من

جفاسی حدی دان آشفان	فغانی آسمان یتیشگین
خلاق اغزیغا دوشگن	عجب افسانه مجنون من
سانگا لیلی ارور فرزند	مانگا جانانه دلبند
جفاسی بولسا هر چند	انگا مستانه مجنون من
گلیپ عشق عقلی نی آلفان	محبت دشتی گه سالغان
باشیندان قوش اويا قیلغان	اویسی ویرانه مجنون من
شرابی بی خدا ایچگن	اؤزونینگ جانی دان گچگن
گاهی یانغان گاهی اؤچگن	چون آتسخانه مجنون من
جهان سوداسیدان چیقان	تنی جانی اریپ آقان
خیالی شمع ایله یاقان	پری پروانه مجنون من
نه دنیا لذتین بیلدیم	نه فکری آخرت قیلدیم
سیغینیپ لیلی دیپ گلدیم	نه من بیگانه مجنون من

اما مجنون دل افگار بو غزلنی اوقیپ تمام قیلدی. ارسه مجنون بیلدی کیم بول ضعیفه لیلی نینگ انه سیدیر. اما مجنون زار - زار چون ابر نو بهار ییغلاپ لیلی دل آرام نینگ انه سی نینگ اته گین گوزوگه سورتوپ باشینی یره اوردی. اما لیلی دل آرام نینگ انه سی نینگ یاد یغا لیلی نینگ قیلغان وصیتی دوشوپ زار - زار چون ابر نو بهار ییغلاپ مرحمت بیرلن فتیله - فتیله بولغان ساچلارینی دارا غایین! دیپ انگیز قیلا باشلادی. مجنون رمیده تاب «تیزر اک لیلی دل آرام غا جان تابشیرایین!» دیپ خیز قیلا باشلادی. القصه مختصر شاه مجنون لیلی دل آرام نینگ انه سیگه بول سؤزنی آیتدی:

عرضیم اشیت گوزی یاشلی جان انم	قولاق سالغیل من بیر زمان ییغلا یین
اؤلوق یاشلی باغری داش لی جان انم	داغی دردیم ادیپ نشان ییغلا یین
دنیا گلدیم عشق مرکینده توتولدیم	فلک بیلن خمار اویناپ اوتولدیم
فانی دان باقی غا من هم آتیلدیم	بو هجران دان تا پمای آمان ییغلا یین

ياغشى سۇزگە اوچار قوشلار ايل بولور
 بو احواله نيچه آي و ييل بولور
 تالانگ سالدى خزان بهاريم
 صبر ايله سم فلک برمز قراريم
 گل آچيلدى بلبل قانى ساچيلدى
 سوو برمانه گۇز بولاغى آچيلدى
 فلک ماهى ير قوينوغا باتيپدير
 ايمدى پيچاق استخوانا يتيپدير
 طاقتيم يۇق ايمدى مۇندا باقماغا
 جهد ادى من فانى اويدن چيقماغا
 لىلى، مجنون گلدى مۇندا يۇق بۇلدى
 مونگا گلگاي ملكى آخر خاك بۇلدى
 چرخ فلک جبرى منى قوروتدى

مجنون آيدور ايمدى نوبتيم يتدى

ايمدى بيزدن گيتدى دوران يىغلايين

القصة لىلى نىنگ انه سى مجنون دان بو سۇزلرنى اشيدىپ بيلدى كيم قىزى نىنگ آيتغان
 مجنونى شول دور. «آندا قىزيم نىنگ وصيتين برجاي گلتييرين» دىيپ زار - زار چون ابر نو
 بهار يىغلاپ آيتدى: «اى مجنون جانيم بالام قىزيم سنى بير زمان تيليدن ترك اتمه دى. اولر
 وقتى «اى مجنون!» دىيپ جان بردى سنىنگ بوتين شوريدى حال صوراتلارينكى قىزيم مانگا
 بير بير بيان قيلدى. لىلى مانگا وصيت قيلپ اردى. «بير اليدى داش گۇگسوكه اوروپ چؤل
 قومونى باشيغا ساويرپ يالانچينى دار تنگ قيلپ بير ديوانه گلگاي، آنگا خوب پروا قيلپ
 عزت كرم بيلن كۇنگلونى آلاورگين آنى خشنود اديپ ايرىگاي سن. زينهار اينجيتماغاي سن»
 دىيپ اردى. «تۇرا گل! اؤيومگه يۇرگول. اگين باشينگ لرينگنى يووپ شانە اوروپ قول

آیاغینگنی یاغلاپ سانگا عروس لیق قیلایین کیم تا که لیلی نینگ ارواحی مندن خوشوقت بولسون! دیدی. ارسه مجنون لیلی نینگ بول وصیتین انه سیدن اشیدیپ: «ای انه جان! خدای تعالی نینگ حرمتی دان مۇنداق سۇزی مانگا دییمه. بو یوریشیم بو حالیم هم بول دنیاگه کوپ. ای انه جان! گلگیل مانگا لیلی نینگ مزارینی نشان برگین» دییپ بو سۇزلرنی آیدور اردی:

ای انه قوی بو زارلیقدان	سۇز آیتما حق گذارلیقدان
بو نوع ارمس کی بارلیقدان	قوتغار بو انتظارلیقدان
خزان دگدی گولوم اؤتدی	گؤزوم یاشی یولوم توتدی
کی اؤلمکدن نشان یتدی	یوق افضل کیم بو بارلیقدان
هر چند پرورش قیلور سن	تا به ها مخالف ایش قیلور سن
لیلی گه منی ایش قیلور سن	مرعوب ارورمی یارلیقدان
ای انه مهربان جانان	جان برمک چون یولدا من آن
راه طلب دا قویما حیران	قوی اؤلهیین بو خوارلیقدان
مونچا مانگا زار ایله مه	بیگانه دییپ خوار ایله مه
مقصد گؤنونون دار ایله مه	اؤلدورمه بد خمارلیقدان
مانگا عید و سانگا نوروز	کؤیدوردی منی بو عشق دلسوز
یاغشی ماحال اؤتمه سین روز	آیریلماغایین جوارلیقدان
عزمیم ایدی بس پنهانی	گؤز سرمه سی خاک راهی
مطلب مانگا روز گاهی	گلدیم که جان سفرلیقدان
سن انه من عاشقی زار	سن سینه چاک من دل افگار
میسر اتسه بیروبار	لیلی بیرله هم دیارلیقدان
مجنون شکسته دست و پا من	غربت زده بینوا من

ایله گای عهده وفا من

مستان چیقپ خمارلیقدان

القصه مجنون دل افگار زار - زار چون ابر نو بهار ييغلاپ، بو مرثيه نى تمام قيلدى. ارسه مست بى اختيار آهى پر شرر تارتىپ، رقص اديپ چون بادی صرصر دک هر طرف غا باقىپ لیلی نینگ مزارینی ایستاپ یوویریر اوردی. القصه زید لیلی نینگ مزارینی نشان بردی. ارسه مجنون لیلی نینگ قبرینی گوروپ باشینی داشا اوردی. ارسه باشی یاریلیپ قانی آياغینینگ یوزوگه جاری بولدی و غبار مرقدی دان گوزلریگه توتیا اورنوق سورتوپ ناله و فغان غا دوردی کیم، هیچ تاب طاقتی قالمادی. سوز دل تاباردی حددن آشدی و فراق شدتی زوراده باشلادی. القصه مختصر بو مراتبدا مست بیحال بیر نیچه ساعت اوژونی بیلمه دی. زماندان سونگ هوشوغا گلیپ ناله و فغان بیرله روضه گاه لیلی نى قوچوپ فلک دن شکایت قیلیپ زار - زار ييغلاپ بیر سوز آیتدی.

هیچ کیمسانینگ سندن ایشی بیتمه دی	مونچا هم جبرلی جفالی فلک
سندن بیرو مراد تاپیپ اؤتمه دی	محنتلی کلفتلی بلالی فلک
مفلس لرنی وفا بیله گورمه گن	غنی لارنی حسود بیله گورمه گن
وعده قیلیپ اقراریندا دورماغان	گون به گوندن آرتیق ایزالی فلک
چمن لرنی خزان بیلن سولدوریپ	بلبل کونگلون فریاد بیلن دولدوریپ
بیر نیچه نى تهمت بیلن اؤلدوریپ	ناحق قانندان قولى حینالی فلک
بیر نیچانی شاد و خرم ایله ییپ	بیر نیچانی یارا محرم ایله ییپ
بیر نیچه نى غم غا همدم ایله ییپ	الملى هجرانلى جفالى فلک
بیر نیچانینگ مرادینا یورمه دی	بیر نیچانینگ کونگلی کلفت گورمه دی
بیر نیچه دن کونگلی ابالی فلک	بیر نیچانینگ قیش و یازین سورمادی
مجنون آیدور فریادیمی اشیت منگ	قولاق سالیپ بول دادیمی اشیت منگ
محشره چن دل خواهیمی اشیت منگ	قارا داشدان قاتی قوپالی فلک

القصه آندان سونگ مجنون لیلی نینگ قبری غا یوزونی سورتوپ زار - زار چون ابر نو بهار ييغلاپ اوردی. اما زید «ای مجنون! تورغول، باشینگنی گوترگیل، یارینگ نینگ ارواحی غا

دعای فاتحه قیلیپ، زیارتینی بر جای گلتیرگیل! دیدی. ارسه مجنون در حال تور ا گلیپ
 لیلی نینگ مزاری غا باقیپ: «ای لیلی جان! بیزدن قوش سایلپ گلیپ زمین آستی غا گیرپ
 کیم لر بیلن شکر گفتارلیق قیلدینگ؟ بو گونلر حالینگ قالای یا تنگ می؟» دیسیپ سؤزنی
 آیتدی:

باد اجل اتگن خزان ای گلستانیم سن قالای؟
 رخت سفر باغلاپ چونان آرام جانیم سن قالای
 دار البقاغا میهمانیم ای خوش عنانیم سن قالای
 بیر تن ده ایکی جان ایدیک روح روانیم سن قالای
 خاک مذلتگه نهان بؤلغان نشانیم سن قالای؟

باردینگ خموشان شهریگه کیم بیرله قیلدینگ سن یارلیق
 ایلار نیچیک تۇپراق ارا مستانه گۆزلرینگ خوارلیق
 ارسه رویونگ گورست توروپ که مۇندا گل و گلزارلیق
 شکر تیلینگ کیمینگ بیرله بۇلدی شیرین گفتارلیق
 ای لاله فام آرام جان شکر فشانیم سن قالای

پرده پوش ایلاپ جهان ارا جمالینگنی بوگون
 یادگار ایله ییپ مانگا خواب خیالینگنی بوگون
 یاشیرپ سن یر قویوندا ابرو هلالینگنی بوگون
 آرزو ایلاپ گلپدیر من سنینگ وصالینگنی بوگون
 ایستهسم تاپام سنی ای بی نشانیم سن قالای

جسمی گولوردینگ قارا یر بیلہ ہم دؤش ایله دینگ
 ہم کناری جنت آسا بیرلہ آغوش ایله دینگ
 جایی بقا رختین توزوپ بیزنی فراموش ایله دینگ
 ای مسیحا دم ملک لر وقتی نی خوش ایله دینگ
 تحفه تاشلائیپ وردینگنی ایا رازدانیم سن قالای؟

زلفی عنبرینی غبار آلود ادیب ای نازنین
 یار و همدم سیز قالای بولدونگ مه و بیضا چنین
 ایکی شہلا بیرلہ بولدونگ سن فتنہ انگیزی زمین
 یا سانگا همدم لیک ایلاؤر حور و غلمانی برین
 بول دارِ دنیادن اوْتوپ جنت مکانیم سن قالای؟

سرمہ ساگؤزلی تولدوردینگ بولور توپراغیغا
 شوویر اوروبان یانغان جراحت لیک یورکنینگ داغیغا
 قوش بولوبان اوچدونگ گلی فردوسی جنت باغیغا
 اوت قویوپ گلدینگ عربلارنینگ تومن تیل یاغیغا
 غصہ سی غم دان فراوان ای مہربانیم سن قالای؟

باغلادینگ سن عزم ایله یپ سوی بقا احرامینی
 کہ بادا نوش ایلاؤپ اجل نینگ الیگدن سر جامینی
 بول سفر وقتی دا قیلما ی دوستونگا بیر اعلامینی
 تاشلایوبان تنہا منی اوردونگ بقاغا کأمنینی
 یوز قویوپ گلگان قاچپ دار الامانیم سن قالای؟

سرو قَدَينگينگ ساياسى تاپدى زمين آستيدا جا
 نيچه جانور ايله گاي نازک بنده لردن رجا
 گورگچ ملک لر صوراتينگ آچدى مقام دستِ دعا
 گلديم مزارينگ باشيغا قيلماق غا جانيم مرحبا
 حالينگ نيچيک دير بول زمان آرام جانيم سن قالاي؟

اول مشكى دانه خال لارينگ کيم خاک ايچره آلدی می رنگ
 اولتوردی می صحبت قوروپ اول مور و ماری بی درنگ
 درى یمن دک دیشلرینگ همراهی بولدی قایسی سنگ
 سروی چمن آرا قَدَينگ پرورده سیدیر گوری تنگ
 ای سروی رعنائی جهان در نهانیم سن قالای

مجنون گلیپ داد ایله ییر قبرینگدا ای یاری خدا
 بیلیم نیچیک دوشدونگ ایراق مندن سانگا یتیمز صدا
 آخردا شو دور مسگنی حق شاهی بولسون حق گدا
 قسمتیمیز شول دور اکن، مندن سنی قیلدی جدا
 مۇندا مانگا کۇپدور فغان ای گلستانیم سن قالای

القصة مجنون دل افکار بول مخمس نی اوقیپ تمام قیلدی. ارسه دست بر دست اوروپ فریاد
 کنان رقص اوروپ، گاه کوه نجد اوزره گاه روضه گاه لیلی ده ناله و فغان آه دلسوزی جان تاتار
 اردی و خون آلود گوزلری نینگ اشک حسرتی دان روضه گاه لیلی نینگ قارا داشلاری غا رنگ
 لعل برور اردی. آندان سونگ لیلی نینگ قبریندا دعایی فاتحه لار قیلیپ لیلی گه خدادان
 مغفرت تیلاپ زار - زار آغلاپ بو غزلنی آیتدی:

خدایا یارینگ بولوپ یاریم همیشه مهربان اولسون

مکانینگ جاويدان اولسون	خدايم غا بو دور زاريم
نه چندان بولسا احسانى	ميسر قىلسين ايمانى
سانگا بس كيم عيان اولسون	بهشتينگ حور و غلمانى
قوشۇلپ آبى كوثر دن	چىقپ رحمت سويى يردن
باشينگا سايه بان اولسون	كه رضوان قوشلارى بيردن
ايشينگ نينگ خاك پاسى	فلكنينگ تاكه ميناسى
گورونگه پاسبان اولسون	همه دور جانانه قدوسى
ايگامدن مغفرت دم دم	شرافتلى بولسون بول دم
مزارينگا روان اولسون	خدانينگ رحمتى هر دم
مدارى دهر گيتگينچا	حياتى عالم اوتگينچا
اوشبور و ضانگ بوستان اولسون	قيامت دانگى آتگينچا
كى من مجنون سن هم لىلى	مينيگ هم اولمه گيم مىلى

زيارتگاهى عشق خيلى

شرافتلىق مكان اولسون

اما مجنون بو سوزلرنى آيدپ لىلى نينگ قبرينى قوجا قلاپ فرياد فغانلار ايلار اوردى و گوزونينگ ياشى يىلن لىلى نينگ مزارى نينگ تاشيغا سوو سىپپ ينه بير تاشنى آليپ. گؤگسوگه اورار اوردى. برهنه قانى محشر دك بولۇپ روى به جانب بيابان قىليپ رقص اوروپ فرياد فغان قىليپ يىغلاپ بارپ ير قارغا گيرر اوردى و هميشه برقرار زار - زار يىغلار اوردى. گونده بارپ لىلى نينگ مزارىغا يوزونى سورتوپ نوحه زارى قىلور اوردى و ينه دعا فاتحه لار قىليپ يىغلار اوردى. قايدپ گليپ اول قارغا بارپ مسگن قىلور اوردى. هيچ رهگذر قالمادى كيم خس خاشاك لارنى اوتلوق آه لاردان كويدورمه گن.

اما مجنون دل افكار گاهى گاهى بهار سيلابى دك طغيان قىليپ مست بى اختيار بى صبر و بى قرار و زار - زار يىغلاپ روضه گاهى لىلى دل آرام گا بارور اوردى اونونگ اوتلوق آه و

اوينودن و تبى تاب شدتى دن خلق خلاق اضطراب غا دوشوب شول گذرگاه دان اۋته بيلمس
اردیلر و گيجهلر هم ياتا بيلمس اردیلر.

الغرض، مجنون نینگ آهى دان اثر يتيب سینه عشاقلار جوش اوروپ قايناپ سخنور نینگ
بو غزلنى اوقوغانى:

شاهی مجنون چکر المی، آهى	آندان سینامیزا اثر يتيبدير
آغزیندان اوت چیقار دويدی سیاهی	دنیا یوزون آندان شرر توتوپدير
عشاق ایلى ادیپ غملى سودانى	آرتوریر باشیغا شور غوغانی
آلار دردی بیلن فانی دنیانی	نه خوب لار تاشلايوپ گذر ادیدیر
عشق سوداسی دوشسه هرکیم باشینا	قان قوشۇلپ آقار گۈزده یاشینا
ایيگین نانی بیلن ایچن آشینا	فلک آغو، هجران زهر قاتیدیر
کیم عاشق دیر مۇندا قیلماس فراغت	دوست و دشمن آنگا قیلار ملامت
آرتوریرپ باشیغا دردی قیامت	قاچان بو دنیاگه نظر ادیدیر
عشقینگ الیمگه اۋرتندی ناری	حسرت و غم بیلن ایله دی زاری
آقیزپ گۈز یاشین ایله دی جاری	دنیا یوزون گۇیا بحر توتوپدير

اما سخنور بول سۆزنى تمام قیلدی. القصه مختصر بو حالات بیرله شاهی مجنون
لیلی نینگ زیارتی غا بارور اوردی کیم، ناگاه ایراقدان بیر آدم پیدا بۆلدى کیم، بیر بالی شکسته و
گۈزلىرىنى و یوزلىرىنى گردی روح محنت بیر درد باسغان، آیاقلاری قاباریپ حباب اوی دک
ایله دار بۇلغان و منحنی قامت الیده عصای ناتوانی، هر ساعت و هر قدم دا بیر حالات پیدا
قیلیپ، گله دۇرۇر. هر نیش خارا جگرلىرىنى دشیپ دشیپ چیقان. بول مراتب ده شاه مجنون
و اول درّ تاج شاهان آلدیغا گلیپ دوردی و مجنون غا سلام قیلدی. اما مجنون دل افگار جواب
سلام آیدپ: «سن من دک قدینگ باری غم دان محنت دن دوتا بۇلغان!» دییپ آندان سوراپ
زار - زار چون ابر نوبهار ییغلاپ، جانی کویوپ بیر سۆز آیتدی:

منينگ دك دادى آرمانغا دوشگن ناتوان كيم سن؟

بو يانگليغ بارى محنت دن قدى بولغان كمان كيم سن

عنانى اختيارنينگ بس گيديدير دست و پايينگدان

من دك مبتلايق كسب اديپ اى باغرى قان كيم سن

كا يردن سن نه دير اغتاريپ اى منحنى قامت

باشى بولغان همه محنت قوشوغا آشيان كيم سن

آدينگ نه دير سنينگ بول دم من مجنونغا همدم سن

ييتيريپ راه مقصدينى بولۇپ هريان روان كيم سن

اما مجنون آشفته احوال بو غزلنى اوقىپ تمام قىلدى. «وكيم سن مندن نه سورير سن؟»
 دىيدى. ارسه اول آدم زار - زار يىغلاپ خجالت درياسىغا غرق بولۇپ مجنوننينگ آياغىغا
 يىقىلىپ گۆز يوزلىرى دن سورۇپ يىغلاپ زبان عذر معذرت آچىپ آيتدى: «اى مجنون! مقدور
 تونغول حقينگيز جبر قىلديم، ايمدى توبه قىلديم، قبول حضرتينگيز بولسون. گناهمنى
 اؤتگول؟» دىيپ زار - زار يىغلاپ آيتدى: «اى مجنون! ابن سلام دؤرۇر من بغداد ولايتيندان
 رنج راه تارتىپ گلور من» دىيپ كۆپ عذر مقدور اديپ زار - زار يىغلار ايدى. مجنون
 دل افكار آيتدى: «اى ابن سلام، اولدا منينگ بيرلن ساز ارمىس اردينگ. ايمدى گليپ سن
 محروم قايتغانينگ لازم ارمىس. ايمدى هر حاجتينگ بولسا بيان قىلغىل مىسر قىلاين دىيپ،
 غزل اوقوغانى:

هر مقصدينگ بولسا حاصل ايلآين

مرادينگ وصىلىغا واصل ايلآين

گلگيل بارى ابن سلام بغدادى

محروم قايتما گلدينگ تاپغىل مرادى

هیچ بیر ساز بۆلمادینک اولدا مانگا
هر نه جبر ایله سنگ گچیردیم سانگا
مانگا بول یازیلان قبول بلادان
سندن یرمس مانگا هر نه خدادان
ییغلاماغل گۆزۆنگ اشکی نی ساچیپ
فغان قوروپ ییغلاپ هر زمان آچیپ
ابن سلام سلاما جانینگ بلاغا
لیلی گۆچ ایله میش دار البقاغا
کۆپ ییغلاما، باشینگ یوقاری گۆتر
اۆز دردیمده اۆزۆم کۆیگه نیم یتر
عاشق لارینگ آقار گۆزۆدن یاشی

مجنون ناری گۆرمه هیچ کیمدن ایشی

اۆزۆم تقدیریمه قایل ایلايين

اما مجنون بو سۆزنی اوقیپ تمام اتدی. آندا ابن سلام آیتدی: «ای عاشق پاک! من سنینگ اوچین صبح و شام بلکی علی الدوام «وای مجنون» دییپ فراغینگدا ییغلار اوردی. و اما بیر نیچه گون لیلی بیرلن روزگار گچیردیم. به خاک نام پروردگار هجده هزار عالم و به خاک خانه کعبه بیر مرتبه لیلی نینگ قولونی شریعت ایشینه توتغانیم یوق. هر لحظه لیلی آشفته احوال سنینگ هجرینگدا ییغلاپ مانگا بیر روی خوش برمه دی. اما لیلی دن کۆپ کۆنگلوم قالدی، یوزوگه باقمادیم، آخر الامر رنجور بولۇپ اۇلر حالت غا یتیشدی. قۇرقۇپ «کیشی نینگ فرزندى ناحق اولمه سین» دیپ گلتیریپ آتانه سیگه تابشیریپ اردیم. حالا بیر نیچه ایامدان باری خبریم یوق، نه حالدا بولدی». ینه آیتدی: «غایبانه سیزگه اخلاص گلتیریپ اردیم. اما لیلی دن وصفینگنی اشیدیپ اردیم. ای عاشق، لیلی هم سنینگ اوچین کۆیر اوردی، هم کۆیر ارکن سن. لیلی آیتغانچا بار اکن سن و لیکن بغداد خلقی سنینگ آیتغان غزل لارینگنی «بو

مجنونینگ سۆزی» دییپ، بیتپ یاد آلورلار من هم بو امید بیرلن گلیپ من شاید که سیزینگ گلزار طبعینگیزدن بیر گلی اوزوپ بوی قیلپ آغای من دییپ قیلغان بی ادلیگیم نی عفو قیلغای سن!« دیدی و زار - زار ییغلا بردی. «نه محنت آزموده قیلپ سن بو طرز ارمس اردینگ» دییپ مجنون غا قاراپ بیر غزل او قوغانی:

عاشقلار سلطانلار عربلار شاهلار	چشمی گریانینگا دوزه بیلیمم
فلک نینگ اوجوندن سن ایدینگ ماهی	آه و افغانینگا دوزه بیلیمم
اولقی ثبات قرارینگ قانی	قوات درمانینگ مرادینگ قانی
کونگلونگنی آلدیرغان نگارینگ قانی	کویگولیک جانینا دوزه بیلیمم
گون گوندن حالاتینگ بولوپدیر زبون	یورگنینگ غصه سی سوکوپدیر دوون
کویگولیک گورر من قدیمدان بو گون	دوری دورانینگ دوزه بیلیمم
خرمینگ خام بولوپ عقلینگ چاشپیدیر	فریاد و فغانینگ حددن آشیپدیر

حیاتینگ باغی غا خزان دوشوپدیر

رنگی خزانینغا دوزه بیلیمم...^(۱)

اما ابن سلام سؤزوننی تمام قیلدی. مجنون آیتدی: «ای ابن سلام! سنینگ قانینگ مانگا داری اوردی. نه چاره قیلایین، تقدیر الله شول ارکن. ای برادر، سندن راضی دیر من. ایمدی چاره یوق دور» دیدی. الغرض مجنون ابن سلاما قاراپ بیر غزل آیتدی:

ابن سلام عرضیم سانگا مجنون بینوا اوزوم
دردی فراغی دشتی ده در بدری گدا اوزوم

لیلی دییپ چولی مغان عشقی غمی دان کؤیدی جان
مسکنیم صحرای جهان وطن سیز بی ماوا اوزوم

دنیانی بارین ترک ادیپ عشقی غمیندا اؤرتەنیپ
لیلی دردۈ گە آه اوروپ ادهم بینوا اؤزۆم

فرهاد شیرین باری غلط عشق لافینی قیلدی اول رد
وارقه و گلشاه همه درد باری سیغا پیشوا اؤزۆم

بول مجنوننی لیلی دیدی آتا انانی تاشلادی
وحشی حیوانی دوست دیدی همدی بیریا اؤزۆم

الغرض مجنون سۆزونی تمام اتدی. ابن سلام آیتدی: «ای مجنون حالا سۆزله گیل وفادارینگ
قالای» دیدی. آندا مجنون بیر آه اوروپ: «ای ابن سلام! یؤرگون یار وفاداریمنی سانگا
گۆرسته یین» دییپ، ابن سلام نینگ قولوندان توتوپ اوشلاپ لیلی نینگ مزاریغا آلیپ باریپ
لیلی نینگ قبری پاکینی آنکا گۆرسه تیپ بو مخمسنی اوقودی:

ابن سلام آیدای اشیت داغ دلیم اظهاری شول
تلخی غم اتگن منی عالمده شکر باری شول
گۆزگه بؤلغان خاک پایی توتیا درکاری شول
بس اجل بادی خزان اتگن گل و گلزاری شول
بس هلاکی جانیم آلفان لیلی آتلیق یاری شول

وصلی امیدیندا اردیم داغی هجران بردی یوز
لعلیدان شکر طلب اردیم جگر قان بردی یوز
زلفنینگ سوداسیدان آخر پریشان بردی یوز
هر زمان هر دم مانگا چیقماق اوچین جان بردی یوز
بس هلاکی جانیم آلفان لیل آتلیق یاری شول

نهال عمروم اشكى چشميم بيرله سيلاپ ايله گن
هم گزايى قوۋاتى روحيمنى خوناب ايله گن
تن حصارى باغريمنى قانيغا غرقاب ايله گن
استخوانيم كوهى محنت بيرله بى تاب ايله گن
بس هلاكى جانيم آلفان لىلى آتلىق يارى شول

ماهى تابانيم باتيبان بۇلدى بول دم زيرى خاك
من قاليپ من اوشبو حسرت بيرله ييغلاپ سينه چاك
بندبندى دن صدا چيقدى غمى دان دردناك
خرمنى جسميم گه اوت قويغان منينگ شول روحى پاك
بس هلاكى جانيم آلفان لىلى آتلىق يارى شول

نيچه گوندير گۆزلىرىم اوستوده دير شمعى چراغ
كۆيوبان اۇلگن تورور من كيم سراسر دردى داغ
باشيما قوشلار اوياسى بير تاپالماس من فراغ
دايما مجنون من ارمىس من زمانى عقلى ساغ
بس هلاكى جانيم آلفان لىلى آتلىق يارى شول

القصة مجنون بو سۆزنى آيدىپ تمام قىلدى. ارسه ابن سلام لىلى وفاتىنى اشيدىپ: «واى عاشق پاكلر! اول وقتدا كۆنگلومده مگر بۇلار عاشقى پاك بۇلغاي ديير ارديم» دىيىپ مجنون نينگ حالىغا رحىم گليپ بى نهايت كۆيۈپ يىغلار اردى و الاما اول گذار بهشتينگ خزان بۇلغانيغا اضطرابغا دوشوپ، مجنون بيلن بير نيچه گون همدم بۇلدى. مجنون غا الفت بۇلۇپ بير نيچه قصيده و غزليات لارى دان ياد آليپ و باز بغداد يولونى توتوپ گيدر بۇلۇپ

مجنون بیرلن خوشلاشیپ رخست تیلاپ بیر وارساقی اوقوغانی:

خوش ایمدی شاه مجنون عاشق لار شاهی	بیزه رخست بولسا خرم ادهلی
حسرت بیرلن چکیپ الملی آهی	هر کیم بیر منزلده مقام ادهلی
سن ییغلار سن گوزدن دؤکوپ قان یاشینگ	حسرت لی سودادان توتولماز باشینگ
بارک الله سنینگ تاب و برداشینگ	بیز نیچییک بول درده آرام ادهلی
اشک چشمینگ آقیپ مثال سیلاب	جوش اورار هر بیرى گویا که گرداب
کمینہ بنداگه برسه نگیز جواب	بغداد کشوریگه احرام ادهلی
سینگ بول حالینگا دؤزمه دی جانیم	نیچه دورسام شونچا آرتار فغانیم
دستور اولسا بیزه شاه و سلطانیم	گیدر استعدادین انجام ادهلی
ابن سلام گیدر بولدی یولونا	باشین آلیپ چیقپ هجران چؤلونه

دؤزمز زاری مجنون غریب حالینا

عشق دفترین اوقیپ نظام ادهلی

اما ابن سلام بو سؤزنی تمام قیلیپ مجنون دل افکار بیرله خوشلاشیپ بغداد یولونی

توتوپ گیده بردی.

اما مجنون نینگ گوندن گونه المی زیاده بؤلۆپ بارا بارا دردی افزون بولدی و حددن آشا

فریاد فغان لار قیلار ایدی. هیچ بیر خلق مۇنۇنگ نالاسینا دۇزۇپ دوشوندان گچه بیلمز ایدی.

مجنون دنیا دن کۇنگلونی اوزوپ بیر گون لیلی مزاریغا باریپ قولونی آچیپ آسمانا باقیپ: «ای

پروردگاریم یالانچی دنیا ده گزماگه طاقتم قالمادی، لیلی دن آیریلیپ مۇندا یۇرمک لیک مانگا

نه حاجتدیر. خدایا منی بو سوادان آغیل لیلی گه من هم قۇشۇلسام، دیییپ بیر غزل آیتدی:

ای خدایا یار دیییپ دردیمنی افزون قیل منی

آقیزیپ گۇز یاشیمی دریای جیحون قیل منی

چون سمندر دک تنیم بو آتش عشق ایچره کیم

عشقینگ دردی دن منی مجروح و دلخون قیل منی

میلسی ققنوس دك تنیمدن برق اورار چون آتشیمن
 كؤیدوریپ بال و پریمنی همچنان كول قیل منی
 لیلی وصلینی گورر من دیپ امیدیم بار ایدی
 حسرتی لیلی بیلن قدیمنی چون نون قیل منی
 چون هجومی غم بیلن مجروح بؤلدى پیکریم
 لیلی گیتدی بو جهانندان ایمدی محزون قیل منی
 عندلیب بیچاره دم اوزدوم طامانی یاردان
 كؤیدوریپ بال و پریمنی همچنان كول قیل منی
 مجنونی دیوانه من غربت دا قالدیم سارغیپ
 قویا بو غربت دا بوگون هم جگر خون قیل منی

القصه مجنون الله تعالى نینگ مونگ بیر آدینی شفیق گلتیریپ بیر سؤز دیدی:

قادر الله بیر آدینگ حقیندان	جفاسی كؤپ بو دنیادن آل منی
اول صفاتینگ یکه ذاتینگ حقیندان	جفاسی كؤپ بو دنیادن آل منی
گون گوندن زیاده محنتیم آرتار	اؤز لطفینگدا آلیپ كؤنگلومنی قایتار
مکاره دنیانینگ جلوه سی ایلتار	جفاسی كوپ بو دنیادن آل منی
یاغشی گونه فلک راضی ایمس دیر	باش گون چیلیک دنیاخواهی هوس دیر
عاشقلازینگ دورار جایی ایمس دیر	جفاسی كؤپ بو دنیادن آل منی
کیمسه گلیپ مۇندا یتدی مرادا	مقصود یولون تاپمای قالدی آرادا
مۇندان آرتیق قویما منی دنیاده	جفاسی كؤپ بو دنیادن آل منی
رنجیم آرتیپ حالیم بؤلدى گون به گون	عقلیم آلدی قان ییغلا دیپ تون به تون
اؤزؤنگ بولغون عاشقلار رهنمون	جفاسی كؤپ بو دنیادن آل منی

عاشق بۇلان قاتى گونلر گچرمیش
 مهر قیزین بیر گۆرسه تیپ قاچیرمیش
 بیر نیچانیڭ یورک باغرىن داغلادی
 مردانلار مۇندان یوکون باغلادی
 بیروملر مال بیلن وقتىنى قیلدی شاد
 برگیل دیله گیمنى چیقاریپ حاجت
 مسکین باشیم نه محنت گه توتغاردی
 بیر شادینا نیچه کلفت اؤتگوردی
 عاشق بۇلغان عشق یولونا تالاشور
 لیلی اوچین من هم اؤلسم یاراشور
 قیزیل یوزوم زعفران دک سولدوریپ
 بو دنیا ده حسرت بیلن اؤلدوریپ
 رخصت برگیل جان قۇشۇلسین جانینا
 کۇنگلوم قوشى پرواز ادر یانینا
 مجنون آیدار حق یتیشسین حاللارا

باقمان ایمدی ساغیم بیلن سوللارا

جفاسی کوپ بودنیادن آل منی

اما مجنون دل افکارینینگ و جفا کس بی مدارینینگ کۇنگلوندن درد المی افزون بۇلۇپ و
 حال احوالی زبون راق بۇلۇپ بی طاقت بولا باشلادی وینه سوز و گدازی بی نهایت بیرله
 وقتینی غنیمت تاپپ خاطرۀ لیلی دل آرامینینگ روضه گاهی گه باریپ چون موری خسته،
 سوسمار پیچیده، سر سوي آسمان و یوزونی به جانب بارگاه رحمان قیلیپ بو مناجاتینی
 اوقوغانی:

قادر الله درگاهینگا گلمیشم منی بیله آه و زارا قویماغین

جان دان گچپ جنابینگدا بولموشام
 اؤز اوزونگدن بولان ذاتینگ حقی چون
 شرافت لیق مونگ بیر آدینگ حقی چون
 آدم بیرله هوا یا ابوالبشر
 ادریسینگ حقی چون ایلاپ بیر نظر
 روحوم قوشی پرواز ادر اوچماغا
 یار الینده باقی شراب ایچماگه
 عاشقلار سلطانی یوسف زیلخا
 حضرت موسی نینگ رازگاهی سینا
 ذبیح الله قایل بؤلدی قانینا
 صبر ایله دی گلدی ایوب شانینا
 حق حبیبی مصطفی نینگ حرمتی
 بارچا نبی اولیانینگ حرمتی
 مکاره دنیادیر جلوه سی ایلتار
 بول فانی اویونده بؤلغانیم یتر
 محنتیم زیاده حالتیم زبون
 بول گون مانگا اوزونگ بؤلۆپ رهنمون
 بیتمس ایشیم بول فانی دان گیتمه بین
 مۇندان آرتیق آه و حسرت اتماین
 کیمسه گلیپ مۇندا یتدی مرادا
 عاجز قول من قویما بیله بلادا
 نه عاشق دیر یار یولوندا بؤلماسا
 اؤز قوشونگدان باشغا دارا قویماغین
 سه وحدتینگ اون صفاتینگ حقی چون
 قوش لیلی گه انتظارا قویماغین
 شیث سنی کیومرث آلا رغا پسر
 ایگام منی بو کردارا قویماغین
 بول فانی دان دارالبقا گوچماگه
 اصلی ویران بی مدارا قویماغین
 دنیادن مجرد اؤتن مسیحا
 آلا حقی باغیریم پاره قویماغین
 جرجیس رحم اتمدی شیرین جانینا
 منی دردی بی شماره قویماغین
 چار یار با صفانینگ حرمتی
 قان آغلادیپ بختیم قارا قویماغین
 اؤز لطفینگا آلیپ کؤنگلومی قایتار
 مۇندان آرتیق شرمسار قویماغین
 فریادیم آرتدیرار منینگ گون به گون
 باغیریم پاره کؤنگلوم پارا قویماغین
 رختیم دوزۆپ بقا یولون توتما بین
 سکفی بۇزۇق تنگ و دارا قویماغین
 مقصد یولون توتالما بین آرادا
 دردییم آرتیپ سان سیز زارا قویماغین
 جگر باغیرین پاره پاره دیلمه سه

جان تالاشیپ مزاریندا اؤلمه سه

مجنون قولونگ نامیس عارا قویماغین

اما مجنون دل افگار بو مناجاتینی تمام قیلدی. ارسه روضه گاه لیلی نی غنیمت بیلپ وقتینی فراح گورۇپ و قبر مبارک نینگ کناری غا تارتپ و بوسه اورۇپ جان به حق تسلیم قیلدی. اما خلاق خبر تاپپ جمع بۇلۇپ شستشو قیلپ بیر بیرگه آیدور ایدی کیم «البته بۇلار عاشقی پاک بۇلغای لار. ایکى لرین بیر جايدا دفن قیلایلینگ. ایکى عاشق بیر بیرگه داخل بۇلغای» دییر اردیلر. اما بیر نیچه وقت سرزنش خلاق دان قورقۇپ لیلی قبیله سی عار نامیس قیلپ مجنون دل افگارنى بو قبرستان دا قویماز اردیلر. اما قبیله عرب نینگ بزرگوارلاری: «زینهار بۇلارغا یامان تیل اۇتگورمانگ. بۇلار عاشق پاک ارکن لرا» دییپ کۇپ کیشی جمع بۇلۇپ لیلی نینگ بیر طرفیندا دفن قیلدی لار.

اما او شول لیلی دل آرام نینگ روحی مجنون دل افگار نینگ روحی نینگ آلدیغنا چیقپ «مجنون بینوا منینگ ایزیمدان آغтарыپ گله دۇرۇر» دییپ خوشوقت بۇلۇپ بیر مخمس اوقوغانی:

حمد و ثنا خدايما دردیمه بیر روا گلور
آه و فغان و نالالاپ غم بیله مبتلا گلور
جبر و جفا چکن اوشول دلبر بی وفا گلور
شاه لیغینی ادى عدم، عشق یولودا گدا گلور
لیلی نی ایزلايپ بوگون مجنون بینوا گلور

اۇتدی جهان دان اول غریب غم و ستم بیلن
منینگ هجری فراقیم نی چکیپ حسرت ندم بیلن
بردی یولوندا جانینی غصه و یوز الم بیلن
قبریم اوزه اورۇپ فغان جان بره چشم غم بیلن
لیلی نی ایزلايپ بوگون مجنون بینوا گلور

لیلی دیبآن جهان ارا ییغلادی بی قرار اولوپ
اکل ادیبان دم چکر دنیاده خوار و زار اولوپ
کوهی نجد اوزه منینگ یولوما انتظار اولوپ
اتمهدی مسگنین پناه اؤیوده دل افکار اولوپ
لیلی نی ایزلایپ بوگون مجنون بینوا گلور

خسته، حزین جانین یاقپ، عشق اودوغا ادا قیلپ
یولوما تلمورا باقپ، قمری صفت نوا قیلپ
بحر غمیم بیلن آقپ، جانغا مونگ جفا قیلپ
گۆز یاشی هر ساری آقپ، عهدیگه، بس، وفا قیلپ
لیلی نی ایزلایپ بوگون مجنون بینوا گلور

شاد اولوبان بقا ساری لیلی دیپ جنون گینام
گلدی فغان و نالادا حالاتی کؤپ زبون گینام
پاره باغیر جگر کباب غم دل دیده سی خون گینام
ایله دی دفتر و کتاب ناری رهنمون گینام
لیلی نی ایزلایپ بوگون مجنون بینوا گلور

اما لیلی دل آرام نینگ روحی بو مخمس نی تمام قیلدی. و الا ما مجنون بینوانی دفن قیلغاندان
سونگ سوال قیلغوجیلار گلیپ مجنون درگاهی دان سؤال قیلغانی بول دؤرؤر:

ای بنده افعالینگدان تا کیم اویالپ گلدینگ
سن قایسی ثوابینگنی آلدینگا آلیپ گلدینگ
دنیا ایدی حاصل گاه سن نه قیلپ گلدینگ
قسمت غا بویون سوندونگ حالینگنی بیلپ گلدینگ
درگاهی غا ربینگ نینگ مجنون نه آلیپ گلدینگ

پامالینگا عالمنى بىر طرفه بساط اتدی
 رزقینگ طلبین قیلمای، آلدینگغا یاقین یتدی
 بیر ذرّه ایدی اصلینگ، بس، مونچا عزیز توتدی
 گل سۈیله عبادتدان، عمرونگ نه ادیپ اۋتدی
 درگاهى غا ربینگ نینگ، مجنون، نه آلیپ گلدینگ؟

سالار جهان اردینگ، گۈرست یوق و بارینگنى
 بىر پولغا کیشی آلماس اول قیلغان کردارینگنى
 هر علم و اعمال بۇلسا، قوش ایله شمارینگنى
 بىر تیلگه سوال اتدیم سانچا غبارینگنى
 درگاهى غا ربینگنى، مجنون، نه آلیپ گلدینگ؟

سۈنگۈمنى تماشا قیل دییپ سانگا بىر بردى
 ای بنده، مخیّر سن، قرآن دا خبر بردى
 توت خیر و سخاوت دییپ، الینگه هنر بردى
 آلدینگدا قیامتینگ سوداسین اثر بردى
 درگاهى غا ربینگنى، مجنون نه آلیپ گلدینگ؟

ای بنده گلیپدیر سن قایدیپ گیدرینگ بۇلماس
 بىر یرده توتوپ منزل آندان اۋترینگ بۇلماس
 مقصد یولى قاطع یول ایستاپ یترینگ بۇلماس
 هر نفع و ضرر بۇلسا آیدىپ ادرینگ بۇلماس
 درگاهى غا ربینگنى، مجنون نه آلیپ گلدینگ؟

اما ایکی ملائک سؤال کئنده بول سؤزلرنی تمام قیلدی. ارسه آندان سونگ مجنون درگاهی
«رَبِّیْمُ اللّٰه» دییپ خاکِ مَذَلْتِ دِن باش گؤتْرِیپ بو جوابینی آیفانی:

رَبِّیْمِ گِه منکر نکیر آه سحر گلتیرمیشم
جسمیم ایمس طاقت پذیر خونِ جگر گلتیرمیشم
عصیان لی قول دور من کسر رخسار زر گلتیرمیشم
درد و الم دن بی نظیر زاری ساپار گلتیرمیشم
بؤلغای میقان دییپ دستگیر تا چشمی گلتیرمیشم

فکریم نه بیر آدم بیلن رسوالیغیم مشهور ایدی
بیمار جسمیم غم بیلن کی طاقت غا نامقدور ایدی
هر یرگه بارسام رم بیلن گؤرسه مندن دور ایدی
حسرت دییگن همدم بیلن کؤنگلوم اؤیی مغمور ایدی
باشیمغا محنت دن سریر غم بیرله پُر گلتیرمیشم

لیلی هوسیدن باشیم قوش لارغا بؤلدی آشیان
زهراب ایدی ایچگن آشیم یوتغان طعامیم اِردی قان
گون گوندن آرتیپ کأیشیم لیلی اوچین بس هر زمان
دم دم دؤکوپ قان گؤزیاشیم آلدیدا صونگ آه و فغان
عشق الگیده بولدوم اسیر ژولیده سر گلتیرمیشم

محنت یوکی قَدیم بوکوپ فکری غمی لیلا ایدیم
سیلابی اشکیم دَر دؤکوپ بیر عاشق شیدا ایدیم

سینام قفسین بس سۆکۆپ دیوانه رسوا ایدیم
راهی حقیقتدن چۆکۆپ قالغان بسی اعما ایدیم
بیچاره مسگین فقیر کوپ دردسر گلتیرمیشم

خلق آغزی مجنون آدیم بیر ناتوان زارِ عشق
درد و محنت دیر طینتیم سر تا به سر افکارِ عشق
بول إردی دایم نیتیم اؤلسم بؤلۆپ بیمارِ عشق
نه حقغا طاقت قۇاتیم قویدی آیاغدان بارِ عشق
رَبِّیمْگه نیلای ناگزیر عجزِ هنر گلتیرمیشم

اما مجنون درگاهی بو جوابنی آیدی. إرسه آندا سونگ پروردگاری عالمگه مجنوننینگ
جوابی خوش گلیپ لیلی دل افکارنینگ صورتیندا بیر غلمانا زیب و زینت بریپ مجنون
درگاهی نینگ آلدیغا از برای امتحان ایپردی. اما اول غلمان گلگاچ مجنون درگاهی اول
غلمانلاری هوای اشتیاقی قیلیپ گۆردی کیم لیلیگه اوغشامای دیر. القصه مجنون درگاهی اول
ایکی ملائکغا بو سۆزنی آیدور اکن:

عرضیم سیزگه حق نینگ سؤور ایلچی سی	لیلی بؤلسا داغی عشقی بؤلمازمی
حقیقت نینگ طریقت نینگ یؤلچؤسی	لیلی بؤلسا داغی عشقی بؤلمازمی؟
کیمسه گل دیپ باشا سانچار هر خسی	هر تیکندن گلمز بولور گل ایسی
لیلی شهید بؤلدی قان دیر قمیسی	لیلی بؤلسا داغی عشقی بؤلمازمی؟
نه سوداغا سالدی منی دون فلک	سیزلر منی آلداپ ایله مانگ هلاک
منینگ لیلیم إرمس مگر بو ملک	لیلی بؤلسا داغی عشقی بؤلمازمی؟
لیلیگه اوغشاماز آغی قاراسی	ایراق دیر لیلی نینگ مۇندان آراسی
لیلی نینگ باغ ریندا عشق نینگ یاراسی	لیلی بؤلسا داغی عشقی بؤلمازمی؟
نألر آرتدی بی وفانینگ جفاسی	نأدیپ چیق سین باشدان آنینگ هوسی

جېھەسىندە باردىر داغى وفاسى لىلى بۇلسا داغى عشقى بۇلمازمى؟
 مەجنون دىيەر گل دىيپ اليم اورمانام كۇنگول تەختىن ھەر دلبەرە قورمانام
 بول غلمانا دىرناغىنى بىرمەنم
 لىلى بۇلسا داغى عشقى بۇلمازمى؟

القەسە مەجنون درگاھى بو غزلنى اوقىپ، تمام قىلدى. اما آندان سونگ، لىلى دل آرام نىنگ
 روحانىتى و مەجنون دل افگارى نىنگ روحانىتى ايكىسى قوش بۇلۇپ، بەھشتِ عنبر سرشت
 ايچرە داخل بۇلدى و ايكى عاشق بىر قۇشۇلپ، عىشى - عشرت دە بولدولار.
 اما زىد بو سۆزنى گۇرۇپ اھلى عرب جماعەسىغا بول واقانىنگ بيانىندان خبر بردى كيم:
 «بىر گىجە اويقودا اردىم. ناگاہ معلوم بۇلدى كيم بەھشتِ عنبر سرشت اوزرە بىر كۇشك پىدا
 بۇلدى. اول ايچرە بىر نىچە اۋى پىدا بۇلدى و اۋى ايچىندە بىر تەختِ عالى و اول تەخت اوزرە
 ايكى دلربا بىر بىرلىگە قدح برىپ شرابى جنت ايچىپ گردن لرى دن قول سالىشىپ و بوسە
 آلىشىپ اۇلتۇرۇلار. من سورودوم: «بۇلار كىملر دورولار كيم، زىب و فر بىرلە اۇلتۇرۇرلار؟»
 آندا آيدىلار كيم: «بۇلار لىلى بىرلە مەجنون دۇرۇرلار. اول دنيادە عاشق بۇلۇپ جبر و جفا
 مەحت كۇپ چكەمىشلر. ايمدى بول دنيادە حق تعالى بۇلارنى بىر بىرلىگە قۇشۇپ بەھشتى
 عنبر سرشت ايچرە مەكان برمىش مقصد اصليغا يتيپ مۇندا دوران سورورلر» دىيىپ آيدىلار.

سۇنكى

سۆز لوك و دوشوندىرىش

- گۇچورىچى - ترجىمەچى، گوچ بىرىچى،
 〇 گىچىرمىچى.
 نىمىسە - زات، پول، خرىد، آقلىق.
 يىتگىرر - بىتتر.
 يالغوز - يىكە، يانگىز.
 آل بىرمىك - مىكرىكلىك اتمىك، خىلە قورماق.
 ئاۋىر - ئاۋىر.
 ئاۋىر - ئاۋىر.
 اولتور - ١. اوتور ٢. اۋل دۇر.
 آنداق - شىلە، شۇنۇنگ يالى.
 قاشاق - فقير، غرىب.
 تىرىك - دىرىك، جاندار.
 بىرى بار - الله
 اوغشاماق - مىنگىزەمىك، مىنگىزىش بولماق.
 پىشىن - اۋىلە.
 تىوہ - دوىە.
 ياساۋول - ١. يولى ساقلايان اۋلى ٢.
 قاراۋىل، تىرتىب - دوزگونە سىرادىان،
 سىرانجام بىرىچى.
 آقىزدى - آقىدى، جارى بۇلدى.
 قولى - داۋار، قوۋىون.
 قوياش - گونىش، گونونىگ نورى.
 آرا - بىزگ، اورتا.
 آيىل - چكى (آپىنىگ چكىسى).
 شونىقار - لاجىن.
- لاجىن - باز، آلىغىر قوش.
 باز - ١. آچىق، ٢. لاجىن ٣. يىنە، تازەدن.
 اوشول - اول + شول.
 مىكرم - مىرمىلى، كىرامىلى.
 شىرىار - پادىشاھ، خوجايىن، مىكمىدار.
 نىبا - خىبر.
 توقوش - بىر ايشە باشلاماق، گىرىشىمىك.
 تىلەمىك - دىلەمىك، ايسلەمىك.
 تىئارىك - علاچ، چارە، تىدارك.
 مىرام تاب - جان ادىان، چالىشىيان، مىقصدە
 يىتماگە چالىشىيان.
 اولتورماق - اوتورماق.
 كۇيىگو - كۇيىمىك، دىرد چىكمىك.
 رىگان - ١. پوچ، بىدىرك، بوش، نىتىجەسىز ٢.
 مىفت، پىداسىز، بىھاسىز.
 يىغلاماق - آغلاماق، انگرەمىك.
 اوزرە - اوست، اوستوندى.
 يانگىلىغ - يالى، كىمىن، دىك.
 ادا - تۇلەمە، يىرىنە يىتىرمە، قىناعتلاندىرما،
 چاشماقلىق.
 كىمىنە - كىم، يىتمىز، كىچى، عىجىز.
 قر - ياش، چىغى.
 بىسەر - گۇرۇش، گۇرمە.
 قوروق - قورى.

سۆزلۈك

روسچا - توركمنچە

تايدان دوزولشى.
گئوگرافىيا - جغرافيا.
لېگندا - افسانه.
ليريكا - شاهيرينگ ايچكى
دويغوسىنى و باشدان گچيره نىنى بيان
ادىان بير پاييزيانينگ گورنوشى.
ليريك - ليريكي شاهير.
ماتريال - ۱. بير زادينگ چشمه سى،
اساسى ۲. بير زادى ياساماق، قورماق،
تيكمك و ش.م اوچين اولانيليان چيگ مال،
زات.

آكادميا - آكادىمى
آنتولوگيا - منتخبات، سايلانان.
اپۇس - افسانه.
اپيژود - داستان.
اپيكي - افسانه دگيشلى، افسانه
خاصيتلى بولان.
انسىكلوپدييا - دايرة المعارف.
اورژينال - استاندارد.
اينستيتو - دانشكده.
پاياما - منظومه.
پاييزيا - شعر.
پرنتسيپ - اصل.
تخنيكا - تكنيك، فن.
تراژدييا - تراژدى.
تكست - يازيلان، دۇرەدىلن ايش و اثر
و شونونگ يالى-دا اونونگ بير بؤلومى.
ژانر - ادبى اثرلرينگ آيراتين بير
گورنوشى.
ساوت - شورا.
سايۇژت - سوژه.
سوتسيال - اجتماعى.
فانتازيا - دۇرەديچىلىكلى خياللانما.
فرمال - فرماليزم پرنتسيپلرينده
بولان - فرماليزمه اساسلانان.
فوند - بير زادينگ يېغئاليپ قويولان
زاپاسى.
فيلولوگيا - فيلولوژى (خلقىنگ
ديلى و ادبياتى بيلن باغلانىشيقلى
مدنيتىنى اؤرنىان علم).
كاتگوريا - دورموشداقى خاص عمومى
حادثه لرى و اولارينگ عمومى بللىكلرينى
بيلديرىان علمى دوشونجه.
كامپوزيتسيا - اثرينگ چپرچىلىك

Nurmuhammet andalyp

*Saylanan eserler
Birinji Tom*

Leyli-Mejnun

Turkmen Arap hatyna geciren:

Cerkez Ownuk